

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1935

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1936
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1935

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1936
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Innholdsfortegnelse.

	Side
Centralstyret og landsstyret	4
Partikontoret	5
Representasjon	5
Utvalg og komitéer	6
Organisasjons- og medlemsoversikt	7
Agitasjonen	9
Foredragsturnéer	9
Enkeltforedrag	13
1 mai	21
Den antimilitære agitasjon	28
Arbeiderpartiets by- og herredslag	29
Kvinnesekretariatet	32
Fram-Fylkingen	37
Arbeidernes Ungdomsfylking	38
Studende Ungdom av D. N. A.	39
Landskomitéen mot krig og fascisme	40
Arbeiderbevegelsens arkiv	42
Arbeidernes Justisfond	43
Arbeiderbladet	43
Arbeidernes Pressekontor	44
Partipressen	44
Det 20de århundre	46
Det norske Arbeiderpartis Forlag	46
Arbeidernes Aktietrykkeri	47
Conrad Mohrs legat	47
Kulturutvalg	48
Bibliotekutvalg	48
Gifte kvinner i erhvervslivet	48
Arbeiderregjeringen	48
Arbeider- og bondetoget til Oslo 2 juni	51
Internasjonale forbindelser	56
Nordisk samarbeide	56
Protester mot fascisme og terror	58
Klassesamlingen og Det kommunistiske Parti	60
Arbeidsløses foreninger	63
Kooperasjonen	63
Stortingsgruppens beretning	65

1935.

Året 1935 var preget av arbeiderregjeringens aktive politikk og av partiorganisasjonenes forberedelser til det politiske oppgjør i 1936.

Partiets vedholdende og planmessige kamp for å få venstre regjeringen avløst av en arbeiderregjering førte i mars måned til dannelsen av Nygaardsvolds regjering. Den er blitt møtt med tillit og forståelse av det arbeidende folk, fordi den har benyttet all sin makt og evne til fordel for arbeidsfolket i landet, den har møtt respekt hos politiske motstandere for sin aktivitet og dyktighet, den har skaffet arbeiderbevegelsen nye tilhengere, fordi den har gjort til skamme motstandernes onde spådommer.

Det erkjennes fra alle hold at Nygaardsvolds regjering er den sterkeste og dyktigste regjering landet har hatt på mange år. Det norske Arbeiderparti er idag det absolutt førende og toneangivende parti i norsk politikk.

I det organisasjonsmessige arbeide for å tilrettelegge valgkampen i 1936 er det også oppnådd store resultater. Partiet har fått 356 nye foreninger og har nu tilsammen 2 722 foreninger. Medlemstallet er øket med 17 500 og det samlede medlemstall i partiet er 122 000. Det ligger et stort og planmessig arbeide fra partifellenes side bak disse resultater. Partiet har nu avdelinger i 694 av landets 747 kommuner. Det vil si at det gjenstår bare 53 kommuner hvor partiet ikke har nogen avdeling.

Gjennom hele året er det drevet en omfattende agitasjons- og opplysningsvirksomhet. Tilslutningen til partiets møter har vært større enn noen gang før og forteller om en interesse for partiet og dets politikk som er uten sidestykke. Arbeider- og bondetoget i juni gikk inn som et mektig ledd i partiets agitasjon. Det blev en opmarsj av arbeidere fra by og bygd som landet aldri har sett maken til.

Det norske Arbeiderparti står godt rustet til valgåret 1936, og partiets mange trofaste medlemmer er fast besluttet på å sette alle krefter inn for å vinne flertall ved stortingsvalget og dermed den politiske makt for arbeiderne i Norge.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Centralstyret har hatt følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Halvard Olsen, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Alfred Madsen, Valdemar Nielsen, Osvald Johnsen, Eugen Pettersen. Sigrid Syvertsen og Helga Ramstad valgt av Kvinnesekretariatet. Ungdomsfylkingens representant Gunnar Sand.

Varamenn: Martin Liengen, Halvar M. Lange, Olaf Hansen, Jens Teigen, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, Herman E. Stordalen. Suppleanter for Kvinnesekretariatets medlemmer: Rachel Grepp og Inger Kristiansen. Varamann for Ungdomsfylkingens representant: Finn Moe.

Landsstyret: Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Bjarne Borgan, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Trygve Bratteli, Vestfold, Johan Magnussen, Telemark, Albert Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Mons Lid, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Hans Kvam, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Andreas Moan, Nordland, Sverre Stolpe, Nordland, Gitta Jönsson, Troms, Gustav Engedal, Finnmark.

Varamenn: Ivar Opsahl, Drammen, Albert Vang, Østfold Oscar Andersen, Telemark, Andreas Otting Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Bertrand Bakke, Rogaland, Kr. Fjeld, Hedmark.

Møter.

Centralstyret har holdt 25 møter og behandlet 295 saker. Det er holdt 1 fellesmøte med stortingsgruppen, og 1 fellesmøte med stortingsgruppen og Landsorganisasjonens sekretariat. Det er holdt 2 fellesmøter med regjeringen.

Landsstyret har vært samlet til møte 2 ganger, 8—11 mars og 16—18 november. I disse møter blev behandlet ialt 20 saker. Under landsstyremøtet i mars blev det holdt fellesmøte med stortingsgruppen og Landsorganisasjonens sekretariat. Under møtet i november blev det holdt fellesmøte med regjeringen.

Ialt er holdt 34 møter og behandlet 324 saker.

I fellesmøtet med stortingsgruppen blev gruppen konstituert. I fellesmøtet mellom landsstyret, stortingsgruppen og sekretariatet 11 mars blev den politiske situasjon behandlet. I fellesmøtet av central-

styret, stortingsgruppen og sekretariatet 18 mars blev behandlet sammensetningen av Arbeiderregjeringen. I de to fellesmøter av centralstyret og regjeringen blev behandlet spørsmål i forbindelse med utarbeidelsen av regjeringens budgett. Fellesmøtet av landsstyret og regjeringen 17—18 november behandlet regjeringens budgett.

Landsstyremøtet 8—11 mars behandlet beretning, regnskaper og budgetter. Det blev vedtatt beslutning i spørsmålet om gifte kvinner i ervervslivet og om Arbeidsløses foreningers organisasjonsmessige forhold til partiet. Dessuten blev behandlet rapport fra Nordiske Samarbeidskomité's konferanse i Stockholm 17—18 august 1934.

Landsstyremøtet 16—18 november behandlet beretning, regnskapsoversikt og budgettspørsmål. Videre blev behandlet spørsmålet om klasse-samling her i landet og spørsmålet om partiets internasjonale forbindelser. Dessuten forslag til retningslinjer for tariffbevegelser i arbeiderstyrte kommuner

Partikontoret.

Foruten formannen har personalet ved kontoret vært: Thina Thorleifsen, kvinnesekretær og Hjalmar Dyrendahl, organisasjonssekretær. K. M. Nordanger var kommunalsekretær inntil 10 oktober, da han fra-trådte for å overta stillingen som fylkesmann i Hedmark. Bjarne Borgan blev fra samme tid konstituert som kommunalsekretær. Det øvrige personale ved kontoret har vært det samme som i 1934, 2 kontordamer, og felles med forlagene kassererske, dessuten 1 visergutt.

Representasjon.

Centralstyrets representanter i Kvinnesekretariatet har vært Valdemar Nielsen og Halvard M. Lange med Erling Anthonsen som varmann. I ungdomsfylkingens centralstyre Hjalmar Dyrendahl med Halvard M. Lange som varamann.

Partiet har vært representert på Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds landsmøte ved Oscar Torp og på Norsk Kommuneforbunds landsmøte ved Oscar Torp og Bjarne Borgan. På Arbeidernes Idrettsforbunds landsmøte ved Oscar Torp og Einar Gerhardsen.

I Nordisk Samarbeidskomité's konferanse i Helsingfors 7—9 desember deltok som partiets representanter Oscar Torp, Magnus Nilssen, Johan Nygaardsvold og Martin Tranmæl.

Centralstyret har vært representert på følgende fylkes- og krets-partiers årsmøter: Nordmøre: Gunnar Sand. Vestfold: Hjalmar Dyrendahl. Buskerud: Magnus Nilssen. Vest-Opland: Hjalmar Dyrendahl.

Hedmark: Oscar Torp. Akershus: Valdemar Nielsen. Rogaland: Nils Norheim. Østfold: Halvard M. Lange. Hordaland: Martin Tranmæl. Inn-Trøndelag: Johan Wiik. Aust-Agder: Einar Gerhardsen. Sogn og Fjordane: Gunnar Ousland. Telemark: Magnus Nilssen. Namdal: Hjalmar Dyrendahl. Vest-Finnmark: K. M. Nordanger. Øst-Finnmark: Gustav Engedal. Nordland: K. M. Nordanger. Sør-Trøndelag: Ole Øisang. Nordre Salten: Gitta Jønsson. Sunnmøre og Romsdal: Helga Karlsen.

Utvalg og komitéer.

De faste utvalg og komitéer har hatt følgende sammensetning:

Agitasjonsutvalg: Oscar Torp, formann, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Valdemar Nielsen, Thina Thorleifsen med Hjalmar Dyrendahl som sekretær.

Internasjonale utvalg: Oscar Torp, formann Haakon Meyer, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen med Finn Moe som sekretær.

Kooperative utvalg: Jens Teigen, formann, Sven Svensson, Sigrid Syvertsen, Bjarne Jullum og Osvald Johnsen.

Landskommunalutvalget (valgt av kommunal-landsmøtet 1935): Adolf Indrebø, Oslo, formann, Johs. Johnsen, Stavanger, Karl Andersen, Aker, Egil Hernæs, Sør-Fron, Kr. Rothaug, Nord-Trøndelag og A. Moan, Nordland. Dessuten er valgt Oscar Torp fra partiet, Valdemar Nielsen fra Landsorganisasjonen, Thorbjørn Henriksen fra Norsk Kommune-forbund og Martin Liengen fra Norsk Skog- og Landarbeiderforbund. Sekretær: Bjarne Borgan.

Kulturutvalg (nytt utvalg): Birger Bergersen, formann, Haakon Lie, sekretær, Hans Amundsen, Sigrid Syvertsen.

Biblioteksutvalg (nytt utvalg): Arbeidsutvalg: H. J. Hjartøy, formann, Halvar M. Lange, sekretær, Kolbjørn Fjeld, Haakon Meyer. Korresponderende medlemmer: Johan Johansen, Halden, Olav Steinnes, Kristiansand, Johs. Johnsen, Stavanger, John Barstad, Volda.

Forlagskomité: Oscar Torp, formann, Haakon Lie og Ole Colbjørnsen. Forlagenes bestyrer, Kolbjørn Fjeld, er komitéens sekretær.

«Arbeiderbladet»s kontrollkomité: Oscar Torp, formann, Eugen Johannessen og Jens Teigen valgt av Centralstyret, Einar Gerhardsen fra Oslo Arbeiderparti, Karl Andersen fra Aker Arbeiderparti, Gunnar Disenaasen fra Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon, Hans Amundsen representant for redaksjonspersonalet og Alf Agnor for ekspedisjonspersonalet. Bladets disponent, O. Kirkvaag, er komitéens sekretær.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Oscar Torp, formann, Valdemar

Nielsen, Jens Teigen, Torbjørn Henriksen, Max Madle, Johan Nilsen og Th. Øverlie.

Antimilitære landsutvalg: Hjalmar Dyrendahl, formann, og Einar Gerhardsen fra partiet, Gunnar Sand, sekretær, og Arne Hagen fra Ungdomsfylkingen.

Partiets og Landsorganisasjonens samarbeidskomité: Oscar Torp og Martin Tranmæl fra partiet, Olav Hindahl og Torbjørn Henriksen fra Landsorganisasjonen med Lars Evensen som sekretær.

Idrettsamarbeidskomitéen: Trygve Lie, formann, og Rolf Hofmo fra Idrettsforbundet, Lars Evensen og Hans Fladeby fra Landsorganisasjonen, Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet.

Arbeidernes Justisfond's styre: Lars Evensen, formann, Albert Raaen og Hans Fladeby fra Landsorganisasjonen, Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet.

Landskomitéen mot krig og fascisme: Oscar Torp, formann, og Eugen Johannessen fra partiet, Hans Fladeby og Konrad Nordahl fra Landsorganisasjonen, Finn Moe og Alf Ottesen fra Ungdomsfylkingen.

Arbeiderbevegelsens Russlandskomité: Kolbjørn Fjeld og Ole Colbjørnsen fra partiet, Aase Lionæs og Edv. Bull fra Ungdomsfylkingen. Alfred Madsen og Johs. M. P. Ødegaard fra Landsorganisasjonen.

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Senjen og Trondenes kretspartier i søndre del av Troms er fra 4de kvartal sammensluttet til ett, Søndre Troms Kretsparti.

Den store organisatoriske vekst partiet har hatt i de siste årene, er i 1936 sterkere enn noget år tidligere. Antall foreninger er øket med 356 fra 2366 i 1934 til 2722. Medlemstallet er gått op med 17 493 fra 104 514 i 1934 til 122 007. Av det samlede antall medlemmer er 18 819 kvinner.

Partiet har nu organisasjoner i 694 av landets 747 kommuner. Det vil si at det gjenstår 53 kommuner hvor det ike er foreninger.

I 3 årsperioden siden landsmøtet 1933 er det stiftet foreninger i 99 kommuner hvor vi den gang ike hadde foreninger. De 53 kommuner som vi mangler foreninger i, er i Finnmark: Polmak og Kautokeino. I Troms: Trondenes, Astafjord og Andørja. I Nordland er herredene Nordfold, Steigen, Værøy, Røst og Vevelstad uten forening. I Trøndelagsfylkene mangler vi foreninger i Sørli i Namdal og Gjeitastrand i Sør-Trøndelag. I Møre er det herredene Grip, Stranda, Stordalen, Hjør-

undfjord, Giske, Eid og Vold som er uten foreninger. I Sogn og Fjordane har vi foreninger i alle kommuner. I Hordaland mangler vi foreninger i Masfjord, Modalen, Sund og Åsane. I Rogalands 55 kommuner mangler vi foreninger i 22. Det er Heskestad, Helleland, Oгна, Varhaug, Randaberg, Finnøy, Rennesøy, Kvitingsøy, Sandeid, Imsland, Nedstrand, Sjernarøy, Fister, Årdal, Jelsa, Erfjord, Sand, Suldal, Utsira, Bogn, Skjold, Sokndal.

I Vest-Agder er herredene Feda, Hidra, Austad, Kvås, Spind og Øvre Sirdal uten foreninger. Aust-Agder mangler forening i Bykle. I de 6 Østlandsfylkene er det foreninger i alle kommuner undtatt Rømskog i Østfold.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1935—36.

Nr.	Organisasjon	Antall foreninger	Antall medlemmer	Derav kvinner
1	Østfold	179	6025	1295
2	Akershus	250	7518	1091
3	Hedmark	210	4808	779
4	Gudbrandsdalen	93	2740	293
5	Opland	140	3800	513
6	Buskerud	204	5610	776
7	Vestfold	96	3775	710
8	Telemark	128	5400	1000
9	Aust-Agder	51	2093	235
10	Vest-Agder	39	2337	130
11	Rogaland	50	1001	140
12	Hordaland	91	2406	144
13	Sogn- og Fjordane	80	1100	70
14	Sunnmøre og Romsdal	51	1705	262
15	Nordmøre	71	1773	400
16	Sør-Trøndelag	133	2735	416
17	Inn-Trøndelag	114	2403	465
18	Namdal	75	1421	279
19	Sør-Helgeland	12	211	12
20	Nord-Helgeland	35	657	48
21	Nordland	123	3160	232
22	Nordre Salten	48	1580	210
23	Sør-Troms	26	520	75
24	Nord-Troms	57	1493	240
25	Vest-Finnmark	36	1092	128
26	Øst-Finnmark	40	1750	206
27	Oslo	144	44317	7700
28	Drammen	29	1869	149
29	Stavanger	24	2596	250
30	Haugesund	12	584	96
31	Bergen	49	2010	200
32	Trondheim	32	1518	275
	Tilsammen	2722	122007	18819

Agitasjonen.

Efter den intense utadvendte agitasjon som pågikk hele året 1934 — agitasjonen i tilslutning til kriseplanen og valgagitasjonen — blev det de første måneder i år lagt særlig vekt på å stabilisere organisasjonene, utnytte den interesse som i de to foregående valgår var skapt for partiets politikk, til å skape tilsvarende interesse for organisasjonene gjennom medlemshvervning og dannelesn av nye foreninger. Likeledes blev det lagt vekt på å få mere liv i det indre organisasjonsarbeid ved regelmessige møter. Til hjelp for dette utarbeidet Oplysningsforbundet 12 foredragsdisposisjoner som blev sendt organisasjonene. Vi har inntrykk av at dette tiltak har hjulpet betydelig.

Umiddelbart efter at Arbeiderregjeringen var dannet, blev det arrangert en rekke folkemøter i tilslutning til regjeringens krisebudgett.

Sommerens store partibegivenhet blev Arbeider- og Bondetoget til Oslo 2 juni. I beretningen er tatt med en spesiell omtale av dette arrangementet.

I agitasjonsutvalgets plan for årets agitasjons- og organisasjonsarbeide var oktober måned tenkt som partimåned. Imidlertid besluttet Landsorganisasjonen å arrangere en landsomfattende faglig propaganda på høsten. Centralstyret fant det derfor riktig at den faglige agitasjon fikk størst mulig plass og at partiorganisasjonene og partipressen helt ut kunde gå inn for en vellykket faglig agitasjon. Partimåned ble derfor innstilt i den form den var påtenkt. Partiet la hovedvekten av sin agitasjon på de distrikter hvor fagorganisasjonen foreløbig ikke hadde så stor arbeidsmark, så det var naturlig for partiet å gå foran.

En rekke turnéer blev arrangert i høstmånedene, i Nord-Norge, Vestlandet og Sørlandet og i enkelte distrikter på Østlandet hvor partiorganisasjonene lå tilbake. Ialt blev det arrangert 15 turnéer.

Gjennom hele året er det som vanlig holdt en rekke enkeltforedrag. Oversikten over foredragsvirksomheten viser således at det er holdt 3 261 foredrag. Det er et større tall enn oversikten for 1932 som heller ikke var valgår.

Foredragsturnéer.

Alfons Johansen i Nordland og Troms.

I tiden 20 september—29 oktober reiste *Alfons Johansen* i Nordland fylke. Han holdt foredrag i disse kommuner: Hol (2), Dverberg (2), Langnes, Øksnes (4), Sortland (3), Meløy (2), Gildeskål (2), Fauske (3), Saltdal (2), Sørfold, Kjerringøy, Leirfjorden, Nordfold, Skjærstad (3), Bodin, Bodø. Tilsammen 30 foredrag. I november måned reiste Johan-

sen på en ukes turné i søndre del av Troms fylke. Han talte på møter i følgende kommuner: Andørja (2), Astafjord (2), Gratangen, Dyrøy, Salangen, Ibestad. Tilsammen 8 foredrag.

Ialt 38 foredrag.

K. M. Nordanger i Nord-Norge.

I forbindelse med deltagelse i fylkesmøte i Nordland og Vest-Finnmark kretspartis årsmøte og kommunalkonferanse i juli holdt *K. M. Nordanger* foredrag på følgende steder: Bodø (2), Tromsø, Honningsvåg, Hammerfest, Lakselv (2), Karasjokk, Vadsø, Kirkenes. Tilsammen 10 foredrag.

Trygve Bratteli i Telemark.

I dagene 26 oktober—1 november reiste *Trygve Bratteli* på turné i Nedre Telemark. Han talte på møter på disse steder: Notodden, Skien, Langesund, Brevik, Porsgrunn, Eidanger, Borgestad, Skotfoss. Tilsammen 8 foredrag.

Olav Oksvik i Sogn.

I tiden 13 til 27 oktober reiste *Olav Oksvik* på en turné i Sogn. Han holdt foredrag på følgende steder: Lærdal (2), Skjolden, Lyster, Høyheimsvik, Gaupne, Hafslø (3), Sogndal, Leikanger, Fresvik, Underdal, Aurland (2). Tilsammen 15 foredrag.

Kristian Mugaas i Hordaland.

Kristian Mugaas reiste på agitasjonstur i Hordaland fra 13 oktober til 3 november. Han talte på følgende steder: Manger, Sæbø, Kvamsvåg, Isdalstø, Hunven, Lindås, Austrheim, Sletta, Hella, Landsvik, Dale i Meland, Alverstraumen, Seim, Lervik, Sagvåg, Rubbestadnes, Lillebø, Fitjar, Lodefjord, Godvik, Stend, Flesland, Byssheim. Tilsammen 23 foredrag.

Trygve Bratteli i Rogaland.

Trygve Bratteli reiste i Rogaland i tiden 23 mars—1 april. Han holdt foredrag på følgende steder: Egersund, Moi, Nærbø, Sand, Førland, Ølen, Vats, Stavanger (3), Haugesund. Tilsammen 11 foredrag.

Isak Flatabø i Hordaland.

I september/oktober reiste *Isak Flatabø* i Hordaland. Han holdt foredrag på følgende steder: Kvinnherad (3), Skånevik (2), Etne (2), Ølen (2), Valestrand, Sveio (2), Vikebygd (2), Eidfjord (2), Kinsarvik

(3), Ullensvang (3), Fusa, Strandvik, Hålandsdalen (2), Ulvik, Granvin, Strandebrarm (2), Jondal (2), Kvam (3), Bømlø, Moster, Tysnes (2). Tilsammen 39 foredrag.

Olaf Johansen i Aust-Agder.

I oktober måned reiste *Olaf Johansen* på en 2 ukers turné i Aust-Agder. Han holdt foredrag på følgende steder: Gjerstad, Risør, Tvedestrand, Ubergsmoen, Åmli, Gjøvdal, Tovdal, Mykland, Vegusdal, Oggevatn, Birkenes, Lillesand, Høgvåg, Grimstad, Tromøy, Sønedeled. Tilsammen 16 foredrag.

Olaf Johansen på Nordmøre.

Olaf Johansen reiste på en 2 ukers turné på Nordmøre i september. Han holdt foredrag på følgende steder: Rindal, Surna, Kvanne, Todalsøra, Åskard, Engjan, Foldfjorden, Tustna, Bruhagen, Eide, Straumsnes, Tingvoll, Alvundfjord, Øksendal, Sunndalsøra, Grøa. Tilsammen 16 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen i Vest-Finnmark.

I siste halvdel av september reiste *Aldor Ingebrigtsen* i Vest-Finnmark. Han holdt foredrag på følgende steder: Alta (3), Talvik, Kjellvik (2), Måsøy, Kjøllefjord, Kvalsund, Hammerfest. Tilsammen 10 foredrag.

Johan Jensen i Vest-Agder.

Johan Jensen reiste på turné i Vest-Agder fra 19 november til 10 desember. Han holdt foredrag på følgende steder: Greipstad, Finsland, Hægeland, Randesund, Flekkerøy, Ny-Hellesund, Halse, Sør-Audnedal, Spangereid, Austad, Lyngdal, Herad, Borhaug, Vanse, Lista (2), Kvinnedal, Fjotland, Feda, Gyland, Ana-Sira, Hidra (2), Tonstad, Øvre Sirdal. Tilsammen 25 foredrag.

Johan Jensen i Rogaland.

Fra 16 oktober til 13 november reiste *Johan Jensen* på agitatorturné i Rogaland. Han holdt foredrag på følgende steder: Tysvær, Skjold, Nedstrand, Ø. Vats, N. Vats, Sandeid, Vikedal, Imsland, Suldal, Nesflaten, Stavanger (2), Madla, Hjelmeland, Fister, Finnøy, Høle, Helle, Mosterøy, Egersund, Klingsheim, Voll, Tasta, Bjerkreim, Birke-dal, Nærbø, Oгна, Varhaug, Sokndal (2), Helleland, Heskestad. Tilsammen 32 foredrag.

Peder Alsvik i Møre.

Peder Alsvik har foretatt to agitasjonsturnéer i Møre. I september/oktober reiste han på Søndmør og talte på møter i disse bygder: Brevik, Åheim, Syltefjorden, Fiskå, Kvamsøy, Voksa, Sandshavn, Fosnavåg, Leinø, Leikong, Ulstein, Hareid, Brandal, Vigra, Lepsoy, Haramsøy, Longva, Brattvåg, Skodje, Vatne. Tilsammen 20 foredrag.

Siste uke i november reiste *Alsvik* på Nordmøre og holdt foredrag på følgende steder: Hopen (2), Bratvær (3), Gjøstøl, Edøy, Frei. Tilsammen 8 foredrag.

Ialt 28 foredrag.

Thina Thorleifsen i Møre.

I tiden 10—20 oktober reiste *Thina Thorleifsen* på agitasjonstur i Søndmør og Romsdal. Hun holdt foredrag på disse steder: Molde (2), Brattvåg, Vatne, Vigra, Ålesund, Spjelkavik, Ørsta, Volda, Ulsteinvik, Hareid, Langevåg, Åndelsnes, Veblungsnes. Tilsammen 14 foredrag.

Gunnar Sand i Telemark.

Gunnar Sand reiste på turné i Telemark i oktober. Han holdt foredrag på disse steder: Tørdal, Drangedal, Kroken, Bostrak, Sannidal, Kjosens, Skåtøy, Kragerø. Tilsammen 9 foredrag.

Gunnar Sand i Møre.

I februar reiste *Gunnar Sand* i Møre og talte på følgende steder: Kristiansund, Fiksdal, Tresfjord, Vestnes, Ålesund, Ørsta, Veblungsnes, Molde. Tilsammen 12 foredrag.

Gunnar Sand i Trøndelag.

I januar reiste *Gunnar Sand* på turné i Trøndelag og holdt foredrag på disse steder: Trondheim, Levanger, Stjørdal, Hommelvik, Løkken, Orkanger, Melhus, Støren, Ålen, Røros. Tilsammen 13 foredrag.

John Kristoffersen i Helgeland.

I desember reiste *John Kristoffersen* i Nordre Helgeland og holdt foredrag på disse steder: Dønnes (2), Nordvik (3), Herøy (6), Alstahaug, Lurøy (2). Tilsammen 14 foredrag.

Olav Oksvik i Sør-Trøndelag.

I desember måned reiste *Olav Oksvik* i Fosen og holdt foredrag på følgende steder: Stokkøya, Stokksund, Roan, Bessaker, Osen, Setervika, Eidem, Å i Åfjorden, Stordalen, Oksvoll, Bjugn, Lysesund. Tilsammen 12 foredrag.

Enkeltforedrag.

Martin Trammæl: Oslo (33), Rjukan (2), Askim, Nannestad, Horten (2), Aker (4), Stord (2), Lillestrøm, Nordstrand, Søndre Land, Halden, Hakadal, Romedal, Frol, Skien, Kongsvinger, Skarnes, Stavanger, Sauda, Haugesund, Kopervik, Trysil (2), Spydeberg, Mandal, Kristiansand, Modum, Jevnaker, Sunde, Vikedal, Ølen, Etne, Skånevik, Herdla (2), Bergen, Os, Skotselv, Stabekk, Drammen, Kongsberg. Tilsammen 79 foredrag.

Trygve M. Bratteli: Oslo (41), Eidsvoll (4), Bekkestranda, Ski, Hen, Muggerdal, Aker (13), Hvalstad (2), Kråkstad, Ås (2), Espa, Sandefjord, Drøbak, Dombås (2), Oppegård (3), Krappfoss, Lillestrøm, Lørenskog, Kristiansand (2), Lillesand, Fjellstrand (2), Sarpsborg (2), Harpefoss, Trøgstad, Kjagelisetra, Ytre Rendal (3), Nesset, Sandvika, Moss, Sandnes, Dokka, Slemmestad, Mysen (2), Herland, Drammen, Kolbu (3), Stavanger (2). Tilsammen 106 foredrag. Dessuten på turnéer i Telemark og Rogaland 19 foredrag. Ialt 125 foredrag.

Helga Karlsen: Mysen, Borge, Brandbu, Bærum (3), Vestfossen, Hønefoss, Tofte, Lillestrøm, Ålesund, Sykkylven, Bergen (2), Stavanger, Sandnes, Porsgrunn, Gjøvik, Kragerø (2), Skien, Aker (5), Raufoss, Lier, Larvik, Oslo (27). Tilsammen 56 foredrag.

Thina Thorleifsen: Aker (4), Asker, Tofte, Krokstadelven, Sandefjord, Larvik, Øyer, Sandvika, Askim, Raufoss, Strømmen, Sætre, Rælingen, Drammen, Lunde, Steinberg, Rjukan, Løten, Hamar, Strømsgodset, Torsnes, Vestfossen, Skotselven, Oslo (15). Tilsammen 41 foredrag. Dessuten på en turné på Møre 14 foredrag. Ialt 55 foredrag.

Haakon Lie: Aker (3), Alvdal, Asker, Askim, Blaker, Bærum, Drammen, Drevsjø, Gran, Greåker, Holter, Lena, Kirkenær, Moss, Oslo (19), Røros, Sarpsborg, Skjeberg, Strømmen, Tønsberg (2), Vestnes. Tilsammen 42 foredrag.

Hans Ystgaard: Sparbu (4), Stod, Egge, Snåsa, Verran (2), Levanger, Stjørdal, Malvik (2), Steinkjer (2), Kongsvinger, Elverum, Østre Slidre, Dombås, Brennhauget, Ringebu, Øyer, Vestfold, Rakkestad, Trøgstad (2), Skedsmo, Vegårshei, Froland (2), Grimstad. Tilsammen 31 foredrag.

Oskar Andersen: Ålesund (15), Spjelkavik (4), Langevåg (2), Ørsta (2), Volda (2), Molde, Isfjorden, Hareid, Bratvåg, Sykkylven, Dyrkorn, Øye, Stranda, Lauvstad, Moltustranda, Ulsteinvik, Vatne, Emblem. Tilsammen 38 foredrag.

Sigrid Syvertsen: Bærum, Slemmestad, Nymoen, Drammen, Rakkestad, Nesodden (2), Tønsberg, Hønefoss, Nes, Gausdal, Vinstra, Aker

(7), Sokna, Voss, Bergen, Nesttun, Vaksdal, Oslo (13). Tilsammen 37 foredrag.

Konrad Knudsen: Ørjenvika, Steinberg, Viul (3), Norderhov (4), Lier (2), Lunder (3), Geithus, Jevnaker (2), Nore (2), Oslo, Hønefoss (5), Drolsum, Nesbyen, Geilo, Tyrstrand (2), Krødsherad. Tilsammen 31 foredrag.

Halvard M. Lange: Oslo (11), Aker (3), Oppegård, Bærum (2), Lørenskog, Drammen, Sarpsborg, Tønsberg, Ås, Kongsvinger, Ørsta, Bergen, Rolvsøy, Sør-Odal, Fredrikstad, Gjerdrum. Tilsammen 29 foredrag.

Johan Wiik: Namsos (4), Spillum, Namdalseid, Steinkjer, Rørvik, Nærøy, Kolvereid, Stadland, Vemundvik, Moelv, Langvågen, Holmestrand, Botne, Aker, Skedsmo, Spydeberg (2). Tilsammen 20 foredrag.

Ole Hjelt: Ski (8), Brummunddal, Furnes, Hamar, Nesodden, Lørenskog (2), N. Høland, Nittedal, Spydeberg, Moss, Skedsmo, Aker, Oslo (3), Lillestrøm. Tilsammen 25 foredrag.

Alfons Johansen: Harstad (6), Sandtorg (3), Gratangen, Trondenes, Ibestad, Tromsø, Lødingen, N. Eiker, Bø i Telemark, Bruvik, Brevik (2), Strømmen, Oslo (2), Drammen, Aker (3), Longyearbyen. Tilsammen 27 foredrag. Dessuten på turné i Nordland 30 og søndre del av Troms fylke 8 foredrag. Ialt 65 foredrag.

Bjarne Borgan: Søndre Land (13), Fluberg (3), Gran, Brandbu (2), Vardal, Østre Slidre (4), Vang (3), V. Slidre (3), Nord-Aurdal (2), Sogndal, Aker (2), Lørenskog, Eidsvoll, Nes på Romerike (2), Eidskog, Moss, Tofte, Ås. Tilsammen 43 foredrag.

I. K. Hognestad: Oslo, Klepp (2), Sandnes (2), Åkre, Orre (2), Sjernerøy, Hetland (3), Time (4), Høyland (2), Brusand, Vigrestad, Egersund, Nærbø, Dirdal, Vikeså. Tilsammen 24 foredrag.

Aksel Zachariassen: Kongsvinger (3), Heradsbygd, Disenå, Nes, Skarnes, Hokkåsen, Brandval, Flisa, Våler, Galterud, Sander, Nord-Odal, Vinger (4), Grue i Finnskog (4). Tilsammen 22 foredrag.

Oscar Torp: Oslo (24), Sarpsborg, Elverum, Harpefoss, Nesodden, Horten, Moss, Trondheim (2), Hommelvik, Porsgrunn, Skien, Skotfoss, Aker. Tilsammen 37 foredrag.

Leif Granli: Trondheim, Hommelvik, Stjørdal, Hegra, Skatval, Skogn (2), Verdal (2), Sparbu, Steinkjer, Namdalseid (2), Beitstad (2), Egge (2), Snåsa, Frol (4). Tilsammen 22 foredrag.

Olav Vegheim: Skien (5), Oslo (8), Rjukan, Sarpsborg, Strømmen, Gjerpen (2), Notodden (2), Bø, Vinje, Drammen (3), Helgen, Brevik, Porsgrunn, Skotfoss. Tilsammen 29 foredrag.

Hjalmar Dyrendahl: Borge, Tønsberg, Grong, Odda (2), Asker, Kolbotn, Fredrikstad, Oslo, Aker, Nittedal, Horten, Lillestrøm, Ski. Tilsammen 14 foredrag.

Harald Langhelle: Trondheim (13), Meldal (2), Stjødal, Verdal, Steinkjer, Dale, Brekkvasselv (2), Snåsa, Sula, Frøya, Bodø (2), Foldal, Namdal (3). Tilsammen 30 foredrag.

Erling Træholt: Ålesund, Volda, Ørstad, Vanylven, Grytten, Voksa, Sandshamn, Fosnavåg, Ørskog, Borgund, Fræna, Bratvåg. Tilsammen 12 foredrag.

Oscar Nilssen: Ringsaker (5), Romedal (2), Stange (2), Løten (3), Stor-Elvdal (2), Os i Østerdal, Tolga, Tyllidal, Trysil (2), Åsnes, Sørskogbygdi, Åmot. Tilsammen 22 foredrag.

Martin Aune: Tromsø (5), Bardu (2), Narvik (2), Ankenes (4), Balangen (4), Evenes (7), Tysfjord (3), Hamarøy (4), Lenvik. Tilsammen 32 foredrag.

Einar Gerhardsen: Høybråten, Arendal, Sandefjord, Harpefoss, Vang, Drammen, Mjøndalen, Lillestrøm, Drøbak, Bøn, Hokksund, Oslo (45). Tilsammen 56 foredrag.

Arne Magnussen: Moss (4), Jeløy (2), Rygge (2), Råde, Fredrikstad, Greåker, Sarpsborg (3), Skjeberg (2), Mysen (2), Drammen, Skoppum, Vestby. Tilsammen 21 foredrag.

A. R. Skarholt: Soknedal, Rennebu, Malvik, Orkdal (3), Budal, Singsås, Skaun, Fillan (2), Hitra (3), Kvernvær (2), Sandstad (4). Tilsammen 20 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Oslo (5), Bærum, Tromsø (7), Fagernes, Målselv, Salangen, Bardu, Longyearbyen, Tromsøysund, Lyngen, Balsfjord (3) Tilsammen 23 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Vest-Finnmark. Ialt 33 foredrag.

Peder Alsvik: Aure (7), Hopen (2), Bremsnes (8), Bratvær (2), Kristiansund (5), Kornstad (2), Bolsøy, Romsdal, Øre, Stangvik (3), Valsøyfjord (2). Tilsammen 34 foredrag. Dessuten 30 foredrag på turné i Møre og 8 foredrag på en turné i Nordmøre. Ialt 62 foredrag.

Herm. Thornes: Bangsund (2), Brekkvasselv, Harran (2), Klinga, Kolvereid, Namsos (12), Namdalseid, Skage, Steinkjer, Vemundvik (2), Verdal (3). Tilsammen 27 foredrag.

Harald Hansen: Skedsmo, Rælingen, Hølen, Son, Ullensaker, Eidsvoll, Enebakk, Nes, Blaker, Asker. Tilsammen 10 foredrag.

Olav Oksvik: Kleive (2), Jelset, Risand, Ørskog, Isfjorden, Sykylven, Kårvåg, Valderhaug, Eidsvåg, Erisfjord, Nesjestranda, Holmestrand, Eid, Ona, Harøy, Brennhaug, Dombås, Aker (3), Hol. Tilsam-

men 22 foredrag. Dessuten på en turné i Sogn 15 foredrag og i Sør-Trøndelag 12. Ialt 49 foredrag.

Daniel Vefald: Tjølling (2), Brunlanes (3), Stavern, Larvik, Hedrum (2), Lardal, Sandefjord (2), Sem, Ramnes, Tønsberg. Tilsammen 15 foredrag.

Gunnar Ousland: Finnås, Lillebergen, Øystese, Hundven, Voss, Ålvik, Lindås, Laksevåg, Blomvåg, Odda. Tilsammen 10 foredrag.

Olaf Johansen: Nesodden, Kviteseid, Elverum, Ringsaker (2), Lørenskog, Heggedal, Oslo (2). Tilsammen 9 foredrag. Dessuten på en turné i Nordmøre 16 og en turné i Aust-Agder 16 foredrag. Ialt 41 foredrag.

Godtfred Gran: Justøya, Risør, Birkenes, Stokken, Gjerstad, Landvik, Rykene, Vegårshei, Lillesand. Tilsammen 9 foredrag.

Magnus Johansen: Sarpsborg (2), Øymark, Tune (2), Oslo, Aremark, Kråkerøy, Spydeberg, Hobøl, Skjeberg. Tilsammen 11 foredrag.

Paul Bentsen: Horten (14), Borre (5), Tønsberg (2), Sandefjord, Eidsfoss, Hoff, Nøtterøy, Ski, Tørdal. Tilsammen 27 foredrag.

Finn Moe: Oslo (23), Kragerø, Kambo, Tønsberg, Vardal (2), Romedal, Larvik, Sandefjord, Horten. Tilsammen 32 foredrag.

Bjarne Dietz: Berg (2), Halden (7), Hvaler (7), Idd (10), Moss, Kambo, Sarpsborg, Skjeberg (8), Tistedal (2). Tilsammen 39 foredrag.

Adolf Salbuæk: Ålen, Holtålen, Rennebu, Leinstrand, Agdenes, Nord-Frøya, Sør-Frøya, Stjørna, Bjugn. Tilsammen 9 foredrag.

Jonas Brunvoll: Oslo (16), Aker, Bærum (5), Brandval, Asker, Lillestrøm, Lørenskog, Moss, Askim. Tilsammen 28 foredrag.

T. Oftedal: Stavanger (5), Sandnes, Hillevåg, Hetland, Sauda, Moi, Sokndal, Egersund, Hjelmeland. Tilsammen 12 foredrag.

Gunnar Sand: Oslo (23), Akershus (13), Østfold, Buskerud (4), Opland (4), Hedmark (2), Aust-Agder, Møre (3), Nord-Trøndelag (3). Tilsammen 54 foredrag. På turnéer i Trøndelag, Møre og Telemark 34 foredrag. Ialt 88 foredrag.

Johan Jensen: Ål (2), Gol (3), Oslo (2), Drangedal, Kjelsås, Haugastøl (2), Dale, Svenkerud. Tilsammen 13 foredrag. Dessuten 32 foredrag på turné i Rogaland og 25 på turné i Vest-Agder. Ialt 70 foredrag.

Halvdan Koht: Bærum (2), Aker, Oslo, Sarpsborg, Østre Gausdal, Arendal, Bergen, Voss. Tilsammen 9 foredrag.

M. Wold: Sør-Odal, Nord-Odal, Eidskog, Brandval (2), Vinger (2), Våler (3), Elverum (4), Stor-Elvdal, Tolga, Løten (3), Romedal (5), Stange (2), Furnes (2), Ringsaker (4). Tilsammen 32 foredrag.

Lars Moen: Lillehammer, Follebu (2), Vinstra, Hjerkin, Dombås, Ørskogfjell, Fåvang, Lom. Tilsammen 9 foredrag.

Harald Hansen: Blaker, Eidsvoll, Ullensaker, Rælingen, Hølen, Skedsmo, Enebakk, Soon. Tilsammen 8 foredrag.

Isak Flatabø: Ullensvang, Kinsarvik, Eidfjord, Ulvik (2), Strandebarm, Jondal, Tysnes, Os. Tilsammen 9 foredrag. Dessuten 39 foredrag på en turné i Hordaland. Ialt 48 foredrag.

Sverre Støstad: Aker (2), Bergen, Oslo (3), Steinkjer, Trondheim (4), Løkken, Orkanger. Tilsammen 13 foredrag.

Kristian Mugaas: Innboja, Blomvåg, Lillebergen, Ullensvang, Hordabø, Herdla, Øystese, Ålvik. Tilsammen 8 foredrag. Dessuten 23 foredrag på en turné i Hordaland. Ialt 31 foredrag.

Carl Bonnerie: Stamsund, Hol, Henningsvær, Flakstad, Gimsøy, Kabelvåg, Aker, Hønefoss. Tilsammen 8 foredrag.

Alfred Udland: Konsmo (2), Vennesla, Randesund, Oddernes, Søgne, Greipstad, Kristiansand. Tilsammen 8 foredrag.

Thorvald Haavardstad: Byglandsfjord, Evje (3), Mykland, Herefoss, Iveland, Hornes, Åmli. Tilsammen 10 foredrag.

Helga Ramstad: Aker (2), Asker (3), Borgestad, Lørenskog, Lillestrøm, Årnes (2), Sæterstøa. Tilsammen 11 foredrag.

Olav Sæter: Os, Tolga (2), Veldre, Gaupen, Hamar, Hoff, Elverum (3). Tilsammen 10 foredrag.

Olaf Berg Hansen: Hammerfest (15), Hasvik, Kistrand, Kjelvik, Kjøllefjord, Kvalsund, Øksfjord (5). Tilsammen 25 foredrag.

Leif S. Olsen: Hammerfest (5), Kjelvik, Kvalsund, Måsøy, Sørøysund, Talvik, Øksfjord (2). Tilsammen 12 foredrag.

J. Stubberud: Narvik (5), Halden (7), Idd (3), Berg, Borge, Skjeberg, Hvaler. Tilsammen 19 foredrag.

P. E. Vorum: Oslo, Ulvinfjord (2), Notodden, Feiring, Alvdal, Ytre Rendal, Øvre Rendal. Tilsammen 8 foredrag.

Asbjørn Bakke: Tynset (11), Alvdal (2), Dalsbygda, Røros, Ålen. Tilsammen 16 foredrag.

K. M. Nordanger: Skedsmo, Lillestrøm (4), Tjølling, Oslo, Aker (2), Nesodden. Tilsammen 10 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Nord-Norge. Ialt 20 foredrag.

Johs. Bøe: Oslo (2), Stangvik, Østre Gausdal, Drangedal, Bø i Telemark, Herøy. Tilsammen 7 foredrag.

G. Braathen: Ringsaker (2), Hamar (4), Nes (2), Stange (4), Brumunddal, Hoff (2). Tilsammen 15 foredrag.

Alfred Hjellestad: Stord (2), Askøy (2), Herdla (2), Dale i Bruvik, Laksevåg (3), Kvam. Tilsammen 11 foredrag.

Rakel Solberg: Oslo og Akershus (20), Buskerud (3), Østfold (2), Bergen, Vestfold (2), Aust-Agder. Tilsammen 29 foredrag.

Lars Evensen: Larvik, Holmestrand, Nesbyen, Sarpsborg, Drøbak, Namsos. Tilsammen 6 foredrag.

Ola Solberg: Arendal (3), Nes, Fjære, Treungen, Stokken, Tromøy. Tilsammen 8 foredrag.

Harald Halvorsen: Bærum (2), Aker (6), Lillestrøm, Lørenskog, Aurskog, Oslo. Tilsammen 12 foredrag.

K. Bergsvik: Sauherad, Bø, Oslo (2), Halden, Finnås, Hordabø. Tilsammen 7 foredrag.

Ole Øisang: Trondheim (36), Sør-Trøndelag (43), Nord-Trøndelag (28), Nordland (12), Møre (4). Tilsammen 123 foredrag.

Olav Hindahl: Romedal, Granholmen, Grorud, Elverum, Tønsberg.

E. O. Solbakken: Oslo (3), Høybråten, Ski, Torsnes, Hokksund.

T. Fjermestad: Høyland, Moi, Nærbø, Hetland, Klepp.

Gustav Engedal: Hammerfest (5), Kistrand (2), Kvalsund, Sørøysund, Talvik. Tilsammen 10 foredrag.

Albert Moen: Rakkestad, Aker, Selbu, Fellingfors, Inn-Trøndelag (12). Tilsammen 16 foredrag.

Eiv. Reiersen: Borge, Jevnaker, Lårdal, Spydeberg (2), Oslo.

Anton Jenssen: Oslo (2), Aker (2), Sem (2), Tønsberg (2), Askim. Tilsammen 9 foredrag.

Sigrid Bryn: Hurum, Hasle, Hyggen, Ås, Høvik.

Johan Nygaardsvold: Oslo (5), Hommelvik (3), Stjørdal, Elverum, Hevne. Tilsammen 11 foredrag.

M. Høgaasen: Øyer (3), Ringeby (3), Dovre (4), Sør-Fron, Nord-Fron (10). Tilsammen 21 foredrag.

Thv. Svendsen: Eidsberg (3), Ørje, Øymark, Trøgstad.

Martin Smeby: Søndre Land (4), Brandbu (2), Gran (2), Sør-Aurdal, Fluberg. Tilsammen 10 foredrag.

Arne Drogseth: Skjeberg, Tønsberg, Sandefjord, Horten.

Ulrik Olsen: Kristiansund (6), Bremsnes (2), Frei, Grytten. Tilsammen 10 foredrag.

Valdemar Nielsen: Oslo, Aker (7), Hillestad, Kragerø. Tilsammen 10 foredrag.

Jens Steffensen: Øksnes, Bø i Vesterålen (9), Sortland (2), Hadsel (2). Tilsammen 14 foredrag.

Magnus Nilssen: Oslo (4), Drammen, Lunde (2), Ringeby. Tilsammen 8 foredrag.

Trygve Nilsen: Oslo (13), Fredrikstad, Aker (2), Bærum. Tilsammen 17 foredrag.

Rachel Grøpp: Oslo (9), Aker, Skjeberg, Bærum. Tilsammen 12 foredrag.

- Per Lie*: Oslo (14), Aker (3), Nesodden (2), Bærum (2). Tilsammen 21 foredrag.
- Jon Andraa*: Vardø (3), Odda, Vadsø, Kirkenes.
- Henry Harm*: Skotfoss, Porsgrunn, Skien (2), Brevik (2).
- Oscar Johansen*: Hietland (3), Sola (2), Mosterøy, Hjelmeland. Tilsammen 7 foredrag.
- Karl Rosenløv*: Kristiansand (2), Lista (2), Vågsbygden.
- Egil Hernæs*: Sør-Fron (4), Nord-Fron (2), Ringebu. Tilsammen 7 foredrag.
- Gitta Jønsson*: Tromsø, Troms. Ialt 15 foredrag.
- Ingvald Jaklin*: Tromsø (10), Balsfjord, Lyngen, Malangen, Tromsøysund (2). Tilsammen 15 foredrag.
- Erik Vangbørg*: Tromsø (3), Tromsøysund, Balsfjord, Målselv. Tilsammen 6 foredrag.
- Corn. Holmboe*: Tromsø (4), Tromsøysund, Karlsøy. Tilsammen 6 foredrag.
- Anton Johansen*: Tromsøysund, Malangen, Lyngen, Balsfjord, Sørreisa (2). Tilsammen 7 foredrag.
- Oskar Paulsen*: Målselv, Lyngen, Tromsø, Nordland (4). Tilsammen 7 foredrag.
- Olar Steinnes*: Rjukan, Lillestrøm, Gjerstad, Bakke i Vest-Agder, Bakke, Øyslebø. Kristiansand. Tilsammen 8 foredrag.
- Atfred Madsen*: Oslo (6), Fredrikstad, Notodden, Granherad, Gol. Tilsammen 10 foredrag.
- Anders Lothe*: Vadheim, Stavang, Førde.
- Sven J. Dalen*: Rolvsøy, Skjeberg, Tune.
- G. Natvig-Pedersen*: Stavanger (4), Sandnes (3), Bryne (2).
- P. Almaas*: Strinda (12), Malvik, Melhus.
- Nic. Eggen*: Rennebu, Budal, Tydal, Melhus.
- Bernt Korslund*: Eidsvoll (3), Skjåk (2), Vågåmo.
- P. Rumohr Aarvold*: Aker, Askim, Bærum (16).
- G. B. Forstrøm*: Skånevik, Fjellberg, Odda.
- Sverre Gann*: Aker (6), Oslo (9).
- Thorbjørn Dahl*: Indre og Øvre Østfold 13 foredrag.
- H. E. Stokke*: Aker (10), Røyken.
- Olav Haugenes*: Froland, Eide.
- Finn Kullerud*: Søndeled (2).
- Petter Pettersen*: Holt (2).
- Paul Sunde*: Tovdal, Holt.
- Joh. L. Johannessen*: Fredrikstad, Borge.
- Erland Borgersen*: Nedre Eiker, Lier.

- Kr. Berg:* Kistrand (2), Sørøysund (2).
Kowad Kærlsen: Tønsberg (4), Nøtterøy.
Kristian Rothaug: Meråker (2), Stjørdal.
S. O. Øraker: Skogn, Levanger.
Anton Alvestad: Skjoldestraumen, Alesund (5).
Joh. Mathiassen: Stokke (2), Sandar (2).
K. T. Sjøli: Nord-Odal, Vinger.
H. Aarneshaugen: Vinje, Rauland.
Omar Gjestebø: Bekkestrand.
Arnt Moss: Holla.
Albert Kvammen: Nord-Fron (3).
Paul Løseth: Asker.
Sigurd Solheim: Fluberg (3).
L. O. M. Braseth: Nordland (32).
Karl Flood: Aker (9).
Carl Simonsen: Drøbakk (3).
Reidar Hedmann: Hedmark (4).
Sig. Pedersen: Hedmark (8).
Haakon Hoff: Hedmark (41).
Martin Hestnes: Hedmark (7).
M. Røkeberg: Hedmark (26).
Enok Sletengen: Hedmark (5).
Johan Pedersen: Hammerfest.
H. Sætreim: Hammerfest.
Johs. Olsen: Måsøy (2).
B. Torbergesen: Alta (3).
Th. Albrigtsen: Kvalsund (2).
Karl Berge: Kjelvik.
Sig. M. Eriksen: Hammerfest (5).
H. J. Olsen: Hammerfest.
O. Kaarby: Hammerfest.
Jul B. Olsen: Bogen, Elverum.
Cornelius Enge: Vik (4).
K. Fonstad: Ringsaker (3).
Johan E. Pettersen: Sarpsborg (2).
O. Franvåg: Namdal (3).
Erling Thun: Namdal (5).
E. Asgaard: Namdal (13).
Halvdan Svenning: Namdal (9).
A. Nygaard: Nore.
Wilh. Flotvik: Namdal.

Reidar Olsen: Namdal (2).

Per Johansen: Namdal (4).

Edvard Eirksen: Namdal.

Adolf Holm: Namdal (8).

Foredragsturnéer	345 foredrag.	
Enkeltforedrag	2467	—
1 mai	449	—
	Ialt	3261 —

Til sammenligning var oppgavene i 1932 som i likhet med i år ikke var valgfår:

Foredragsturnéer	284 foredrag.	
Enkeltforedrag	2232	—
1 mai	422	—
	Ialt	2938 —

Iste mai.

1. mai dagen blev feiret på ialt 449 steder. En rekke nye steder deltok for første gang. Meldingene fra alle kanter av landet fortalte om svær deltagelse i demonstrasjonene, møtene og festene.

Den faglige situasjon var avspenst; midt punktet i dagen blev derfor partiets krisekrav og opslutning om arbeiderregjeringen. I siste statsråd før 1 mai utferdiget arbeiderregjeringen resolusjon som innstifter 1 mai som offisiell flaggdag. Det blev således for første gang flagget på Statens bygninger.

Landsorganisasjonen og partiet vedtok å tilråde organisasjonene å følge samme regler som de senere år ved 1 mai arrangementene, sålydende:

- «1. De faglige samorganisasjoner — eller de faglige samorganisasjoner og Det norske Arbeiderpartis avdelinger i fellesskap — bør overta ledelsen av 1 mai arrangementet.
2. Der hvor faglige organisasjoner ikke finnes, må partiavdelingen alene overta arrangementet.
3. Overalt hvor forholdene ikke krever benyttelsen av flere talerstoler, bør bare en foredragsholder benyttes. Landsorganisasjonens og partiets samarbeidskomité vil medvirke til å skaffe taler.
4. Det skal benyttes felles demonstrasjonsmerke. Merket er et rødt flagg med inskripsjonen: Fram for Folkestyre!»

Landsorganisasjonens og partiets 1 mai manifest.

Opløsningen i det borgerlige samfund og arbeiderbevegelsens sterke vekst og fremgang gjør kravet om et systemskifte til et aktuelt spørsmål i norsk politikk. Fagbevegelsen er idag landets største økonomiske organisasjon. Stadig nye lag slutter op om sine faglige sammenslutninger. Deres betydning og innflytelse vokser ikke bare i økonomisk, men også i politisk henseende.

Det er gjort forsøk på å baste og binde fagorganisasjonen med kneblings- og tukthuslover. Men forgjeves. Den har gått frem tross alle stemngsler og forfølgelser. Den siste undtagelseslov — om offentlige avstemningsregler — er allerede ophevet, takket være arbeiderklassens enige og bestemte motstand. Gjennem den hovedavtale som er vedtatt, er det fastsatt organisasjonsmessige regler for avstemninger, bygd på den praksis man har hatt i en årrekke. Retten til kollektiv opsigelse er også oprettholdt og tillitsmannssystemet bragt inn i faste former. For tiden pågår det avstemning over Riksmeglingsmannens forslag. Det veldige opmøte ved disse avstemninger vidner om en brennende interesse og levende ansvarsfølelse, egenskaper som det kan bygge videre på.

Arbeiderklassens politiske parti, Det norske Arbeiderparti, kan peke på en lignende vekst og fremgang som fagorganisasjonen. Henvend en halvpart av landets velgere har gitt Arbeiderpartiets politikk sin tilslutning. Partiet har også nu regjeringsmakten. De borgerlige partier søkte i det lengste å hindre Arbeiderpartiet fra å få denne maktstilling. Men til slutt sprakk de på denne sabotasje av folkets uttrykte vilje ved to valg i trekk.

Det alt overskyggende politiske spørsmål idag er kampen mot arbeidsløsheten og gjeldskrisen. Arbeiderpartiet har i samforståelse med fagorganisasjonen lagt frem en storstilet krisepians om tar sikte på å sette folket i arbeide og lette gjeldstrykket. Det er denne krisepolitikk som nødvendigvis må peke ut over rammen av det bestående samfund, som de arbeidende befolkningslag har gitt sin tilslutning.

Gjennomførelsen av denne plan er imidlertid avhengig av den makt Arbeiderpartiet og fagorganisasjonen har. Enda sitter de borgerlige partier med flertallet om det enn er sterkt redusert både blandt velgerne og i Stortinget. Derfor gjelder det om å styrke Arbeiderpartiets og fagorganisasjonens innflytelse. Det kan best skje ved å utvide og underbygge de politiske og faglige organisasjoner og ved å samle interessen og oppmerksomheten om de krisekrav som er reist og som må bæres frem av folket selv. La derfor årets 1 mai demonstrasjon forme sig som en mektig opslutning om kriseplanan.

Enn videre gjelder det å legge grunnlaget for arbeiderseiren ved valget i 1936. Den sterke vekst i arbeiderbevegelsen og den veldige fremgang for arbeiderpartiet i 1933 og 1934 innvarsler nye tider. Regjeringsskiftet betegner også noe av et tidsskifte. Det er det arbeidende folke som nu rykker frem på alle fronter. 1-mai-demonstrasjonen må utløse den veldige interesse som er tistede og gi støtet til nye framsteg som trin på veien mot maktovertagelsen og det systemskifte som er blitt en tvingende nødvendighet.

Arbeiderpartiets overtagelse av regjeringsmakten gir en sterk følelse av trygghet og sikkerhet. Landets arbeidere og småkårsfolk vet at det fra regjeringens side nu vil bli gjort hvad det er mulig for å ivareta og fremme deres interesser. Når de borgerlige partier omsider måtte vike til side og gi plass for en arbeiderregjeing, ligger det også deri en erkjennelse av at det nu er arbeidernes tid. Slå derfor ring om arbeiderregjeringen!

Den internasjonale situasjon maner til alvor og ettertanke. De kapitalistiske stater kapprunder. Nazismens og fascismens brutale og provokatoriske voldspolitik er blitt et nytt og farlig uroelement. Krigsfaren er blitt overhengende. Folkene må derfor reise sig til kamp mot den militaristiske, nazistiske og chauvinistiske galskap.

La årets 1-mai-demonstrasjoner bli en mektig manifestasjon av arbeiderklassens internasjonale solidaritet og vilje til selvhevdelse og maktutfoldelse og en kraftig advarsel mot alle nedbrytende krefter. Demonstrasjonene må stå i klassesolidaritetsens tegn. Enighet og samhold er nemlig avgjørende betingelser for arbeiderklassens fremmarsj og seier og reaksjonens nederlag.

Gjør 1 mai til mønstringens, kravets og forjettelsens dag.
Frem under fanene, inn i rekkene på vår egen store dag!

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
sekretariatet,
Olav Hindahl.

Det norske Arbeiderparti,
centralstyret,
Oscar Torp.

I. mai talere.

Abildsø, Aker: Johan Didriksen.	Beitstad: Harald Langhelle.
Agdenes: Einar Hals.	Berkåk: A. R. Skarholt.
Agnes: Ingjald Norstad.	Bergèn: Lars Evensen.
Alta: Olaf Berg-Hansen.	Biri: Randolf Arnesen.
Alvdal: Kr. Øien.	Bjugn: Ole Blomlie.
Andenes: Kr. Aspenes.	Bjørkelangen: Paul Løseth.
Arendal: Ingv. Førre.	Blaker: Edv. Bull.
Ask: Martin Tranmæl.	Bodø: O. Steinholt.
Asker: Joh. Andersen.	Bolkesjø: Nils Heggveit.
Askim: Nic. Næss.	Bolstadøyra: A. Holdhus.
Aurskog: Paul Løstth.	Borre: Eigil Haugen.
Austmarka: E. O. Solbakken.	Brandbu: Ludv. Hansen.
Bagn: Jul. B. Olsen.	Brandval: Sig. Pedersen.
Bangsund: Olaf Kregnes.	Bratvåg: E. Steffens.
Bakke i Vest-Agder: Johan Øydegaard.	Brekkvasselv: Johan Aalberg.
Begnadalen: Arne Arnesen.	Bremsnes: T. Haarvardstad.
Beiarn: Jul. Eina.	Brennhaug: Kristian Moe.
	Brevik: Carl Gulbrandsen.

- Brummunddal: Ole Hjelt.
 Brunkeberg: Johan Olsen.
 Bryne: G. Natvig-Pedersen.
 Brækken: Reidar Aamo.
 Brønnøysund: Axel Kolberg.
 Brøttum: Arne Kristiansen.
 Buvik: Øistein Langseth.
 Byglandsfjord: Alb. Karlsen.
 Bysheim: Sig. Madsen.
 Bø: K. Bergsvik.
 Bøn: Johan Schwingel.
 Børsa: Ole Garberg.
 Bøverbru: A. Bratvold.
 Dal: Johan Schwingel.
 Dale i Bruvik: Alfred Hjellestad.
 Dale i Sogn: Oddleiv Fagerheim.
 Dalsbygda: Olav Sæther.
 Dikemark: Rakel Solberg.
 Dokka: Arne Strøm.
 Dombås: M. Høgaasen.
 Dovre: A. Kvammen.
 Drammen: Johan Nygaardsvold.
 Drangedal: Olav Andresen.
 Drøbak: H. E. Stokke.
 Efteløt: Johan Samuelsen.
 Egge: O. Watnebryn.
 Eide på Nordmøre: P. O. Branem.
 Eidsfoss: Paul Bentsen.
 Eidskog: Selmer Alm.
 Eidsvoll: Herman Haugerud.
 Eiken: Salve Salvesen.
 Eina: Hans Haugli.
 Elverum: Alfred M. Nilsen.
 Ernstgruben: Reidar Aamo.
 Espa: Aksel Braathen.
 Etne: A. Auestad.
 Etnedal: Arne Strøm.
 Evje: Johs. M. P. Ødegaard.
 Eydehamn: Sverre Støstad.
 Fagernes: Olav Versto.
 Farsund: Emil Hildebrandt.
 Farvøllen: H. Eide.
 Fettsund: Konrad Karlsen.
 Figgjo: Ole Jensen.
 Fjeldstrand: Sigrid Syvertsen.
 Flateby: Johan Ødegaard.
 Flekkefjord: Johan Øydegaard.
 Flesberg: Arne Johnsen.
 Florø: Alb. Christiansen.
 Flåm: Aslak Nilsen.
 Fruberg: Odd Brekke.
 Foldafoss: Alfons Johansen.
 Foldal: Oscar Nilssen.
 Foldereid: Halvdan Svenning.
 Foldfjorden: Lars Sandnes.
 Fon: Ole A. Kiste.
 Fosnavåg: O. Vorhaug.
 Fredrikstad: Olav Hindahl.
 Fredsvik: Anders Offerdal.
 Froland: Omar Gjestebø.
 Frosta: Birger Johnsen.
 Frøya: Oskar Stenvik.
 Furnes: Ole Hjelt.
 Furuset: Alfred Nilsen.
 Førde: Erling Øiehaug.
 Fåvang: O. Vorhaug.
 Gangsdalen: Mathilde Næss.
 Gaupen: Rudolf Hedemann.
 Geilo: Johan Mathiassen.
 Geithus: Gunnar Kyrkjebø.
 Gjerstad: Johs. Kinserdal.
 Gjøvik: Randolph Arnesen.
 Gol: P. Thorvik.
 Gran: Ludv. Hansen.
 Gransherad: Alfred Madsen.
 Gravberget: Eivind Grimstad.
 Greåker: Arne Drogseth.
 Grimstad: Ingv. Førre.
 Grong: O. K. Sundt.
 Grorud: Trygve Olsen.
 Grue: P. H. Vestad.
 Grue, Finskog: Eivind Rasten.
 Gudå: O. B. Garberg.
 Gulsvik: Florits Gundersen.
 Gvarv: K. Bergsvik.
 Haga: Ingv. Kristiansen.
 Hakadal: Per Kleppa.
 Halden: Haakon Hoff.
 Hallingby: Martin Tranmæl.
 Hamar: Trygve Lie.
 Hemmerfest: Corn. Holmboe.
 Harestua: Thv. Ulsnes.
 Harpefoss: A. Guddal.
 Haram: Th. Høilund.
 Hasle, Åker: Bjørn Eriksen.
 Sigrid Bryn.
 Hasselvik: Josef Øvergaard.
 Hauge i Dalene: Nils Norheim.

- Haugestad: Trygve Engebretsen.
 Haugesund: Anton Alvestad.
 Hauketo, Aker: Trygve Olsen.
 Heggedal: Rakel Solberg.
 Hegra: O. K. Nordgaard.
 Heidal: Hans Søybe.
 Heimdal: Niels Ødegaard.
 Helgøy: Peter Bækeklund.
 Heradsbygd: Alfred M. Nilsen.
 Herefoss: Trygve Bratteli.
 Hernes: Reidar Hedemann.
 Hillestad: Valdemar Nielsen.
 Hof, Hedmark: Daniel Vikin.
 Hof, Vestfold; Paul Bentsen.
 Hokksund: Sverre Sivertsen.
 Hole: Egil Halvorsen.
 Holmestrand: Valdemar Nielsen.
 Holtålen: N. Hallan.
 Hommelvik: Niels Ødegaard.
 Hordabø: A. Lothe.
 Horg: Alfred Øvergaard.
 Horten: O. L. Strøm.
 Hovin: Emil Ødegaard.
 Hundorp: Paal Klufften.
 Husvik: Sverre Hjertholm.
 Hvaler: Svend J. Dalen og
 Thv. Svendsen.
 Hvittingfoss: Johan Samuelsen.
 Hyggen: Lars Larsen.
 Høyefoss: Martin Tranmæl.
 Høyvik: Kolbjørn Fjeld.
 Høyanger: Sverre Krogh.
 Høybråten: Ole Hagen og
 Engen Pettersen.
 Høydalsmo: Knut Kramviken.
 Høylandet: Olav Franzvaag.
 Inderøy: Sigvart Strømme.
 Innbygda, Trysil: P. E. Vorum.
 Innset: K. T. Sjøli.
 Jessheim: Ole Colbjørnssen.
 Jevnaker: Arnfin Vik.
 Jølster: Jonas Line.
 Jømna: Th. Fretheim.
 Jørpeland: T. Oftedal.
 Jørstadmoen: B. B. Finnsven.
 Kapp: H. Brekke.
 Kjelsås: Hans Heg.
 Klinga: Otto Gundersen.
 Knaben gruber: Martin Aabel.
 Kolbotn: Karl Tømmerås.
 Kolvereid: W. Flotvik.
 Kongsberg: Carl Simonsen.
 Kongsviner: E. O. Solbakken.
 Konnerud: Evald Nilsen.
 Konsmo: Olav Brunvand, jr.
 Kopervik: Olaf Kullman.
 Koperå: Sev. Holgersen.
 Kragerø: B. Olsen-Hagen.
 Kristiansand: Jacob Friis.
 Kristiansund: T. Haavardstad.
 Krøderen: Jon Vraa.
 Kråkstad: Kirsten Smith.
 Kvam: K. Solaas.
 Kvikne: K. T. Sjøli.
 Kviteseid: Henry Harm.
 Kyrksæterøyra: Johs. Eide.
 Lalm: Einar Hansen.
 Langesund: Andr. Nygaard.
 Langseth: Herman Haugerud.
 Langvåg: Johan Wiik.
 Lardal: Anth. Olsen.
 Lauvsnes: Oskar B. Olsen.
 Leikanger: Martin Smeby.
 Leka: Erling Thun.
 Leksvik: Nils Aune.
 Levanger: Hans Ystgaard.
 Lierskogen: Trygve Engebretsen.
 Lillehammer: Albert Raean.
 Lillesand: Trygve Bratteli.
 Lillestrøm: Torbjørn Henriksen.
 Lista: Karl Rosenløv.
 Lom: Andr. Moan.
 Lonevåg: Sig. Madsen.
 Lunde, Telemark: Arthur Berby.
 Lunner: Thv. Ulsnes.
 Lærdal: I. K. Hognestad.
 Lysøysund: Johs. Steffensen.
 Løkken Verk: Johan Jensen.
 Lørdalen: Harald Halvorsen.
 Lørenskog: Thorbjørn Dahl.
 Løten: Gunnar Sand.
 Lånke: Johan Mjøsund.
 Lårdal: John A. Johnsen.
 Malm: Magnus B. Landstad.
 Malvik: Alfred Trønsdal.
 Mandal: Ivar Aarseth.
 Manger: A. Lothe.
 Maridalen: Einar Gerhardsen.

- Melbo: Magne Jønsson.
 Melhus: Per Almaas.
 Mesna: Jul. Pettersen.
 Mesnalien: K. Thornes.
 Mjøndalen: Trygve Nilsen.
 Moi: T. Fjermestad.
 Molde: Jon Andraa.
 Mosby: L. Heidenreich.
 Mosjøen: Nils Hillestad.
 Moss: Magnus Nilssen.
 Mugerud: Edmund Norén.
 Myklerud: Sigrid Syvertsen.
 Mysen: Halvor Storhaug.
 Måløy: Gunnar Ousland.
 Nakerud: Tormod Ruud.
 Namdalseid: Harald Langhelle.
 Namsos: Herman Thornes.
 Namsskogan: John Aalberg.
 Nannestad: Aase Lionæs.
 Narvik: Aldor Ingebrigtsen.
 Nedre Namsskogan: John Sollie.
 Nes, Buskerud: Georg Fosshaug.
 Nes, Hedmark: Håkon Meyer.
 Nesbyen: Nils Steen.
 Nesttun: Kjell Aabrech.
 Nittedal: Per Kleppa.
 Nord-Odal: Aksel Zachariassen.
 Nord-Sel: Olav Oksvik.
 Nord-Statland: Gunvald Engelstad
 Nore: Hans Johansen.
 Nordstrand: Konrad Knudsen.
 Notodden: Alfred Madsen.
 Nydalen: Øystein Marthinsen.
 Nøtterøy: K. F. Dahl.
 Odda: K. M. Nordanger.
 Oklengen: Saamund Bergland.
 Oksvold: J. Steffensen.
 Opdal: Olav Guldal.
 Oppgård: Karl Tømmeraas.
 Orkanger: Magnus Johansen.
 Orkdal: Magnus Johansen.
 Os: Olav Sæter.
 Oslo: Oscar Torp.
 Osøyren: Gunnar Bakke.
 Otta: Olav Oksvik.
 Ottestad: Gunnar Braathen.
 Rakkestad: Johan L. Johannessen.
 Ranheim: Per Almaas og
 Johan Karlsen.
- Rastad: K. Wardenær Brøten.
 Raufoss: A. Bratvold.
 Ringebu: A. G. Tothammer.
 Ringsaker: Knud Kristiansen.
 Risør: Johs. Kinserdahl.
 Rjukan: Helga Karlsen.
 Rollag: Ingulf Paulsen.
 Romedal: Arne Juland og
 Kr. Fjeld.
 Ruste: John Skaarvold.
 Rølingen: Oddvar Halvorsen.
 Røra: Trygve Nervik.
 Røros: Olav Vegheim.
 Rørvik: Edvard Eriksen.
 Råde: Hans Ellefsen.
 Råkvåg: Martin Skogø.
 Salsbruket: E. Aasskard.
 Sandane: Nils Hellesnes.
 Sande: Chr. Henriksen.
 Sande i Sunnfjord: Edv. Solheim.
 Sandefjord: Per Kviberg.
 Sandestad: G. R. Johansen.
 Sandnes: Johs. Johansen og
 Magnus Karlson.
 Sandvika: Nils Hønsvald og
 Halvard M. Lange.
 Sarpsborg: Hans Amundsen.
 Sauda: Nils Norheim.
 Sauland: Lars Olsen.
 Seljord: Alfred Wold.
 Sem: Daniel Vefald.
 Selsbak: Ingv. Togstad.
 Selbu: Leif Granli og
 Olav Overvik.
 Seterstøa: Helga Ramstad.
 Siljan: Johan Lundsholdt.
 Simensbråten, Aker: A. E. Stokke.
 Singås: John Berg.
 Sjøa: H. Solaas.
 Skage i Namdal: Adolf Holm.
 Skarnes: Alfred Ljøner.
 Skatval: Sigurd Eidem.
 Skedsmo: Chr. Systad.
 Ski: L. Aslaksrud.
 Skjeberg: Arne Drogseth.
 Skjåk: Bernt Korslund.
 Skoger: Carl Henry.
 Skogn: S. O. Øraker.
 Skotfoss: Eyvind Reiersen.

- Skotselv: Henry Karlsen.
 Skudeneshavn: S. Caspersen.
 Skåbu: Sigmund Hernæs.
 Skånevik: G. B. Forstrøm.
 Slemmestad: Karsten Torkildsen.
 Slåstadsæter: Klaus Kjelsrud.
 Snåsa: Andr. Graven.
 Sokna: Anton Jenssen.
 Soknedal: A. R. Skarholt.
 Solbergelven: Rolf E. Pettersen.
 Sparbu: Johan Nordgaard.
 Spikkestad: Evald Nilsen.
 Spildra: Kr. Rothaug.
 Spydeberg: Kirsten Smith.
 Stabekk: Kolbjørn Fjeld.
 Stadsbygd: Alfred A. Andresen.
 Stange: G. Braathen.
 Stavanger: C. Westerlund.
 Stavn: Nils Steen.
 Steinberg: Trygve Nilsen.
 Steinkjer: Meyer Foshaug.
 Steinvik: Wardenær Brøten.
 Stend: Magne Oppedal.
 Stod: Halvdan Solheim.
 Stjørdal: Johan Mjøsund.
 Stokke: Sverre Hjertholm.
 Stord: Jens Berg.
 Stranda, Fåberg: Enok Sletengen.
 Straumsnes: Ole Gjestad.
 Stryn: Kaare Fostervold.
 Strømmen: Arthur Ruud.
 Støren: Johan Falkberget.
 Sulitjelma: Konrad Nordahl.
 Sunde: Ole Lien.
 Sunndalsøra: Johs. Bøe.
 Surna: Lars Moen.
 Sylling: Mathias Eide.
 Søndre Land: Bjarne Borgan og
 Odd Brekke.
 Sør-Audnedal: Jakob Nygaard.
 Sørskogbygda, Elverum:
 Reidar Hedemann.
 Sørumsand: W. Ullmann.
 Sætre i Hurum: Odd Krogh.
 Tangen: Aksel Braathen.
 Tellneset: Karsten Fonstad.
 Tingvoll: Alf Salvesen.
 Tofte i Hurum: Harald Olsen.
 Tolga: Olav Sæter.
 Torpa: Martin Liengen.
 Torsnes: P. Moe-Johansen.
 Trengereid: A. Rio.
 Tretten: A. Andreassen.
 Treungen: Tor Lundtveit.
 Trondheim: Ivar Skjaanes.
 Trongsundet: Aasmund Gjörv.
 Tynset: Karsten Fonstad.
 Tyrstrand: Tormod Ruud.
 Tysse i Samnanger: A. Rio.
 Tyssedal: K. M. Nordanger.
 Tønsberg: K. F. Dahl.
 Tørberget: M. Nordahl.
 Tjørdal: Arnt Ødegaard.
 Tåsen, Aker: Jonas Brunvold.
 Ulefoss: I. B. Aase.
 Ulsteinvik: M. P. Skrede.
 Ulvik: Isak Flatabø.
 Vadheim: Sverre Krogh.
 Vaksdal: Johan Pettersen.
 Vallset: Arild Solberg.
 Valnesfjord: H. Moe-Jakobsen.
 Valsøfjord: Karl Pape.
 Vang, Hedmark: Martin Hestnæs.
 Veggli: Hans Johansen.
 Vegårdshei, Myra: G. Gran.
 Veidholmen, Hopen: Peders Alsvik
 Vardal: Finn Moe.
 Veme: Karl Løken.
 Vennesla: Ola Solberg.
 Verdal: Alb. Moen.
 Verma: Ulrik Olsen.
 Vestfossen: Josef Larson.
 Vestby: Anton Ruud.
 Vestmarka: Selmer Alm.
 Vik: Ivar Arneson.
 Vikesund: Nils Tandberg.
 Vingerum: Karl Haugen.
 Vinje: Haakon Aarneshaugen.
 Vinstra: John Skaarvold.
 Visnes, Karmøy:
 Ommund Ommundsen.
 Vivestad: Ole A. Kiste.
 Volda: Paul Loe.
 Voss: Nils Hjelmtveit.
 Vågåmo: Arthur Janson.
 Våler: Oskar Kjønnerud.
 Ytre Arna: Kristian Mugaas.
 Ytre Enebakk: Johan Ødegaard.

Ytre Rendal: M. Røkeberg.
 Øimark: Bertil Kronhaug.
 Øksfjord: Leif S. Olsen.
 Ørjenvika: Florits Gundersen.
 Ørsta: Harald Thoresen.
 Østre Gausdal: Johan Skjellerud.
 Østre Jevnaker: Thv. Ulsnes.
 Østre Slidre: Olav Versto.
 Øverbygden, Stai: Sverre Dørum.
 Øvre Rendal: M. Røkeberg.
 Øyer: Thin Thorleifsen.
 Øyslebø: T. Breilid.
 Åkrene: Haakon Lie.
 Ål: P. Thorvik.
 Ålen: Adolf Salubæk.
 Ålesund: Johan Wiik.

Ålgård: Ole Jensen.
 Ålvik: Nils Hansen.
 Ålvundfjorden: Johs. Bøe.
 Åmli: Omar Gjestebø.
 Åmot: Magnus Jensen.
 Åndalsnes: Alfred Udland.
 Åraksbø: Alb. Karlsen.
 Årdal: Harald Jansen.
 Årnes: P. Rumohr Aarvold.
 Åros i Røyken: Odd Krogh.
 Ås: Adolf Indrebø
 Åsa i Norderhov: Ernst Ringstad.
 Åsbygden, Vallset: Arne Juland.
 Åsen: A. Andreassen.
 Åsskard: Anders Sæterøy.
 Åsnes: Daniel Vikin.

Den antimilitære agitasjon.

Beretning fra det antimilitære landsutvalg.

Partiets og Fylkingens antimilitære landsutvalg har hatt følgende sammensetning: Hjalmar Dyrendahl og Einar Gerhardsen fra partiet, Arne Hagen og Gunnar Sand fra Ungdomsfylkingen. Dyrendahl har fungert som utvalgets formann og Sand som sekretær.

Utvalget har gitt ut en ny utgave av marsjsangene, agitasjonsbro-sjyren. «Rekrutter inn i rekkene» og et nummer av «Soldatavisen». Det er dessuten gitt bidrag til lokale soldataviser. Utvalget for Akershus har gitt ut 4 nummer av «Soldatavisen». For Gimlemoen trykte utvalget i Kristiansand «Gimleposten». Utvalget i Fredrikstad trykte også egen avis. Et spesielt antimilitært nummer av «Arbeider-Ungdommen» er sendt til samtlige ekserserplasser. En del partiaviser har også under rekruttøvelsene ofret bra plass til den antimilitære agitasjon, og partiavisene er sendt regelmessig til de fleste ekserserplasser.

Det har vært holdt en rekke antimilitære møter, således i Stavanger, Veblungsnes, Fredrikstad, Trondheim og Jessheim, og på følgende ekserserplasser: Ulven, Bømoen, Tvildemoen, Jørstadmoen, Øiamoen, Rindleiret og Vernesmoen, og et stort stevne for Setermoen. Det har vært en livlig virksomhet på de fleste ekserserplasser. På Trandum og Gardemoen blev det således dannet grupper av rekruttene på tilsammen 250 mann. Offiserene har også i år vært svært pågående for å stoppe agitasjonen, og flere av agitatorene blev arrestert. Særlig nidkjære var offiserene på Setnesmoen, Øiamoen og Rindleiret. På Setnesmoen var det stadige brakkevisitasjoner og til og med visitasjon av tilfeldige besøkende.

Arbeiderpartiets by- og herredslag.

Beretning 1935.

Året 1935 — det første året i denne kommunevalgperiode — har for kommunene vært et betydningsfullt år. De kommunestyre som blev konstituert ved nyttår 1935 viste gjennomgående et ganske annet radikalt ansikt enn de foregående. Dette, sammen med Arbeiderregjeringen, har ført med sig at der i kommunene det siste året er arbeidet lettere enn de nærmest foregående år. De hårde restriksjoner som har vært gjennomført, særlig overfor de vanskelig stilte kommuner som har vært nødt for å søke statens støtte, er mildnet i høi grad. Dette betyr i realiteten en styrkelse av det kommunale selvstyre, som under de foregående regjeringer mer og mer begynte å anta karakteren av en illusjon. En rekke kommuner har fått gjeldsoppgjør i 1935, og der arbeides fortsatt under høitrykk med nye gjeldsordninger. Ingen kommune er satt under administrasjon i det forløpne år, og spørsmålet om å begynne å løse på administrasjonsbåndet er aktuelt for en rekke av de kommuner som er under administrasjon idag.

Den fremgang Det norske Arbeiderparti har hatt de siste år, organisatorisk som valgmessig, har også ført med sig at den kommunalpolitiske organisasjon Arbeiderpartiets By- og Herredslag, er blitt styrket.

Da 1935 som nevnt var det første året i valgperioden er det i dette året holdt *landskommunal møte*. I møtet, som blev holdt i dagene 9 og 10 mars, deltok representanter for ialt 185 kommuner. Videre møtte representanter fra centralstyret, fra Landsorganisasjonens sekretariat og fra 4 fagforbund. Tilsammen 362 representanter. Protokoll fra møtet er trykt og utsendt.

Landskommunalutvalget har etter landsmøtet hatt følgende sammensetning:

Fra landdistriktene: Andreas Moan, Nordland, Kr. Rothaug, Trøndelag, Egil Hernes, Gudbrandsdalen og Karl Andersen, Akershus.

Fra byene: Adolf Indrebø, Oslo og Johs. Johnsen, Stavanger.

Fra Det norske Arbeiderparti: Oscar Torp.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Valdemar Nilsen fra sekretariatet, Torbjørn Henriksen fra Norsk Kommuneforbund og Martin Liengen fra Norsk Skog- og Landarbeiderforbund.

Varamenn: Rudolf Hedemann, Hedmark, Th. Weber, Telemark, Ole Gjestad, Nordmøre, K. Bergsvik, Hordaland, Ivar Skjaanes, Trondheim og Nils Gjerseth, Moss.

I landskommunalutvalgets møte 10 mars valgtes Adolf Indrebø til formann og Karl Andersen til næstformann. Disse to samt Oscar Torp

og Valdemar Nilsen blev valgt til å fungere som forretningsutvalg. Som By- og Herredslagets sekretær har fungert K. M. Nordanger helt til 10 oktober 1935 da han tiltrådte som fylkesmann i Hedmark. Siden den tid har Bjarne Borgan vært konstituert i stillingen.

Landskommunalutvalget har i 1935 hatt 3 møter og behandlet 13 saker.

Arbeidsutvalget har hatt 7 møter og behandlet ialt 39 saker.

Av sakene kan nevnes: Bil-banespørsmålet. — Ang. egenerklæringer for forsorgsunderstøttede. — Stillingen til Norges Byforbund. — Statens støtte til næringslivet. — Økonomisk utjevning mellom kommunene. — Kommunalt opplysningskontor. — Retningslinjer for elektriske tariffer. — Arbeidsmuligheter i kommunene. — Forskjellige grunnlovsendringer i kommunelovene m. m.

Der er i årets løp utsendt 8 sirkulærrer til foreningene og kommune-gruppene. Videre er der av Kommunalkontoret innhentet opplysninger fra kommunene vedrørende en rekke spørsmål. Der er nedsatt en komité til å bearbeide det materiale som er innkommet i anledning arbeidsmuligheter i kommunene, og fremlegge innstilling om samme. Det daglige arbeide ved kontoret er blitt utført av sekretæren med assistanse fra partikontoret i alt forefallende ekspedisjonsarbeide.

Meddelelsesbladet.

«Det tyvende århundre» har også i 1935 hatt en kommunalavdeling redigert av sekretæren ved kommunalkontoret. Dessverre er det et sørgelig faktum at ennå altfor få av våre aktive kommunefolk er abonnenter. Et forhold som absolutt bør bli rettet på.

Samarbeidet med andre organisasjoner.

Dette samarbeidet er for hvert år blitt stadig bedre og mer utbygget. Kommunalkontoret og Arbeidernes Opplysningsforbund har stadig hatt samarbeide om en rekke spørsmål av opplysende og veiledende art. Med Landsorganisasjonen, Norsk Kommuneforbund og flere andre fagforbund har også kontoret hatt samarbeide i anledning en rekke spørsmål. Utgivelsen av det store verk «Kommunalkunnskap» har fortsatt også i 1935. Verket utkommer på Tiden Norsk Forlag, og redigeres av K. M. Nordanger og Aruljot Engh.

I distriktene er der holdt flere kommunalmøter og kurser. Sekretæren har deltatt i endel av disse. Således holdt sekretæren kommunalpolitisk foredrag på årsmøtet i Nordland fylkesparti. Videre blev der holdt en kommunalkonferanse for Vest-Finnmark i Lakselv hvor Nord-

anger var foredragsholder. I Troms blev der holdt en konferanse med partiets fylkestingsgruppe.

I forbindelse med landskommunalmøtet blev der holdt et kommunalkursus i Oslo 8 mars. Her møtte over 60 deltagere. Forelesere var K. M. Nordanger, Arnljot Sng, Sverre Gann m. fl. Både dette kursus og en rekke andre ute i fylkene er blitt avholdt med støtte av Oplysningsforbundet.

Stortingsgruppen har efter forslag fra eller i samarbeide med By- og Herredslaget fremsatt og fått vedtatt av Stortinget flere lovforslag. Bl. a. kan nevnes:

Lov om fordeling av sparebankers skatt.

Ophevelse av ugildhetsbestemmelsene av 1932.

Bibliotekloven.

Forandringer i lov om Småbruk- og Boligbankens utlånsvirksomhet m. fl.

Samarbeidet mellom kommunegruppene og partiet har vært meget bra. Dog merker man ennu på enkelte steder selv i de arbeiderstyrte kommuner at kontakten ikke er så god som ønskelig kunde være mellom de stedlige arbeiderorganisasjoner og kommunegruppen. Denne manglende kontakt bevirker ofte friksjon, særlig når det gjelder kommunenes arbeidsledighetspolitikk. Ved intimere samarbeide og ved å drøfte i fellesskap spørsmålene kunde mye av denne friksjon være undgått, da det ikke sjelden bunder i manglende forståelse av hvad en kommune kan make under de nuværende økonomiske og administrative forhold. Man har også inntrykk av at der ikke i fornøden utstrekning avholdes gruppemøter foran møtene i de forskjellige kommunale styrer. Forhold som lett kan rettes på, og som ved å rettes på, vilde lette arbeidet og fremme forståelse og samarbeidet.

De krav som Det norske Arbeiderparti har stillet gjennom alle kriseår om Statens effektive hjelp til kommunene begynner nu smått om senn å bli etterkommet, og dermed begynner også den målbeviste politikk som partiet har ført i dette spørsmål å gi de første resultater. Det oppbygningsarbeide vi står overfor her i landet først og fremst på arbeidslivets område krever at der rundt i landets kommuner blir arbeidet med den aktpågivenhet og interesse som er nødvendig for at de enkelte tiltak skal svare til sin hensikt. Alle tiltak må bli satt ut i livet med det ansvar som er nødvendig for et godt resultat. Her har våre aktive kommunefolk i denne tid en vanskelig og krevende opgave. Her har også By- og Herredslaget et stort arbeidsfelt, ved siden av mange

andre, i det å kunne bistå kommunene med råd og rettleiding og lette arbeidet så langt gjørlig er for de som arbeider i kommuneadministrasjonen.

Kvinnesekretariatet.

Sekretariatets medlemmer er: Sigrid Syvertsen, formann, Inger Kristiansen, viseformann, Thina Thorleifsen, sekretær. De øvrige medlemmer: Helga Karlsen, Rachel Grepp, Ingrid Berg, Asta Sjørensen, med Signe Quist, Hedvig Sjørensen, Anna Hansen, Dagmar Hernes og Anna Nilsen som suppleanter.

Centralstyrets representanter i sekretariatet er Valdemar Nielsen og Halvard M. Lange. Sekretariatets representanter i centralstyret er: Sigrid Syvertsen og Helga Ramstad med Rachel Grepp og Inger Kristiansen som suppleanter.

I årets løp har sekretariatet avholdt 9 møter og behandlet 52 saker.

Kvinnenes krav til myndighetene.

En effektiv husstellundervisning.

I anledning Landbruksdepartementets innstilling vedrørende en mere effektiv husstellundervisning har sekretariatet sendt departementet følgende henstilling:

Vi er bekjent med at det ærede departement har utarbeidet en innstilling med tittel «En mere effektiv faglig veiledning og undervisning i drift av småbruk samt husstellundervisning for kvinner fra de mindre hjem på landet.»

Vi er samtidig bekjent med at der er innsendt et forslag fra en komité bestående av Ragna Knudsen, Elaug Svestad og H. J. Carlsen i samme spørsmål.

Da vi finner at begge forslag inneholder meget av verdi for husstellundervisningen i vårt land, vil vi rette en anmodning til det ærede departement om å nedsette en komité, som får i oppdrag å samarbeide de to forslag. Vi tillater oss å peke på, at i komitéen bør både by og land være representert.

Abortus provocatus.

Angående kvinneavdelingens henvendelse til myndighetene vedrørende abortus provocatus har sekretariatet støttet avdelingens krav ved å rette følgende krav til Justisdepartementet:

Oversender herved de resolusjoner vedrørende spørsmålet abortus provocatus som er innsendt til oss til videre forføining.

Idet vi henviser til vår tidligere henstilling av 1928 i samme sak og til de henstillinger som er sendt Stortinget direkte fra enkelte av våre avdelinger vil vi få understreke nødvendigheten av å få en forandring av straffelovens paragraf 245.

En forandring av loven efter dr. Kristine Munchs forslag dekker ikke kvinnes syn på dette spørsmål. Vi vil derfor så sterkt vi kan anmode Det ærede departement om å foreta det nødvendige skritt til å få loven slik, at den blir til vern for de kvinner som trenger beskyttelse på dette område.

Syketrygden.

Efter anmodning fra Ålesund kvinneforening og Østfold fylkespartis kvinnekonferanse om å foreta det nødvendige skritt til forandring av syketrygdloven vedrørende barns medlemskap og tannpleien har sekretariatet sendt socialdepartementet følgende henstilling:

«Vedlagt oversendes forslag fra Ålesund Arbeiderpartis kvinneforening vedrørende syketrygdloven.

I tilslutning til forslaget vil Kvinnesekretariatet uttale:

Under den herskende arbeidsledighet hvor tusener av ungdommer er uten arbeid, blir de også under syketrygdlovens nuværende bestemmelse om barns medlemskap som bipersoner, stående utenfor syketrygden. Vi er opmerksom på, at den frivillige trygd gir adgang for barn over 15 år å komme inn under syketrygden, men de vanskelige økonomiske forhold i hjemmene gjør, at tusener på tusener heller ikke ad den vei har anledning til å bli syketrygdet.

Kvinnesekretariatet anbefaler derfor forslaget på det varmeste og anmoder Det ærede departement om å imøtekomme anmodningen, så loven forandres derhen som i forslaget er antydnet.

Likeledes tillater vi oss å oversende forslag fra Østfold kvinnekonferanse angående samme lov. Kvinnesekretariatet anmoder departementets velvillige behandling av saken.»

Arbeidervernloven.

Likeledes har sekretariatet sendt Socialdepartementet henstilling vedrørende den nye arbeidervernlov angående forbud mot nattarbeide for kvinner:

Vi er bekjent med at flere kvinneorganisasjoner har protestert mot spesielle lovparagrafer som tar sikte på å beskytte kvinnens liv og helse i den nye lov om Arbeidervern, således når det gjelder forbud mot nattarbeide.

Det norske Arbeiderpartis kvinnesekretariat, som representerer ca. 30 000 organiserte kvinner over det hele land, deler ikke dette syn på spørsmålet. Vi er tvert imot av den opfatning at kvinner i de industrielle bedrifter bør komme inn under særskilte paragrafer, som tar sikte på å beskytte kvinnene f. eks. forbud mot nattarbeide. Vi tillater oss å peke på, at vi finner forbudet må være fra kl. 22—6 morgen.

Likeledes vil vi henstille at kvinner som er svangre får sin beskyttelse i den nye ordning.

- Foreldretimer i Norsk Kringkasting.

Sekretariatet har rettet følgende henvendelse til Norsk Kringkasting om å innføre foreldretimer vedrørende barnestell og barneopdragelse:

I vår tid er det et stadig stigende krav om større saklig opplysning når det gjelder barnestell og barneopdragelse. Da Kringkastingen er den institusjon som kan nå de fleste mennesker, finner vi å måtte henstille til styret å sette igang faste «foreldretimer», i likhet med «husmortimer», «timer for jordbrukere» o. l.

Vi tillater oss å peke på, at det kunde for eks. ordnes som ½ times foredrag hver 8de eller 14de dag, annenhver gang med foredrag om fysisk hygiene (mat, søvn, barnesykdommer o. l.) og annenhver gang om barneopdragelsesspørsmål (behandling av forskjellige eldre, særskilte vanskeligheter barna har o. s. v.).

Vår opfatning er at disse halvtimer bør henlegges til kl. 18—19, da det er meget viktig at både fedre og mødre får anledning til å høre dem.

Bygninger med flatt tak.

Oslo Helseråd har anmodet kvinnesekretariatet om å uttale sig om spørsmålet bygninger med flatt tak. I den anledning har sekretariatet sendt sådant svar:

Bygninger med flatt tak har vi ingenting imot, såsant det ikke blir på bekostning av boder og de nødvendige tørkerum på loftet. Enten taket på bygningene er flatt eller skrått mener vi, at alle bygninger til beboelseshus bør opføres med loftsetasjer. Vi er nok opmerkssomme på, at man søker å råde bot på manglene ved å innrede rum i kjelleren, men kjellerrommene vil ikke kunne erstatte loftsbodene når det gjelder å opbevare tøy og forskjellige gjenstander som det ikke kan bli plass til i de små kott inne i leilighetene.

Vi vil også i samme forbindelse få henstille til Helserådet å søke å få skjerpet bestemmelsen om de nødvendige kott og rum til hver leilighet, da vi mener, at de små leiligheter især er for sparsomt utstyrt med de nødvendige ytre rum. Samtidig vil vi peke på, at der i høie bygninger må innrettes heiser.

Kvinnesekretariatet vil også få henlede Helserådets oppmerksomhet på de livsfarlige innretninger som de utovervendte vinduer i våre beboelseshuser er. Hvis Helserådet kan øve innflytelse på bygningsmyndighetene således at der blir fattet bestemmelse om, at vinduene i nye bygninger skal vende innover, så vil det vekke tilfredshet blandt de tusener av kvinner i hjemmene.

Oplysningsvirksomheten.

I samråd med Arbeidernes Oplysningsforbund er der utsendt til kvinneavdelingene meddelelse om 4 foredrag om Barnevern særskilt beregnet på lyttergrupper. Serien begynte den 3 september med foredrag av Ingv. B. Carlsen om «Samfundet og de nødstilte barn før og nu.»

Derefter holdt F. W. Landmark foredrag om «Åndsvake forsømte og vanartede barn og unge.» Adelleide Brevik talte over emnet: «De Casbergske barnelove.»

Det 4de foredrag var av skolelægechef dr. med. Lauritz Stoltenberg om «Tiltak til vern om våre barns helse.»

Dessuten har sekretariatet utsendt plan i kommunalkunnskap til veiledning for studiecirkler i kvinneavdelingene, samt en utarbeidet redegjørelse over dr. Tove Mohrs forslag til forandring av straffelovens paragraf 245, Abortus provocatus.

Representasjon.

På fylkeskvinnekonferanser har sekretariatet vært representert i Akershus kvinnekonferanse ved Inger Kristiansen og på Akershus formannskonferanse ved Rachel Grepp. I Buskerud den 16 mars og på Kommunalkonferansen 9—10 mars i Oslo ved Sigrid Syvertsen. I Namdalen ved Helga Ramstad og på Buskerud fylkeskonferanse den 14 juli ved Helga Karlsen. I Vestfold, Opland og Østfold kvinnekonferanser ved Thina Thorleifsen.

Dessuten har sekretariatet vært representert på den nordiske kvinnekonferanse i Stockholm den 7 august ved Sigrid Syvertsen, Signe Bråten, Anna Helgesen, Notodden og Thina Thorleifsen.

I forbindelse med konferansen arrangerte kvinnesekretariatet en studie- og feriereise hvori deltok 29 deltagere representerende kvinneavdelinger i Oslo, Drammen, Hønefoss, Stavanger, Vestfold og Buskerud fylker. Studiedeltagerne deltok også i konferansen. Turen blev i alle deler meget vellykket, og det er bare en mening blandt deltagerne at turen var til gagn for deres fremtidige arbeide i organisasjonen.

I den av regjeringen nedsatte komité som har i oppdrag å utrede spørsmålet barnetrygd har sekretariatet et medlem, Sigrid Syvertsen og i den av landbruksdepartementet nedsatte komité til utredning av en mere effektiv husstellundervisning har sekretariatet 2 medlemmer, Sigrid Syvertsen og Helga Ramstad.

Agitasjonen.

Sekretariatets kvinnelige medlemmer har holdt foredrag på følgende steder:

Sigrid Syvertsen: Bærum, Abildsø, Slemmestald, Nymoen, Drammen, Huseby, Rakkestad, Fjellstrand, Fagerstrand, Lilleaker, Tønsberg, Hønefoss, Høybråten, Nordstrand, Nes, Kjelsås, Gausdal, Vinstra, Aker, Voss, Bergen, Nesttun, Vaksdal, Oslo (13). Tilsammen 36 foredrag.

Rachel Grepp: Oslo (9), Aker, Skjeberg, Bærum. Tilsammen 12 foredrag.

Helga Ramstad: Aker (2), Asker (3), Borgestad, Lørenskog, Lillestrøm, Årnes (2), Sæterstøa. Tilsammen 11 foredrag.

Thina Thorleifsen: Lilleaker, Asker, Tofte, Krokstadelven, Sandefjord, Tjølling, Øyer, Sandvika, Askim, Hauketo, Raufoss, Strømmen, Sætre, Rælingen, Drammen, Grorud, Lunde, Maridalen, Steinberg, Høybråten, Solør, Rjukan, Løten, Hamar, Strømsgodset, Torsnes, Vestfossen, Skotselven, Oslo (15). Dessuten på en turné i Møre: Molde (2), Bratvåg, Vatne, Vigra, Ålesund, Spjelkavik, Ørsta, Volde, Ulsteinvik, Hareid, Langevåg, Åndalsnes, Veblungnes. Ialt 54 foredrag.

37 nye avdelinger.

Arbeidet med dannelse av nye kvinneavdelinger har også i år gitt gode resultater.

Efter foredrag av Sigrid Løwe er der dannet kvinnegruppe på Røa, efter foredrag av Anna Helgesen, Notodden er der dannet kvinnegruppe i Øvre Gjerpen, efter foredrag av Elise Kolsrud kvinnegruppe i Kolbu, Vestre Toten. Av Thora Egge, Steinkjer er der dannet kvinnegruppe i Røysing pr. Ognadal, Helga Ramstad har dannet kvinneforening i Nes og på Hvalstad, Guri Almenningen Voss i Ulvik pr. Hardanger, Anna Mathisen, Odda har dannte kvinnegruppe på Dale i Buvik, Gitta Jønsson i Ankenes i Lofoten, Annie Anthonsen, Lierstranden, har dannet Lierbyen Kvinnegruppe, E. Reisnes, Vålen, har dannet Nordøstlandets Arbeiderkvinnelag, Ingrid Knapstad, Sarpsborg, har dannet Borgen Kvinne-
nelag, Skjeberg, Edith Johanson, Ytre Sandvikens Kvinneforening i Bergen, og Thina Thorleifsen har dannet kvinnegruppe i Vatne og Langevågen i Sunnmøre.

Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet kvinneavdelinger i Hem, Styrvold, Agnes og Tjølling i Vestfold, Nordstranda Arbeiderkvinnelag i Nordmør, Molde og Veblungnes i Sunnmør og Romsdal, Åsen og Follafoss kvinnegruppe i Inn-Trøndelag, Laksvåg og Innbjå kvinnegrupper i Hordaland, Bakke i Vest-Agder, Vikar i Buskerud, Vestre Gausdal i Gudbrandsdalen, Åsnes i Hedmark, Fauske og Tverlandets kvinneforeninger i Nordland, Hov i Søndre Land, Myklerud Krets Kvinnegruppe, Nesodden og Vesterskauen Kvinnegruppe i Sørumsand. Tilsammen 37 nye kvinneavdelinger.

«Arbeiderkvinnen.»

Arbeiderkvinnen har også i år utkommet en gang i måneden i 24 siders format. Bladet omfattes med stor interesse i mange av våre avdelinger, og i disse går antallet for løssalg stadig op.

Fram-Fylkingen.

Styrets beretning.

Efter det første års vanskelige forhold er arbeidet i 1935 kommet inn i mere faste former. Men ennå føles vanskelighetene på mange måter, ikke minst er det en mangel på førerkrefter som er meget følelig og som bidrar til at fremgangen ikke er så rask som ønskelig.

I stor utstrekning savnes også på sine steder arbeiderorganisasjonenes interesse og forståelse for vår barneorganisasjon, noget som hemmer utviklingen i sterk grad.

Organisasjonen.

Ved årsskiftet 1934—1935 hadde Fram-Fylkingen 2000 medlemmer fordelt på 35 lag. I løpet av året er det dannet 18 nye lag med til sammen 1000 medlemmer slik at organisasjonen ved årsskiftet 1935—1936 teller 3000 medlemmer i 53 lag. Det er altså en jevn og sikker fremgang.

Lagene fordeler sig således: Oslo 6 lag, Akershus 12 lag, Østfold 9 lag, Hedmark 2 lag, Telemark 2 lag, Vestfold 1 lag, Vest-Agder 2 lag, Rogaland 1 lag, Buskerud 4 lag, Bergen 3 lag, Hordaland 2 lag, Sogn og Fjordane 1 lag, Møre 1 lag, Trøndelag 5 lag og Nordland 2 lag.

Kurser og agitasjon.

Det er fra kontoret formidlet 60 enkeltforedrag, ved siden av dette er det fra kontoret formidlet forelesere til en rekke kurser av kortere eller lengere varighet på forskjellige steder i landet.

Videre har landsrådet vært representert ved stiftelsesmøter av flere Fram-lag, på disse stedene har det som oftest blitt fremvist film.

Fram-Fylkingen har vært representert ved «De unges Idrett» 30 års jubileum i Kjøbenhavn 10 november 1935.

Instruksjonsmaterieil.

«Fram-Kameraten» er i årets løp kommet med 6 8-sidige og 1 16-sidig nummer, redigert av en komité.

De 4 første nummer med Dag Bryn og de 3 siste nummer med Ola Brandstorp som ansvarlig redaktør.

Avisen er kommet i et gjennemsnittlig oplag av 2500 eksemplarer pr. nummer.

Det er nedsatt en del komitéer for å tilrettelegge forskjellige spørsmål så som studiearbeide, teaterarbeide og praktisk arbeide innen Fram-Fylkingen.

«For Fram-Føreren» er i året kommet i 4 nummer, inneholdende instruksjon om forskjellige ting i forbindelse med Fram-arbeide. Og det arbeides med utgivelse av vår egen håndbok.

Fram-Fylkingens retningslinjer er på grunnlag av de erfaringer som er høstet siden Fram-Fylkingen begynte sin virksomhet gjennomgått og revidert og foreligger i nye medlemsbøker.

Sparekortsystem er innført blandt våre medlemmer og har vist sig å være svært bra.

Styret har bestått av: Dag Bryn og Georg Hagelin fra Det norske Arbeiderparti, Valdemar Nilsen og Lars Evensen fra Landsorganisasjonen, Ola Brandstorp og Harald Olsen fra Arbeidernes Idrettsforbund, Verna Gerhardsen og Knut Asbjørnsøn fra Arbeidernes Ungdoms-Fylking og Bjørn Eriksen fra Arbeidernes Avholdslandslag.

Som sekretær etter Dag Bryn, som gikk over i annen stilling, ansatte landsrådet fra august 1935 Hans Sundrønning.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

Beretning fra Centralstyret.

Det er i 1935 dannet 127 nye lag. 23 er nedlagt, og lagsantallet er ved årsskiftet 594. Det har vært en tilvekst i medlemstall på 4000, så medlemstallet ved årsskiftet er 29 000. Det er opprettet et nytt distriktslag. Fylkingens organ «Arbeider-Ungdommen» blev omlagt fra 1 oktober. Sideantallet blev således satt ned til 16, og prisen nedsatt. Dette i forbindelse med en omfattende kampanje for avisen førte til at oplaget i årets 3 siste måneder steg med 100 pct.

Det er i året drevet en utstrakt agitativ virksomhet. Det er formidlet en rekke foredrag og avviklet agitativsturnéer i de fleste distrikter. Ved siden herav er det sendt ut flere agitativsbrosjyrer og instruksjonsmaterieil. «Veilederen» utkommer med 10 nummer i året med praktiske råd og veiledninger for lagene.

Det er besluttet å gjennomføre ordningen med «bostedsgrupper» i lagene.

Det faglige arbeide har vært viet stor oppmerksomhet. Bl. a. organiseringen av de arbeidsløse, organisering av hushjelpene, viserguttene o. s. v. Av andre saker som Fylkingen har arbeidet med kan nevnes ungdommen og arbeidsløsheten, kravene i forbindelse med revisjonen av arbeidervernloven, det antimilitære arbeide o. s. v.

Ungdomsfylkingen har innledet forhandlinger med Norges kommunistiske Ungdomsforbund om organisatorisk samling, men forhandlingene strandet på spørsmålet om forholdet til Det norske Arbeiderparti.

Centralstyret har hatt følgende sammensetning: Gunnar Sand, formann, Finn Moe, næstformann, Trygve M. Bratteli, redaktør. Aase Lionæs, Ivar Fossberg, Ørnulf Egge, Alf Ottesen, Arne Hagen og Hjalmar Dyrendahl, den siste som partiets representant.

Landsstyret har bestått av: Østfold: Arthur Arntzen. Akershus: Villy Moe. Solør—Odal: Eiv. Rasten. Hamar og Omegn: Arne Kristiansen. Østerdalen: Harald Løbak. Gudbrandsdalen: Oskar Dahl. Opland: Ole Bergum. Buskerud: Egil Halvorsen. Vestfold: Sv. Sulutvedt. Telemark: Harald Aase. Aust-Agder: Hovd-Nilsen. Vest-Agder: Olav Brunvand. Rogaland: Harald Haaland. Bergen og Hordaland: Magne Oppedal. Sogn og Fjordane: Arne Lothe. Sunnmøre og Romsdal: E. Larsen. Nordmøre: Otto Aaker. Trøndelag: Ole Garberg. Namdal: Erling Thun. Helgeland: Halvd. Vasshaug. Nordland: Gunvald Olsen. N. Salten: Sandrup Nilsen. Troms: Oskar Paulsen og Øst-Finnmark: Aksel Olsen.

Ungdomsfylkingens forretningsfører er Sverre E. Pettersen.

Studerende ungdom av D. N. A.

Beretning fra centralrådet.

Centralrådet i S. U. D. N. A. hadde i vårsemesteret følgende sammensetning: Edvard Bull, formann, Kjell Grude Kviberg, sekretær, Hjalmar Dyrendahl, Gunnar Sand og Per Aamodt med Halvard M. Lange som varamann.

For høstsemesteret 1935 og vårsemesteret 1936 blev sammensetningen av centralrådet: Halvard M. Lange, formann, Kristian Erlandsen, sekretær, Gunnar Sand, Gunnar Hernæs, Christoffer Røhne.

Av de grupper som var i arbeide ved årsskiftet 1934—1935 fortsatte følgende sin virksomhet i 1935: I Oslo: Arbeiderpartiets Studentlag og Arbeiderpartiets Gymnasiast- og Middelskoleelevgruppe. Gymnasiast- og Middelskoleelevgrupper i Bergen, Kongsvinger, Sarpsborg og Trondheim. Nye grupper er i årets løp opprettet i Bodø, Eidsvoll, Molde og Røros. Studiecirkler, tilknyttet organisasjonen, har vært drevet i Drammen og på Rjukan.

Gruppens virksomhet har bestått dels i studiecirkelarbeide, dels i åpne propaganda- og disusjonsmøter for skoleungdom.

Til støtte for agitasjonen utgav centralrådet i begynnelsen av høstsemesteret en agitasjonsfolder og en foredragsdisposisjon med redegjørelse for organisasjonens opbygning og oppgaver.

Gymnasiast- og Middelskoleelevgruppen i Bergen gjennomførte i sommerferien et studiekuras for sine medlemmer, som bar god frukt i øket aktivitet og opplutning om gruppen.

Ved årsskiftet 1935 var grupper under forberedelse i Halden, Porsgrunn, Skien og Tromsø.

Landskomitéen mot krig og fascisme.

Beretning fra komitéen.

Komitéen har hatt følgende sammensetning: Oscar Torp og Eugen Johannessen fra partiet, Hans Fladeby og Konrad Nordahl fra Landsorganisasjonen, Finn Moe og Alf Ottesen fra Fylkingen.

Protestaksjon mot nazismen.

Komitéen tok initiativ til opslutning til en internasjonal protestaksjon mot nazismen i Tyskland til 2-årsdagen, 30 januar, for Hitlers utnevnelse til rikskansler.

Hovedorganisasjonene og fagforbundene blev opfordret til å delta i aksjonen og sende protesttelegrammer til de tyske makthavere. Hensettingen fikk veldig tilslutning.

Partiet og Landsorganisasjonen sendte hver følgende telegram til den tyske utenriksminister og til rikskansler Hitler:

«Vi protesterer mot terroren og mishandlingene av politiske fanger i Tyskland. Vi krever konsentrasjonsleirene ophevet og de politiske fanger løslatt.»

Dette protesttelegram eller lignende av samme innhold blev sendt fra Arbeidernes Ungdomsfylking og fra følgende organisasjoner som komitéen har fått meddelelse fra: Norsk Lokomotivmannsforbund, Hedmark faglige Samorganisasjon, Hedmark Fylkesparti, Sørlandet faglige Samorganisasjon, Oslo Arbeiderparti, Stavanger Arbeiderparti, Horten Arbeiderparti, Ålesund Arbeiderparti, Moss Arbeiderparti, Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon, Moss og Omegns faglige Samorganisasjon, Norsk Baker- og Konditorforbund, Norsk Bokbinder- og Kartonasje-arbeiderforbund, Norsk Bygningsarbeiderforbund, Norsk Centralforening for Boktrykkere, Norsk Formerforbund, Norsk Gullsmedarbeiderforbund, Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, Norsk Jernbaneforbund, Norsk kjemisk Industriarbeiderforbund, Norsk Kjøttindustriarbeiderforbund, Norsk Kommuneforbund, Norsk litografisk Forbund, Norsk Nærings- og Nydelsesmiddelarbeiderforbund, Norsk Papirindustriarbeiderforbund, Norsk Postforbund, Norsk Skog- og Landarbeiderforbund, Norsk Skotøiarbeiderforbund, Norsk Stenindustriarbeiderforbund, Norsk Telegraf- og Telefonforbund, Norsk Transportarbeiderforbund, Norsk Treindustriarbeiderforbund, Tobakkarbeiderforbundet i Norge, Arbeiderpartiets Presseforbund, Norsk Elektriker- og Kraftstasjonarbeiderforbund, Norsk Beklædningsarbeiderforbund, Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbund, Kristiansund Arbeiderparti.

Terroren i Spania.

Mot den voldsomme terror mot de spanske arbeidere, som satte inn i slutten av 1934, opfordret komitéen i sirkulære til **samtlige arbeiderorganisasjoner** om å reise en protestbevegelse.

Følgende sirkulære blev sendt:

Vi husker alle med hvilken glede vi i 1930 mottok etterretningen om at diktaturet i Spania var blitt knust, og at kong Alfons måtte rømme fra landet. I en tid som ellers var preget av reaksjonære fremstøt, var det som et tegn på at frisinn og fremskritt ikke var slått ut, men fortsatte kampen. Det kan være meningsforskjell om den måte de spanske sosialister befestet sin makt. Men innenfor republikkens ramme utrettet de et stort arbeide. Republikkens fikk en av de frieste forfatninger i Europa. Det blev vedtatt en moderne sociallovgivning og også på det økonomiske område gjorde man viktige fremstøt. Det blev vedtatt en jordlov som stykket op de store godser. Men så begynte borgerskapet å ta sitt mon igjen. Til å begynne med hadde de veket tilbake for folket som krevet sin rett. Men nu, da man begynte å røre ved dets økonomiske privilegier, begynte det å sabotere. Og de mere frisinnede borgerlige partier, som hittil hadde samarbeidet med socialistene, trakk sig tilbake fra samarbeidet. Socialistene måtte gå ut av regjeringen. Ved valgene høsten 1933 lyktes det reaksjonen gjennom en voldsom terror å erobre en mengde mandater. Det var innledningen til attackene mot de rettferdskrav som var gjennomført siden 1930, og i oktober iår fremprovoserte den fascistiske del av borgerskapet regjeringskrise. Fascistene syntes ikke at regjeringen gikk drastisk nok til verks overfor arbeiderorganisasjonene. De spanske arbeidere forstod, at nu gjaldt det enten — eller. Hvis den nye regjering fikk tid på sig, vilde den berøve arbeiderne de rettigheter de hadde igjen, oppløse arbeiderorganisasjonene og avskaffe demokratiet. Som protest mot regjeringsdannelsen erklærte arbeiderne generalstreik. Den reaksjonære regjering grep til de voldsomste midler for å slå streiken ned. Arbeiderne forsvarte sig med et enestående heltomot. Men overfor overmakten måtte de gi tapt. Og idag hersker den svarteste reaksjon. Regjeringen, som ikke stolte på soldatene, benyttet sig av negertropper i kampen mot de streikende arbeidere. Negertrøppene for frem med en hensynsløs grusomhet. Regjeringen lot bombefly bombardere de distrikter hvor arbeiderne øvet den største motstand. Tusener og atter tusener av tapre spanske arbeidere er falt som offer i denne kamp. Tusener arbeiderhjem er lagt øde, og nu efter at kampen er over, fortsetter en grusom terror. De spanske fengsler er overfylte.

Det er vår plikt mot de spanske arbeidere sammen med de øvrige lands arbeidere å skape en opinion så mektig at den spanske regjering må innstille terroren.

Landskomitéen mot krig og fascisme retter innstendig opfordring til partiavdelingene og samorganisasjonene om å arrangere protestmøter, og at alle fagforeninger, partiavdelinger, ungdomslag og kvinneavde-

linger må sende protestresolusjoner til den spanske legasjon i Oslo med krav om at det må bli slutt på det blodige diktaturens undertrykkelse av den spanske arbeiderklasse.

Med solidarisk hilsen
Landskomitéen mot krig og fascisme
Oscar Torp.

Det blev holdt flere møter og en mengde protestresolusjoner blev sendt gjennom komitéen og direkte til den spanske legasjon.

Krigen i Etiopia.

I de dager da Italia begynte sitt felttog mot Etiopia, fikk komitéen arrangert en rekke antikrigsmøter. Det blev sendt ut foredragsdisposisjon og Oplysningsforbundet trykte en mindre plakat med teksten: Krigen mot Etiopia skyldes fascismen — fascisme betyr krig.

Agitasjonsturné.

I mars—april arrangerte komitéen en turné på Opland med Olaf Kullmann som taler. Han holdt 18 foredrag på turnéen. På møtene blev antikrigsfilmene «Ingenmannsland» fremvist.

Arbeiderbevegelsens arkiv.

Beretning fra arkivstyret.

Arkivets styre har i året 1935 bestått av de samme personer som i 1934, nemlig: A. E. Gundersen og Jens Teigen fra Landsorganisasjonen, Waldemar Nielsen og Ø. Marthinsen fra D. N. A.

Edv. Andersen er arkivets arkivar.

Som tidligere år har arkivet mottatt partiets aviser, tidsskrifter og publikasjoner samt fagblad fra de forskjellige forbund og Landsorganisasjonens Meddelelsesblad og brosjyrer. Samarbeidet med arkivene i de øvrige skandinaviske land fortsetter med utveksling av litteratur og skrifter som har interesse for arbeiderbevegelsen.

Arkivets samlinger av uten- og innenlandske fagskrifter og socialpolitisk litteratur har øket jevnt og besøket i arkivet er voksende fra interesserte parti- og fagfeller og andre som søker opplysninger om arbeiderbevegelsens forhold og historie i de forskjellige land.

En utvidelse av arkivet vil finne sted i løpet av 1936 og vil man flytte over i mere hensiktsmessige lokaler enn det som arkivet nu disponerer i Folkets Hus.

Arkivet er åpent mandag, onsdag og fredag fra kl. 16.30—17.30.

E. Andersen, arkivar.

Arbeidernes Justisfond.

Beretning fra styret.

Styret i Arbeidernes Justisfond har i årets løp bestått av: Lars Evensen, formann, Einar Gerhardsen, Oscar Torp, Albert Raaen, Hans Fladeby og Dagfinn Bech, sekretær.

Styret har avholdt 13 møter — hvorav 2 sammøter med flyktningsskomitéen — og behandlet 80 andragender. 47 av sakene har angått flyktningene og 33 konflikter her i landet. I disse tall er ikke iberegnet saker som har vært flere ganger oppe til behandling eller saker som bare er tatt til etterretning. 11 andragender er avslått, 3 avslag er senere omgjort.

Fondets faste sakfører har prosedert 3 straffesaker, mens 3 saker er bortfalt. Ellers har straffesaker som fondet har overtatt utgifter med vært prosedert av advokat Stang og advokat Hansteen, Oslo, advokat Sterri, Gjøvik, o.r.sakfører Broch, Narvik, o.r.sakfører Solumsmoen, Drammen, o.r.sakfører Sevaldson, Bergen, og o.r.sakfører Nipedal, Kristiansand. Sakene har som i de foregående år fordelt sig over hele landet.

Av Justisfondets midler er det i 1935 ydet ca. kr. 20 000.00 til politiske flyktninger i Norge.

Arbeiderbladet.

Avisen har også i 1935 fortsatt sin fremgang. Oplaget som ved årets begynnelse var 51 000, var ved årets slutt 58 000. Annonsemengden er også øket betraktelig. Fra 1 oktober blev abonnementsprisen forhøiet fra 50 øre til 60 øre pr. uke, og kvartalskontingenten fra kr. 6.50 til kr. 7.50; utenbys til kr. 8.00 pr. kvartal. 1 februar blev foretatt sekretærskifte. Hjalmar Waage overtok redaksjon av «Lørdagskvelden» og Olav Larssen tiltrådte som sekretær. Axel Otto Normann sluttet som teateranmelder 1 oktober for å overta chefstillingen ved Nationalteatret. Hans Heiberg blev konstituert som teateranmelder ved siden av sin stilling som litteraturanmelder. Sportsmedarbeider Bjarne Bech sluttet i avisen 31 mai. Det er opprettet kontorchefstilling og i stillingen ansattes Frithjof Roaas fra 1 november.

Landsutgaven «Fram».

Det har ikke vært nogen fremgang i abonnementsstallet på «Fram» i år, som ikke har vært valgår, og det skyldes også for en del den store fremgang lokalavisene har hatt.

Arbeidernes Pressekontor.

Arbeidernes Pressekontor har i 1935 fortsatt sin virksomhet efter de samme linjer som tidligere. Klisjéleveransen til partiavisene er utvidet. Kontoret har hatt stor nytte av reisende norske partijournalister når det gjelder orientering om de store internasjonale begivenheter. Således har kontorets medarbeider, Sigurd Evensmo sendt en rekke korrespondanser fra Arbeidskonferansen i Genève; Tor Gjesdahl opholdt sig i England under det engelske arbeiderpartis landsmøte og kontorets belyser Olaf Solumsmoens ophold med Conrad Mohrs legats stipendium i Genève under Folkeforbundets møter i september—oktober.

Sigurd Evensmo blev ansatt ved kontoret fra 1 april. Arne Paasche Aasen sluttet ved kontoret i april.

I hans stilling er ansatt Bjarne E. Andersen.

Partipressen.

I dette året har det ikke vært nogen forandringer i antall partiaviser eller utgivelsene.

Ved årsskiftet omfattet partipressen ialt 43 aviser. Av disse utkom 25 som dagblad, 1 kom ut 4 ganger ukentlig, 7 kom ut 3 ganger i uken, 9 kom ut 2 ganger i uken og 1 kom ut 1 gang i uken.

Dertil kommer partiets tidsskrift «Det tyvende århundre» med 10 nummer årlig, «Arbeiderkvinnen» 1 gang hver måned, «Arbeider-Ungdommen» hver 14. dag og «Fram-Kameraten» 10 ganger årlig.

Partiaviser ved årsskiftet 1935—1936.

Dagblader:

- «Arbeiderbladet», Oslo, redaktør Martin Tranmæl.
- «Arbeider-Avisen», Trondheim, redaktør Ole Øisang.
- «Bergens Arbeiderblad», Bergen, redaktør Gunnar Ousland.
- «Dagningen», Lillehammer, redaktør Gunnar Hagerup.
- «Folkets Røst», Askim, redaktør Torbjørn Dahl.
- «Fremover», Narvik, redaktør Martin Aune.
- «Fremtiden», Drammen, redaktør Henry Karlsen.
- «Haldens Arbeiderblad», Halden, redaktør Johs. Stubberud.
- «Hamar Arbeiderblad», Hamar, redaktør Haakon Hoff.
- «Hortens Arbeiderblad», Horten, redaktør Paul Bentsen.
- «1ste Mai», Stavanger, redaktør T. Oftedal.
- «Kongsvinger Arbeiderblad», Kongsvinger, redaktør Aksel Zachariassen.
- «Nordlys», Tromsø, redaktør Ingjald Nordstad.

«Opland Arbeiderblad», Gjøvik, redaktør Niels Ødegaard.
 «Rjukan Arbeiderblad», Rjukan, redaktør Knut Dalastøl.
 «Sarpsborg Arbeiderblad», Sarpsborg, redaktør Nils Hønsvald.
 «Smålenes Social-Demokrat», Fredrikstad, redaktør P. Moe-Johansen.

«Sunnmøre Arbeideravis», Ålesund, redaktør Erling Traaholt.
 «Sørlandet», Kristiansand, redaktør Olav Scheflo.
 «Telemark Arbeiderblad», Skien, redaktør Olav T. Vegheim.
 «Tiden», Arendal, redaktør Ola Solberg.
 «Tidens Krav», Kristiansund, redaktør Alf Salvesen.
 «Vestfold Arbeiderblad», Tønsberg, redaktør Carl Gulbrandsen.
 «Vestfold Fremtid», Sandefjord, redaktør Sverre Hjertholm.

4 ganger ukentlig:

«Nordland Fremtid», Bodø. Redaktør L. O. Braseth.

3 ganger ukentlig:

«Akershus Arbeiderblad», Lillestrøm, redaktør Oskar Gystad.
 «Folkeviljen», Harstad, redaktør Alfons Johansen.
 «Fram», Oslo, redaktør Martin Tranmæl.
 «Haugarland Arbeiderblad», Haugesund, redaktør S. B. Vandvik.
 «Moss og Omegns Arbeiderblad», Moss, redaktør Nils Gjerset.
 «Namdal Arbeiderblad», Namsos, redaktør Herm. Thornes.
 «Vestfinnmark Arbeiderblad», Hammerfest. Redaktør O. Berg Hansen.

2 ganger ukentlig:

«Arbeidets Rett», Røros, redaktør Reidar Aamo.
 «Eidsvold Arbeiderblad», Eidsvold, redigeres av en komité.
 «Finnmarken», Vardø, redaktør Peder Holt.
 «Folkets Frihet», Kirkenes, redaktør Ivar Viken.
 «Helgeland Arbeiderblad», Mosjøen, redaktør Torfinn Skogsaas.
 «Follo», Ski, redaktør Ole Hjelt.
 «Romerike Blad», Jessheim, redaktør Jul. Halvorsen.
 «Romsdal Folkeblad», Molde, redaktør Jacob Bolstad.
 «Vadsø Arbeiderblad», Vadsø, redaktør Bjarne Olsen.

1 gang ukentlig:

«Dunderlandsdølen», Mo, redaktør R. Knudzon.

Tidsskrift, uke- og månedsblad:

«Det 20de århundre» (10 nummer årlig). Redaktør Finn Moe.
Redaktør for kommunal-avdelingen Bjarne Borgan.

«Arbeiderkvinnen» (1 gang månedlig). Redaktør Thina Thorleifsen.

«Arbeider-Ungdommen» (2 ganger månedlig). Redaktør Trygve M. Bratteli. «Fram-Kameraten» (10 ganger årlig). Redigeres av en komité.

Det 20de århundre.

«Det 20de Århundre» utkom som vanlig med 10 hefter. Tidsskriftet bringer nå en fast kronikk over begivenheter i inn- og utland. Foruten Kommunalavdelingen har nå Arbeidernes Oplysningsforbund, Socialistisk Skolelag og Teknisk Forening av D. N. A. faste avdelinger i tidsskriftet. Disse organisasjoner får derved et organ hvor de kan offentliggjøre meddelelser av interesse for sine respektive organisasjoner og også kortere artikler.

Efter at K. M. Nordanger fratrådte som kommunalsekretær er redaksjonen av Kommunalavdelingen overtatt av Bjarne Borgan.

Antallet abonnenter viser jevn stigning, selv om det ennå er langt fra hvad det kunde være.

Det norske Arbeiderpartis Forlag.

Forlaget utgav i løpet av året følgende 20 bøker og brosjyrer:

	Oplag
Kjell Aabrek: Proletarbarnet	2 000
«Arbeiderkalenderen»	16 130
Max Berlin: Kvinnen i det tredje rike	5 000
Kaare Fostervoll: Arbeiderskandinavismen	1 500
Thyra Hansen: Hushjelpens vei til bedre kår	20 000
Halvard M. Lange og Haakon Meyer: De politiske arbeiderinternasjonaler 1914—1934	2 000
Haakon Meyer: Den politiske arbeiderbevegelse i Norge. (2nen økede utgave)	5 800
Arthur Rosenberg: Bolsjevismens historie	2 000
Gerhart Seger: Hitlers seier og nederlag	3 300
Socialistiske klassikere:	
Marx: Lønnsarbeid og kapital	3 000
Marx: Lønn, pris og profitt	3 000
Lenin: Foran makterobringen	3 000
Småskrifter i fagforeningskunnskap:	
Haakon Lie: Et brev til en fagforeningsmann	3 000
Haakon Lie: De faglige kampmidler	3 000

Lars Evensen: Fagorganisasjonens opbygning	4 000
Halvard M. Lange: De faglige internasjonale	3 000
Halvard M. Lange: Fagbevegelse og politikk	3 000
Lars Evensen: Tariffavtalen	3 000
Dagfinn Bech: Arbeidstvistlovens regler om tariffavtaler, streik og boikott.	3 000
Viggo Hansteen: Arbeidsgiverforeningen	2 000
Paula Wallisch: En helt dør	3 000
Maidagen	35 000
Einar Gerhardsen: Tillitsmannen (nytt oplag 1935)	10 000

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Beretning fra styret.

Bruttoinntekten (omsetningen) har i året utgjort for trykkeriet kr. 890 293.70, for bokbinderiet kr. 87 002.96 og for klisjéanstalten kr. 100 447.43, tilsammen kr. 1 077 744.09.

Bruttofortjenesten på samme tid for trykkeriet kr. 78 719.04, bokbinderiet kr. 9 830 83, klisjéanstalten kr. 19 131.78, tilsammen kr. 107 681.65.

De i anledning flytningen til Folketeatrets nybygg projekterte nyanskaffelser er i årets løp installert.

Den bokførte verdi av trykkeriets inventar er nu kr. 1 110 901.28, bokbinderiets kr. 23 469.62 og klisjéanstaltens kr. 42 257.98, tilsammen kr. 1 176 628.68. Inventaret er brandforsikret for kr. 1 400 000.00. Det er tegnet en skadeforsikring på kr. 811 000.00 som trer i kraft ved skade på kr. 500.00 og oover, likeledes en vannskadeforsikring på kr. 160 000.00. Forretningen har utestående fordringer for kr. 438 714.49 og i varebeholdninger kr. 31 500.00, tilsammen kr. 470 214.49.

Forretningens gjeld er kr. 1 254 209.24. Forretningens egen kapital består av: Aktiekapital kr. 48 000.00, pensjonsfond kr. 118 000.00, reservefond kr. 28 500.00 og utvidelsesfond kr. 40 703.98 tilsammen kr. 235 203.98.

Overskuddet kr. 107 681.65 foreslås anvendt således: Avskrivning på inventar kr. 117 000.00, hvorved der fremkommer et underskudd kr. 9 318.35 som foreslås dekket ved overførsel fra utvidelsesfondet.

Conrad Mohrs Legat.

Til Conrad Mohrs legats stipendium for studie av sosialismen innstilte centralstyret Rolf Gerhardsen, Oscar Ihlebæk, Aase Lionæs og Konrad Nordahl.

Stipendiene blev tildelt Oscar Ihlebæk og Aase Lionæs.

Innstillingskomitéen for centralstyret bestod av Oscar Torp, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Kulturutvalg.

I centralstyrets møte 18 februar blev besluttet å opnevne et kulturutvalg. Som arbeidsoppgaver for utvalget blev vedtatt følgende:

Besørge utarbeidet forslag til programmer for sangkor og musikkorps i arbeiderbevegelsen. Utnytte den interesse for arbeiderbevegelsen som gjør sig gjeldende blandt de bildende kunstnere. Søke å skaffe arbeiderbevegelsen innflytelse i forbindelse med norsk filmproduksjon og innflytelse på film som leies ut av byråene. Avgi uttalelse i forbindelse med utdeling av kunstnerstipendier. Søke å trekke sosialistiske kunstnere med i virksomheten til fordel for arbeiderbevegelsen. I forbindelse med Socialistisk Skolelag arbeide med skolespørsmål.

Som utvalg blev valgt: Halvard M. Lange, Birger Bergersen, Hans Amundsen, Haakon Lie og Sigrid Syvertsen. Utvalget har valgt Birger Bergersen som formann og Haakon Lie som sekretær.

Bibliotekutvalg.

I centralstyrets møte 25 september blev det besluttet å opnevne et bibliotekutvalg på 8 medlemmer, hvorav 4 danner arbeidsutvalg og 4 er korresponderende medlemmer. Som mandat for utvalget blev vedtatt følgende:

Det norske Arbeiderpartis bibliotekutvalg skal i samarbeide med Arbeidernes Oplysningsforbund og Arbeiderpartiets by- og herredslag ta sig av bibliotekspørsmål for å sikre at bibliotekvesenet utvikles efter demokratiske linjer.

Som medlem av arbeidsutvalget blev opnevnt H. J. Hjartøy, formann, Halvard M. Lange, sekretær, Kolbjørn Fjeld og Haakon Meyer. Som korresponderende utenbys medlemmer: Johan Johnsen, Halden, Olav Steinnes, Kristiansand, Johs. Johnsen, Stavanger, John Barstad, Volda.

Gifte kvinner i erhvervslivet.

Spørsmålet om gifte kvinner i erhvervslivet blev behandlet i landsstyrets møte 8—11 mars. Landsstyret fattet følgende beslutning:

Adgang til å søke og til å få arbeide må være lik for kvinner som menn. Dog bør ikke begge ektefeller ha lønnet beskjefligelse når den ene av dem oppbærer full og forsvarlig lønn.

Arbeiderregjeringen.

Under finansdebatten i stortinget 14 mars stilte statsminister Mo-winckel følgende forslag til uttalelse:

Stortinget uttaler sig imot en forhøielse av det foreliggende budgett, som vil nødvendiggjøre dekning ved lån eller ved nye eller økede skatter og avgifter.

Dagen efter foregikk voteringen Regjeringens forslag til uttalelse blev forkastet med 94 mot 55 stemmer. De 55 var høire og venstre. Efter denne votering erklærte statsministeren at regjeringen vil inngi sin avskjedsansøkninng og henvise kongen til stortingets første president.

Den 16 mars anmodet kongen Johan Nygaardsvold om å danne regjering.

I fellesmøte 18 mars mellem stortingsgruppen, centralstyret og landsorganisasjonens sekretariat blev regjeringdannelsen drøftet. Og i et centralstyremøte samme dag forela Johan Nygaardsvold forslag til sammensetning av regjeringen, og det blev vedtatt følgende sammensetning:

Johan Nygaardsvold, stats- og arbeidsminister.

Halvdan Koht, utenriksminister.

Alfred Madsen, handelsminister.

Fr. Monsen, forsvarsminister.

Hans Ystgaard, landbruksminister.

Adolf Indrebø, finansminister.

K. O. Bergsvik, socialminister.

Nils Hjelmtveit, kirkeminister.

Trygve Lie, justisminister.

Regjeringen blev utnevnt 19 mars og tiltrådte 20 mars.

Allerede 22 mars la Arbeiderregjeringen frem sin programerklæring som var sålydende:

«Regjeringen, som er utgått av Det norske Arbeiderparti, er klar over at den partimessig ikke har et flertall i Stortinget bak sig. Men den er båret frem av det sterke og voksende krav ute i folket om at statsmaktene med alvor og plan skal gripe inn i den krisen som nu i mange år har rådd i norsk nærings- og arbeidsliv.

I samarbeide med Stortinget vil regjeringen sette all sin evne inn på kampen mot krisen, og den viser i så måte til programmet for Det norske Arbeiderparti og de framleggene partiet har utformet.

Dens nærmeste og viktigste oppgaver blir da å fremme samarbeid og organisasjon innenfor næringslivet, verne om og søke bedret lønnsomheten i alt produktivt arbeid, støtte tiltak som kan skape nye arbeidsmuligheter, og gjøre alt den kan for at flere og flere kan komme i arbeid.

Dette reisinngsarbeid vil regjeringen bygge på et sunt finansielt grunnlag, og den vil så langt som det står i dens makt verne det økonomiske liv i landet mot forstyrrelser fra svingninger i pengeverdien.

Den vil søke å lette byrdene for kommunene.

De byrder som reisinngsarbeidet krever, må bæres av det hele sam-

fund og søkes fordelt under omsyn til økonomisk evne, arbeidslivets trivsel og det nasjonale fellesansvar.

Regjeringen venter at den i dette arbeidet vil få tilslutning både i og utenfor Stortinget.»

Den 26 mars fant debatten om regjeringserklæringen sted. Debatten ble den korteste erklæringsdebatt i Stortingets historie. Det blev ikke stilt noget forslag fra noget parti og regjeringserklæringen besluttedes enstemmig vedlagt protokollen.

Om regjeringens forslag i de forskjellige spørsmål henvises til beretningen fra stortingsgruppen.

I landsstyrets møte 17—18 november blev krisespørsmålene drøftet. Følgende uttalelse blev vedtatt:

I sitt arbeide for å reise arbeidslivet og motarbeide krisen følger Det norske Arbeiderparti de linjer som er trukket op i arbeidsprogrammet av 1933 og kriseplanen av 1934.

Regjeringen har fulgt disse linjer og lagt et godt grunnlag for det videre arbeide. Landsstyret vil derfor uttale sin tilslutning til den politikk Regjeringen har ført i kampen mot krisen.

Av saker og krav som bør komme i forgrunnen i det fortsatte arbeide, vil landsstyret fremheve følgende:

Fremme av skibsbygningsplanen og jernsaken, øket utnyttning av elektrisiteten og vannkraften, opprettelse av industribank, plan og fart i industrireisningen på de områder hvor det er nasjonaløkonomisk uforvarlig å opprettholde den store import. Økning av garantibeløpet til industrireisning.

Trygging av lønnsomheten i jordbruket. Større bidrag til kunstgjødsel og lettere adgang til driftskreditt for mindre bruk. Fortsatt bureising og nydyrking for å skape øket beskjeftigelse i jordbruket. Revisjon av jordloven. Lånkassens arbeide for sanering av gjeldsbyrden må fortsette og reglene må revideres med sikte på øket hjelp til mindre bruk.

Støtte til ophjelp av fiskerinæringen bl. a. ved bedre organisasjon og ved oparbeidelse av nye markeder.

En gjennomført økonomisk kartlegging av hele landet med detaljert oversikt over arbeidsmulighetene.

Systematisk og planmessig teknisk-videnskapelig forskningsarbeide med sikte på utnyttelsen av våre naturrikdommer.

Økning av de ordinære bevilgninger til veier, jernbaneanlegg, elektrisering, kabelanlegg og havner m. v. Større ekstraordinære bevilgninger til bekjempelse av arbeidsløsheten. Bevilgning til arbeide og fagopplæring for ungdom. Planmessig utbygging av fagopplæringen i alle yrker.

Fremme av boligsaken i bygd og by og regulering og ombygging av eldre sundhetsfarlige bydeler.

Fortsatt arbeide for gjeldsoppgjør i kommunene og for utjevning av skattetrykket.

Uførhetstrygd. Syketrygd for sjøfolk. Fortsatt arbeide for hurtig gjennomføring av alders- og arbeidsløshetstrygd.

Øket bevilgning til kulturelle formål. Folkeskolen trygges og utbygges.

Arbeider- og bondetoget til Oslo 2 juni.

Spørsmålet om å arrangere et arbeider- og bondetog til Oslo har vært nevnt fra flere partifeller i de siste årene. Og i november 1934 besluttet centralstyret å forelegge spørsmålet for fylkespartiene på Østlandet til uttalelse. Tanken fikk overalt stor tilslutning. Centralstyret besluttet i møte 18 februar å arrangere arbeider- og bondetog til Oslo 2 juni. Hensikten med denne **massemønstring** var å understreke krisekravene og å **manifestere** arbeidernes og bøndenes vilje til selvheldelse.

Da meddelelsen om dette arrangement blev kjent, vakte det en veldig begeistring, og at man i mars fikk arbeiderregjeringen, virket til å øke interessen. Man skulde vise at den hadde det arbeidende folks tillit.

For å få alle hovedorganisasjonene medinteressert i forberedelsene blev det rettet henvendelse til **Landsorganisasjonen**, Ungdomsfylkingen og Idrettsforbundet om å gå med i arrangementet, og de valgte representanter til hovedkomitéen. Til å forberede det store arrangement blev åpnevnt følgende komitéer:

Hovedkomité: Oscar Torp, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Haakon Lie, Hjalmar Dyrendahl, Olav Hindahl fra Landsorganisasjonen, Gunnar Sand fra Ungdomsfylkingen, Rolf Hofmo fra Idrettsforbundet.

Parkeringskomité: Pauli Jensen, Olaf Hansen, Einar Fr. Andersen.

Arrangementskomité: Kr. Aamot, Rolf Hofmo, Trygve Nilsen, Hans Amundsen og Hjalmar Dyrendahl.

Reklamekomité: Ø. Kirkvaag, Olav Solumsmoen, Haakon Lie og E. O. Solbakken.

Bespisningskomité: Albert Olsen, P. Aasvestad, Trygve Olsen, Thina Thorleifsen og Eugen Johannessen.

Innkvarteringskomité: H. L. Børsum, Jørgen Borgen, Sigrid Syvertsen, Helga Karlsen, Omar Gjestebø og Sverre Pettersen.

Før man tok fatt på den egentlige forberedelse av arrangementet, blev det holdt en konferanse med representanter for fylkes- og krets-partiene på Østlandet. I distriktene blev valgt spesielle komitéer til å forestå organisering av deltagelsen. Fra hovedkomitéen blev det sendt ut sirkulære til organisasjonene og disposisjoner for redegjørelse på møtene om arrangementet. Likeledes blev sendt ut på forhånd detaljert program og demonstrasjonsmerker.

Det blev utført et godt forberedende arbeide ute i distriktene. Det var oprinnelig meningen at demonstrasjonen skulde marsjere frem til Youngstorvet og stevnet holdes der. Men efter de første meldinger ute fra var man klar over at deltagelsen vilde bli så veldig, at Youngstorvet vilde bli for lite som samlingsplass. Stevnet blev derfor henlagt til Festningsplassen.

Man hadde på forhånd også ment å kunne skaffe losji til alle som vilde komme til byen lørdag. Men heller ikke denne beregningen holdt. De skoler, hoteller og forsamlingslokaler man kunde få disponert, rummet bare deltagelsen som kom lørdag fra de lengst bortliggende distrikter.

For å sikre tilstrekkelig bespisningssteder blev det truffet avtale med kaféene og restaurantene i nærheten av Youngstorvet om å åpne kl. 8 i steden for kl. 12. Dessuten blev det ordnet med bespisning i forsamlingslokaler i nærheten av Youngstorvet og på Torvet, på Festningsplassen var det også ordnet med bespisning. Likeledes blev det lagt op provisoriske vannposter på plassen.

For å ha hjelp om det skulde inntreffe sykdom på plassen, var det organisert sanitet med læge Arne Bruusgaard som chef, assistert av medisinske studenter, sykesøstre og arbeidervernets sanitetsgruppe som sykebærere.

For hvert distrikt var det ordnet med bestemte bilparkeringsplasser i byen. Ved hovedinnkjørsel til byen var det fra tidlig søndag morgen stasjonert partifeller som anviste parkeringsplasser. I Folketeatrets kjeller var anordnet garderobe for opbevaring av tøy og reiseeffekter. Jernbanen satte op ekstratog på alle strekninger, og på Østlandet var ordnet med ekstrabåter fra flere distrikter.

Allerede fredag kom de første biler og lørdag morgen den første ekstrabåt med deltagere fra Rogaland. Så fortsatte innrykningen jevnt hele lørdag. Tidlig søndag morgen begynte tilstrømningen for alvor. Tog efter tog rullet inn på begge byens jernbanestasjoner. Ekstrabåter dampet flaggsmykket inn til bryggene, og det gikk en strøm av biler inn til centrum. Med musikk i spissen marsjerte flere store tropper frem til Youngstorvet hvor stevnets hovedkvarter var.

Folketeatret, Folkets Hus og balustraden var flaggsmykket og danet en vakker ramme om samlingsplassen. Oslo kommune hadde heist flagg på sine bygninger og reist flaggstenger i de gater demonstrasjonen skulde gå, og sporvognene var flaggsmykket. Strålende solskinn fra tidligste morgen bidrog til at det store program for dagen kunde gjennomføres.

Dagens program.

Om formiddagen var det ordnet med omvisning i Stortinget, Deichmanche Bibliotek, Kunstgalleriet og Torvgatens bad. Rundturer i byen med sporveiens busser.

Om eftermiddagen demonstrasjonen og stevnet på Festningsplassen. Om kvelden idrettsstevne på Bislet og folkefest på Grønlands torv, konserter i Torshovparken, Birkelunden og Kampens park.

Programmet for stevnet på Festningsplassen.

1. Musikk. Fellekorps.
2. Talekor. Hilsen til arbeider- og bondetoget.
3. Velkomsttale av Det norske Arbeiderpartis formann, Oscar Torp.
4. Sangkor. Oslo Arbeidersangerforbund, dirigent T. Torstensen.
Kr. Wendelborg: «Tend Varder».
5. Statsminister Johan Nygaardsvold.
6. Fellessang. «Gyr i Norden», 1ste vers.
7. Arne Paache Aasen: «Hver fure ploget brøt».
8. Landsorganisasjonens viseformann, Konrad Nordahl.
9. Operasanger Erling Krogh: Nils Collet Vogt: «Den var vår, denne jord».
10. Utenriksminister Halvdan Koth.
11. Tramgjeng.
12. Avslutningstale: Martin Tranmæl.
13. Fellessang. «Internasjonalen», 1ste vers.

Demonstrasjonen.

Tullinløkken som er de store demonstrasjoners samlingsplass, visste man vilde bli for liten. Det blev derfor ordnet med samlingsplasser på Stortorvet, Youngtorvet, Ankertorvet og i sidegatene til Storgaten.

Kl. 13 begynte opstillingen og efter en på forhånd opsatt avgangstid fra hver samlingsplass foregikk opmarsjen over Tullinløkken. Herfra blev demonstrasjonen delt i to parallelle tog. Det ene med regjeringen i spissen gikk ned Karl Johans gate og det annet med hovedkomitéen i spissen gikk ned Stortingsgaten.

Det var to imponerende tog som stevnet mot Festningsplassen. Reker på 10 og 10 taktfast marsjerende arbeidere og bønder, store brusende faneborger og tett med musikk-korps.

Hvert fylke hadde sitt eget standard, og i begge tog blev båret demonstrasjonsmerker.

Hurtig og greit gikk innmarsjen fra samlingsstedene ute i byen, over Tullinløkken og så efter hovedrutene til Festningsplassen. Det

hele gikk knirkefritt, og så rask var takten, at begge de mektige tog var passert Tullinløkken i løpet av 40 minutter.

Innmarsjen på Festningsplassen.

Presis kl. 14.25 svingte begge demonstrasjonstog inn på Festningsplassen. Med en nøiaktighet som er ganske ubegripelig så man de fire ridende politimenn, som var foran tog nr. 1, rykke inn gjennom Søndre port, mens deres kolleger foran tog nr. 2 red inn gjennom hovedporten fra Kirkegaten. Og så kom demonstrasjonstogene i rask marsj. De blev inne på plassen dirigert til hver sin side og innmarsjen skjedde i mønstergyldig orden. Derfor kunde de veldige folkemasser fylle Festningsplassen så hurtig og uten at det var den minste antydning til panikkartede situasjoner, som ellers pleier å være den sikre følge av store masseansamlinger. Innmarsjen på festningsplassen tok 40 minutter for begge tog og et folkehav fylte den være plassen fra tribunen ut mot sjøen til portene mot byen. Titusener arbeidere og arbeiderkvinner, skulder ved skulder, under sine flagg og faner, marsjert op fra det hele land. Fra bygdene ut mot havet, fra bygdene op mot fjellet, fra de brede østlandske distrikter, fra kransen av byer rundt kysten og inne i landet, og fra Oslo by.

Da siste del av demonstrasjonen var marsjert op, gikk hornsignal som gav beskjed om at programmet begynte. Det var reist 2 store tribuner for sangere, tramgjeng og talere og bak disse en tribune for flaggborgen.

Et mannskor på 50 mann åpnet programmet med en feiende marsj, og så står Fram-fylkingens talekor på tribunen i sine dekorative drakter. De fremførte med fynn og kraft en praktfull velkomsthilsen, skrevet av Arne Paache Aasen.

Oscar Torp holdt velkomsttalen. Så satte det 300 mann sterke kor fra Oslo Arbeidersangerforbund inn med «Tend Varder», og det store program fulgte slag i slag. Gang på gang bruste bifallet gjennom den veldige forsamling med tilslutning til talerne Oscar Torp, Johan Nygaardsvold, Konrad Nordahl, Halvdan Koth og Martin Tranmæl — til sangerne, til Arne Paache Aasen som leste «Hver fure ploget brøt», og til talekor og tramgjeng.

Efter Johan Nygaardsvolds tale fremla Einar Gerhardsen som ledet programmet, følgende forslag til resolusjon i tilslutning til regjeringen:

Deltagerne i Arbeider- og bondetoget samlet til riksstevne på Akershus uttaler sin tilslutning til Det norske Arbeiderpartis politikk og ser i dets kriseplan og program veien ut av krisen og arbeidsløsheten og frem til et fritt, socialistisk Norge med arbeidsmuligheter for alle.

Arbeiderregjeringen har hele det arbeidende folks tillit i sine bestrebelse for å motarbeide virkningen av krisen og arbeidsløsheten.

Arbeider- og bondetoget retter en inntrengende opfordring til arbeidsfolk i by og bygd å slutte op om Det norske Arbeiderparti og arbeiderklassens øvrige organisasjoner.

Fram til seier! — flertall for arbeiderne ved stortingsvalget 1936!
By og land — hand i hand,
for et fritt — et socialistisk Norge.»

Da resolusjonen var referert, bad Einar Gerhardsen om at de som er enig i resolusjonen, rekker hånden i været!

Spontant farer hendene op, og en skog av arbeidernever bekrefter vedtaket. Avstemningen var så effektiv og illustrerende at den ikke kunde undgå å virke sterkt. Her var det én vilje som fikk uttrykk, og det var fellesskapets og solidaritetens.

Norges største forsamling hadde votert.

Til avslutning sang den store forsamling Internasjonalen.

Et hornsignal lyder igjen utover plassen og dermed er det minneverdige stevne slutt.

Dèt blev et riksstevne i ordets rette betydning. En begivenhet som i sin karakter er ganske uten sidestykke både i vårt eget og i andre land. Det er holdt store demonstrasjoner her hjemme, men det har vært byene for sig og bygdene for sig. Her kom hele landet i samlet opmarsj, bygd og by sammen. Ved siden av de svære dimensjoner som opmarsjen fikk, var det dette fellesskap som grep sterkest.

Like vellykket som stevnet på Festningsplassen var den øvrige del av dagens program. Over 5 000 mennesker benyttet anledningen til å bese Stortinget under omvisningen om formiddagen, og 1 800 mennesker beså samlingene i Nasjinalgalleriet. I Deichmannske Bibliotek og Torvgatens bad gikk det en strøm av mennesker hele formiddagen. 10 av sporveiens busser kjørte fullt besatt på en times tur rundt byen hele formiddagen.

Idrettsstevnet på Bislet samlet veldig tilslutning. Folkefesten på Grønlands torv var besøkt av 30 000 og konsertene i Torshovparken, Birkelunden og Kampens park samlet store skarer.

Det inntraff ikke noget alvorlig uhell under arrangementet, men på Festningsplassen måtte saniteten ta under behandling 30 personer, for det meste besvimelser.

Tilbakereisen fra stevnet foregikk i den beste ro og orden. Da dagen var slutt kl. 24, rullet de siste av 500 biler ut av byen.

Internasjonale forbindelser.

I oktober måned mottok partiet skrivelse fra de uavhengige revolusjonære partiers byrå om hvorvidt partiet for fremtiden skal betraktes som tilsluttet byrået.

Spørsmålet blev behandlet i landsstyrets møte 16—18 november.

Landsstyret vedtok enstemmig følgende:

Da Det norske Arbeiderparti innledet samarbeidet med de uavhengige arbeiderpartier, var det i den hensikt å fremme samlingen av den internasjonale arbeiderbevegelse i én arbeiderinternasjonale. Partiet har gjentatte ganger fremhevet at dette var forutsetningen for dets deltagelse i den samarbeidskomité som blev nedsatt. I den senere tid har imidlertid denne samarbeidskomité utviklet sig mer og mer i retning av en selvstendig internasjonal organisasjon med eget program og egne retningslinjer. Noen av de partier som er representert i komitéen arbeider også for dannelsen av en fjerde internasjonale.

Under disse omstendigheter er Det norske Arbeiderpartis landsstyre av den opfatning at forutsetningene for partiets deltagelse i dette internasjonale samarbeide er bortfalt. Partiet vil dog nu som før av alle krefter arbeide for internasjonal samling.»

Nordisk samarbeide.

Partiet var representert på Den nordiske Samarbeidskomités konferanse i Helsingfors 7—9 desember 1935.

I konferansen deltok fra Sverige: Per Albin Hansson og Gustav Møller fra det socialdemokratiske Parti, Edvard Johansson, Per Bergmann og Johan Olav Johansson fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Fra Danmark: Th. Stauning og Alsing Andersen fra Det socialdemokratiske Parti, Vilhelm Nygaard og Chr. Jensen fra Samvirkende Fagforbund.

Fra Finland: Vöinö Tanner, Kaarlo Harvala, Kj. H. Wiik, Edvard Huttunen, K. A. Fagerholm, E. K. Louhikko og Erkki Härmä.

Fra Norge: Olav Hindahl, Lars Evensen, Torbjørn Henriksen og Rasmus Rasmussen fra Landsorganisasjonen, Oscar Torp, Magnus Nilssen, Johan Nygaardsvold og Martin Tranmæl fra partiet.

Konferansens dagsorden var følgende:

1. Beretning fra hvert land om den politiske og økonomiske utvikling.
2. Spørsmålet om tredjemannsrett i arbeidskonflikter.
3. Spørsmålet om de nordiske lands stilling til Nasjonenes Forbund og fredsaksjonen.
4. Socialforsikring.
5. Arbeidstidsspørsmålet.
6. Arbeidernes og bøndernes innbyrdes forhold.

Fra konferansen blev utsendt følgende kommuniké:

«I forgrunnen ved forhandlingene stod spørsmålet om de nordiske lands stilling til Nasjonenes Forbund og fredsaksjonen. På konferansen var det enighet om at de nordiske stater bør fullføre sitt arbeide innenfor Folkeforbundet for å skape en internasjonal effektiv rettsordning til fredens og den nasjonale frihets bevarelse.

Arbeiderorganisasjonenes oppgave er innenfor deres respektive land å få sine regjeringer til virksomt å delta i positivt fredsarbeide. Det er videre arbeiderorganisasjonenes oppgave gjennom sine internasjonale organisasjoner å mobilisere arbeiderklassens kraftreserver til støtte for Folkenes Forbund i dets bestrebelsler på å bremse fredsbrytere og kreve at slike bestrebelsler gjennomføres med all energi.

Dernæst var det spørsmålet om arbeidstidens forkortelse som tiltrakk sig konferansens oppmerksomhet. Nærmere bestemt gjaldt spørsmålet en arbeidsuke på 40 timer. Konferansen konstaterte at samtlige delegerte viste en sterk interesse for bestrebelsene for en ytterligere forkortelse av arbeidstiden, særlig med sikte på langvarig arbeidsløshet. Spørsmålet om arbeider- og bondesamvirket belystes gjennom rapporter fra et stort antall land og blev diskutert. Konferansen konstaterte med tilfredshet at nogen av de nordiske land allerede nu kunde opvise samarbeide mellom disse to hovedgrupper av den arbeidende befolkning i viktige aktuelle spørsmål. I disse bestrebelsers fremgang ligger den største garanti for demokratiets bevarelse og en økning av utsiktene for en god utvikling av de økonomiske og sociale forhold. Konferansen festet sin oppmerksomhet på at det til næste år skal holdes almindelig valg både i Finland, Norge og Sverige, mens det i Danmark skal holdes valg på halvparten av landstingets medlemmer. De nordiske arbeiderpartier kommer således til i samme år å mobilisere sin velgerhær for å styrke den socialdemokratiske innflytelse i sine respektive land og styrke samarbeidet mellom de nordiske land og deres innsats i den internasjonale politikk.

Den nordiske arbeiderbevegelse bekjenner sig helt og fullt til demokratiet. Den setter hele sin kraft inn på den demokratiske ordnings bevarelse og utbygging for på demokratisk grunn og med demokratiske midler å gjennomføre en slik omdannelse av samfundet at fattigdom og ufrihet avskaffes og alle samfundets medlemmer garanteres økonomisk trygghet og rettmessig andel i et kultursamfunds goder. Den nordiske arbeiderbevegelse er også enig om på det internasjonale område å arbeide for å styrke freden og friheten på grunnlag av et demokratisk mellomfolkelig samarbeide.

Den nordiske konferanse oppfordrer socialdemokratiets tilhengere i Danmark, Finland, Norge og Sverige til å gå inn for fullt demokrati, frihet og fred.

Konferansen besluttet til slutt for det kommende arbeidsår å legge komitéens sekretariat til Kjøbenhavn.»

Protester mot fascisme og terror.

Mot nazismen i Tyskland.

I tilslutning til en internasjonal protestaksjon mot nazismen i Tyskland, på 2 års dagen, 30 januar, for utnevning av Hitler som rikskansler, sendte centralstyret følgende telegram til den tyske utenriksminister og til Hitler:

«Vi protesterer mot terroren og mishandlingene av politiske fanger i Tyskland. Vi krever konsentrasjonsleirene ophevet og de politiske fanger løslatt.

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp.

Videre har centralstyret gjennom den tyske legasjon i Oslo den 8 oktober sendt følgende protest:

«Det er oss bekjent at de kommunistiske tillitsmenn *Rudolf Claus* og *Albert Kaiser* er blitt dømt til døden av folkedomstolen i Berlin.

Dommen er felt for «forberedelse til høiforræderi». Claus har oss bekjent utelukkende arbeidet med å organisere understøttelsen av familiene til de politiske fanger. Kaiser skal ha forsøkt å arbeide illegalt for det kommunistiske parti. Det er de første dødsdommer for bare illegalt arbeide, d. v. s. for et arbeide som de dømte utførte ifølge sin overbevisning. Denne justispraksis er enestående i hele den civiliserte verden.

Vi krever på det bestemteste at dommene mot Claus og Kaiser ikke fullbyrdes.

Samtidig protesterer vi på ny mot de forfølgelser og tukthusprosesser som stadig finner sted mot tyske fagforeningsfolk, sosialister og kommunister.

Det norske Arbeiderparti
centralstyret

Oscar Torp.

Den 9 august blev sendt legasjonen følgende protestuttalelse fra Landsorganisasjonen og partiet:

Undertegnede organisasjoner anmoder herved legasjonen om å overbringe de tyske myndigheter vår alvorlige protest mot at arbeidere og andre forfølges og dømmes på grunn av sin politiske overbevisning.

Vi er bekjent med at 18 unge medlemmer av det sosialistiske arbeiderparti fra Köln, ved prosessen i Hamm juni d. å., blev idømt tilsammen 90 års tukthus. Den hovedanklagede Erich Sander fikk 10 års fengsel. Ved prosessen i Dortmund i juli blev 43 medlemmer av det samme parti fra Duisburg og Hamborn idømt fra 2½ til 15 års tukthus. Eberhard Brünnan fikk 15 år. I Berlin er den tidligere kommunistiske riksdagsmann Albert Kayser dømt til døden og 4 andre tiltalte fra 12 til 15 års fengsel.

På vegne av den norske arbeiderklasse protesterer vi mot disse

dommene og mot alle dommer og forfølgelser som rammer dem som kjemper for arbeiderklassens interesser og for sin socialistiske overbevisning. Vi understøtter kravet fra de dømte om ny rettsbehandling og om rett for de tiltalte til fritt å kunne velge sine forsvarer.

Oslo, 9 august 1935.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
Konrad Nordahl.

Det norske Arbeiderparti
Oscar Torp.

Mot terroren i Spania.

Landskomitéen mot krig og fascisme tok initiativet til en protestaksjon mot terroren overfor de spanske arbeidere. Centralstyret og Landsorganisasjonens sekretariat sendt følgende telegram til Spanias president Alcala Zamora:

«Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti protesterer mot dødsdommen over Pena og Menendez. Hvis de blir henrettet, vil det være en skam for Spania. Vi anmoder Dem også om å gripe inn for å sette en stopper for den umenneskelige tortur i de spanske fengsler. Vi krever at de politiske fanger øieblikkelig blir løslatt.

Torp. Hindahl.

Italias angrep på Etiopia.

Da Italia åpnet sitt felttog mot Etiopia, offentliggjorde partiet sammen med Landsorganisasjonen, Ungdomsfylkingen og Arbeidernes Idrettsforbund følgende oprop:

Til de norske arbeidere.

Det fascistiske og imperialistiske Italia er gått til krig mot Etiopia. For å bortlede oppmerksomheten fra fascismens nederlag i kampen mot de økonomiske vanskeligheter har Mussolini sloppet krigens redster løs.

Italias angrep på Etiopia er en grov krenkelse av internasjonale forpliktelser. Folkeforbundet har derfor vedtatt å gå til sanksjoner mot angriperen. Det blir en prøve på forbundets evne til å motarbeide krig.

I dette øieblikk, da kampen står mellom krig og fred, mellom brutal imperialistisk maktpolitikk på den ene side og viljen til å trygge rettferdighet og fred på den annen side, har de internasjonale arbeiderorganisasjoner allerede tatt skritt for å bidra til å stanse de krigsgale fascistene. Når Folkeforbundet har grepet inn, så skyldes det for en vesentlig del den sterke opinion som arbeiderbevegelsen har reist rundt omkring i de forskjellige land.

Også de norske arbeidere må sette alt inn på å få slutt på krigen ved å slutte op om den aksjon som de internasjonale arbeiderorganisasjoner har satt i gang og gjøre sitt til at Folkeforbundet kan hevde sig overfor den fascistiske krigspolitik.

De undertegnede arbeiderorganisasjoner retter derfor en appell til alle arbeiderbevegelsens kvinner og menn og alle freds- og frihetselskende mennesker om å arbeide for at der treffes omfattende økonomiske og finansielle sanksjoner og selv gjøre hvad de kan for at disse sanksjoner, for vårt lands vedkommende, gjennomføres så effektivt som mulig.

Vi oppfordrer alle arbeiderorganisasjoner til å ta disse spørsmål op til behandling og nytte sine møter til å reise en kraftig opinion mot fasisme og krig, for fred og frihet.

Det norske Arbeiderparti
Oscar Torp.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
Olav Hindahl.

Arbeidernes Ungdomsfylking
Gunnar Sand.

Arbeidernes Idrettsforbund
Arthur Ruud.

Klassesamlingen og Det kommunistiske Parti

I en henvendelse av 4 oktober fra Norges Kommunistiske Parti blev centralstyret anmodet om å rette en henvendelse til Socialistisk Arbeiderinternasjonale og Den Kommunistiske Internasjonale om snart å opta forhandlinger om fellesoptreden for å avverge den verdensulykke som truet. Videre henstilling om sammen med Norges kommunistiske Parti å iverksette en antikrigskampanje.

I centralstyrets møte 21 oktober besluttet å sende Norges kommunistiske Parti følgende:

Centralstyret har behandlet Deres henvendelse av 4 oktober og har i den anledning besluttet:

Helt fra første dag splittelsen inntrådte i den norske arbeiderbevegelse har Det norske Arbeiderparti vært klar over at en splittet arbeiderklasse er en svekket arbeiderklasse. Denne svakhet trer selvfølgelig sterkere fram i en for arbeiderbevegelsen vanskelig tid. Spørsmålet om å finne fram til former for en samling av de splittede krefter har derfor alltid vært viet en inngående behandling innenfor partiets rekker. Det har vært drøftet både i styret og på landsmøter, og til hell og styrke for arbeiderklassens videre fremmarsj kom den store klassesamlingen i 1927. Norges kommunistiske Parti var også innbudt til de samlingsforhandlinger som da førtes, men det vedtok å bli stående utenfor den samling sam da fant sted. Landsstyret behandlet i sitt møte 19 mars 1933 en henvendelse fra Norges kommunistiske Parti om enhetsfront mot fasisme og kapitaloffensiven. Styret besluttet efter en inngående drøftelse å sende følgende svar:

«Vi gir vår tilslutning til Deres uttalelse om at «Arbeiderklassen trenger enheten med klassekampen for øie, for enig og samlet å kunne

kjempe mot fascismen og reaksjonen, mot angrepene på arbeidernes levestandard og våre politiske rettigheter.»

Ut fra dette grunnsyn om enheten innen arbeiderbevegelsen som en politisk og historisk nødvendighet, er det at Det norske Arbeiderparti har optatt arbeidet for *organisatorisk klassesamling*. Ett parti, en vilje, en ledelse for arbeiderklassens kamp mot reaksjonen, for *socialismen*.

En enhetsfront med oprettholdelse av den politiske og organisatoriske splittelse, innebærer ikke at arbeiderklassens slagkraft styrkes. En organisatorisk samling, politisk så vel som faglig, er derimot i hele arbeiderklassens varige interesse.

Den alvorlige krise, de tusener arbeidsløses vanskelig stilling, er idag det sterkeste argument for en organisatorisk samling av arbeiderklassen for å kunne opnå positive resultater i kampen mot fascismen og reaksjonen.

Vi erklærer oss derfor beredt til å drøfte spørsmålet om organisatorisk samling med representanter fra Norges kommunistiske Parti såfremt det gis klart og utvetydig beskjed om, at hensikten med forhandlingene er å nå fram til en slik samling.

Vi er helt enig i Deres bemerkning om at «Tidene er alvorlige. Situasjonen krever samling. Situasjonen krever handling.»

Såfremt dette er realitet, imøteser vi Deres bekreftende svar på vår oppfordring om forhandlinger med sikte på å nå fram til organisatorisk samling.»

Norges kommunistiske Parti avslø å opta forhandling på dette grunnlag.

Saken blev så forelagt landsmøtet som holdtes 26—28 mai samme år. Det fattet følgende vedtak:

Idet landsmøtet erklærer sig enig i det vedtak landsstyret har fattet i spørsmålet om klassesamling eller enhetsfront, gis det nye styre i oppdrag å forisette arbeidet for samling i ett parti.

Med den alvorlige situasjon i verden som bakgrunn er det all oppfordring til for alle parter å ta op til alvorlig overveielse påny spørsmålet om en varig og holdbar samling av arbeiderklassen. Det kan tenkes at den kritiske situasjon vi står overfor idag kunde lette bestrebelse for en hel og full klassesamling. Centralstyret for Det norske Arbeiderparti innbyr derfor påny Norges kommunistiske Parti til forhandlinger om samling i ett parti uten organiserte fraksjoner og på grunnlag av Det norske Arbeiderpartis prinsipper og retningslinjer.

Den norske arbeiderbevegelse er sterkere idag enn den nogen gang har vært. Både faglig og politisk står den foran et avgjørende gjennombrudd. En fullstendig samling vilde imidlertid ytterligere kunne påskynde og lette gjennombruddet. En slik samling vilde derfor av alle klassebevisste arbeidere bli hilst med opriktig glede.

Under henvisning til foranstående anmoder vi om at kommunistpartiet tar under alvorlig overveielse å medvirke til at klassesamlingen fullbyrdes på det grunnlag som er trukket op av vårt landsmøte.

Da vårt partis landsstyre skal ha møte 16 og 17 november ber vi om at svar blir sendt oss innen den tid»

I svar av 14 oktober fra Norges kommunistiske Parti heter det bl. a.:

«Vårt parti er ingenlunde mot samling av de to partier i ett parti. Tvert imot. Vi betrakter det som en av våre viktigste oppgaver å kjempe og arbeide for denne forening, og vi kommer ikke til å ophøre hermed før det i spissen for den norske arbeiderklasse står et marxistisk arbeiderparti omfattende medlemsmassene i Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti. Jo hurtigere denne samling kan foregå, jo bedre for arbeiderklassens kamp i Norge. Og opprettelsen av et fast, organisert og kameratslig samarbeid mellom de to partier vil være det beste middel til å fremskynde denne samling, samtidig som det styrker arbeiderklassens kamp idag.»

Henvendelsen munner ut i et nytt enhetsfront-tilbud på et nærmere presisert grunnlag. I 5 punkter nevnes således: En meromfattende og aktiv krisepolitikk, innførelsen av arbeidsløshetsstrygd på statens og arbeidsgivernes bekostning, kamp for høiere lønninger (eventuelt i form av dyrtidstillegg) og kompensasjon for prisstigning, oppløsning av Samfundsvernet, Leidangen og N. S. S. og oprydning blandt de reaksjonære elementer i hær og marine, aktiv kamp mot krigen og samarbeid mellom de to partier ved stortingsvalget i 1936 ved opsetning av felleslister eller inngåelse av listeforbund i de valgkretser hvor Det kommunistiske Parti hadde et betydelig stemmetall ved siste valg, mens Det kommunistiske Parti skulde forplikte sig til å optre for Det norske Arbeiderpartis lister i de øvrige valgdistrikter.

Saken blev behandlet av landsstyret i møte 16 november.

Landsstyret vedtok følgende uttalelse som blev sendt Norges kommunistiske Parti:

Det norske Arbeiderparti har under splittelsen alltid hevdet nødvendigheten av snarest mulig å nå fram til en fullstendig klassesamling, nasjonal og internasjonal. Partiet har også gjentatte ganger overfor Norges kommunistiske Parti erklært sig villig til å opta forhandlinger om organisatorisk samling i et parti. I vårt partis henvendelse til N. K. P. av 23 oktober anmodet vi partiet om å ta dette spørsmål under alvorlig overveielse. Det kommunistiske Parti har svart med et nytt forslag om enhetsfront som i uklare vendinger også antyder muligheten av organisatorisk samling, men samtidig fremgår det tydelig av svaret at N. K. P. forutsetter at splittelsen skal fortsette endog utover valget neste år.

Da det kommunistiske partis svar således må opfattes som en avvisning av vårt forslag om organisatorisk samling i et parti, finner landsstyret at svaret ikke gir grunnlag for forhandlinger med N. K. P.

Skulde det kommunistiske parti senere være villig til å opta samlingsforhandlinger på grunnlag av Arbeiderpartiets henvendelse av 23 oktober — samling i et parti uten organiserte fraksjoner og på grunnlag av Det norske Arbeiderpartis prinsipper og retningslinjer — bemyndiges centralstyret til å tre i forhandlinger med N. K. P. for å gjennomføre en fullstendig politisk samling av den norske arbeiderbevegelse.

Arbeidsløses foreninger.

Efter vedtaket på landsorganisasjonens kongress i desember 1934 om at arbeidsløses foreninger i byer og på industristeder skal organiseres i tilslutning til landsorganisasjonen, blev spørsmålet om foreningene kunde tilsluttes partiet, aktuelt.

Spørsmålet blev behandlet på landsstyremøtet 8 mars. Landsstyret vedtok følgende:

Arbeidsløses foreninger som er organisert overensstemmende med fagkongressens beslutning og godkjent av Landsorganisasjonen, kan optas kollektivt i de partiavdelinger som har gjennomført representantskapsordning.

De tilmeldes bare med de av foreningens medlemmer som ikke gjennom andre foreninger er tilmeldt partiet og har representasjonsrett efter det antall medlemmer de er tilmeldt partiet med.

Ved valg av representanter til representantskapet er samtlige foreningers medlemmer valgbare.

Kooperasjonen.

Foranlediget av forslag i Kooperative Landsforenings representantskap om forandring av bestemmelsene i landsforeningenes lover om valg av landsforeningens ledelse, blev det sendt følgende felles henvendelse fra partiet og landsorganisasjonen til landsorganisasjonens og partiets foreninger:

Til fag- og partiforeninger.

Norges kooperative Landsforenings representantskap har vedtatt et forslag til nye vedtekter for landsforeningen. Vedtektene er omsendt til samvirkelegene til behandling og skal forelegges landsforeningens kongress i 1936.

Det vesentligste i forslaget til vedtektsendringer er at valget av styret for Norges kooperative Landsforening for fremtiden skal fratras kongressen og tillegges representantskapet.

Denne vedtektsendring tar således sikte på å frata medlemmene selvfølgelig demokratiske rettigheter som det å velge sin egen organisasjons ledelse.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti som organisasjoner og våre medlemmer har ofret så meget på å reise den kooperative bevegelse med sikte på å være et ledd i arbeidernes kamp sideordnet med fagbevegelsen og partiet. Vi anerkjenner kooperasjonens selvstendighet, men når det gjøres forsøk på, som ved den foreslåtte vedtektsendring, å gjennomføre en i høy grad antidemokratisk organisasjonsform, finner landsorganisasjonens sekretariat og partiets centralstyret det nødvendig å opfordre de faglig og politisk organiserte arbeidere om å være på vakt. De må gjøre sin innflytelse gjeldende i samvirkelegene ved behandlingen av forslaget, og når det skal foretas valg av

representanter til N. K. L.s kongress, som skal ta endelig stilling til forslaget.

Gå inn for bibehold av den nuværende bestemmelse, som gir medlemmene gjennom sine valgte representanter til kongressen direkte innflytelse på sin organisasjons ledelse!

Oslo, den 2 mars 1935.

Med solidarisk hilsen.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon,
sekretariatet
Olav Hindahl.

Det norske Arbeiderparti,
centralstyret
Oscar Torp.

Stortingsgruppens beretning 1935.

Gruppens styre.

Arbeiderpartiets stortingsgruppe møtte 16 januar til valg av styre. Enstemmig gjenvalgte det styre som fungerte i 1934, bestående av Johan Nygaardsvold, formann, Sverre Støstad, næstformann, Olav Steinnes, sekretær, Chr. Hornsrud, Magnus Nilssen, Olav Sæter, Anton Alvestad, Johs. Bergersen og M. Foshaug. Som varamenn til styret gjenvalgte B. Olsen-Hagen, Andr. Moan, K. Bergsvik, Lars Moen og Fr. Monsen.

Efter dannelsen i mars av regjeringen Nygaardsvold blev det holdt møte 20 mars til rekonstruksjon av styret. I møtet deltok centralstyrets medlemmer, likesom også Regjeringens medlemmer var til stede.

Som formann efter Nygaardsvold og som partiets parlamentariske fører under Arbeiderregjeringen valgtes enstemmig Sverre Støstad. Som gruppens næstformann efter Støstad valgtes, likeledes enstemmig, Anton Alvestad.

Som nytt medlem av styret valgtes B. Olsen-Hagen og som varamenn til styret: Andr. Moan, Lars Moen, Anton Jensen, Samuelsen, Olav Versto og Kr. Berg.

I møtet refererte statsminister Nygaardsvold en rekke lykkønskningstelegrammer som var innløpet til den nye regjering. Gruppens formann, Støstad, ønsket den nye regjering velkommen og uttalte håpet om det beste samarbeide mellom gruppen og regjeringen. Gruppen gav sin tilslutning til formannens velkomstord ved livlig bifall.

Ved regjeringsskiftet blev følgende varamenn for Arbeiderpartiet innkalt for å ta sete: Nicolay Eggen, Sør-Trøndelag, efter Nygaardsvold, K. F. Dahl, Oslo, efter Alfred Madsen, Ole Jensen Rong, Hordaland, efter Bergsvik, Edv. Endresen, Oplandsbyene, efter Monsen.

Presidentvalgene.

Stortinget trådte sammen 11 januar for å konstituere sig. Forhandlingene blev ledet av president Nygaardsvold.

Ved valget av president fikk Nygaardsvold 71 stemmer, Hambro 52 og Hunds-

eid 23. I annen omgang fikk Nygaardsvold 73 stemmer, altså halvparten, mens Hundseid denne gang hadde 21 og Hambro 52. Ved bundet omvalg gjenvalgtes derpå Nygaardsvold med 74 stemmer mot 52 som blev argitt på Hambro. Bondepartiet stemte ved denne votering blankt.

Som vicepresident blev valgt Hambro.

I odelstinget valgtes Eiesland som president og Johs. Bergersen som vicepresident, mens de borgerlige — som sist — delte plassene i lagtinget med utlukkelse av Arbeiderpartiet. Gruppen stemte her på Magnns Nilssen, som blev varapresident.

Sekretærer av Arbeiderpartiet blev Monsen i stortinget og Olsen-Hagen i odelstinget.

Efter *regjeringsskiftet* valgtes Magnus Nilssen i møte 21 mars til vicepresident i stortinget (med Hambro som president) og Sverre Støstad i odelstinget — den siste midlertidig i Bergersens sted, som hadde sykdomsforfall. Oprinnelig var Fr. Monsen (1 februar) valgt som Bergersens stedfortreder. Som vicesekretær i Stortinget i stedet for Monsen blev samtidig valgt Thorvik. I lagtinget valgtes Anton Jenssen som ny varapresident, med Steen som sekretær.

I de faste komitéer inntrådte efter beslutning av valgkomitéen de respektive varamenn. Således innvalgtes K. F. Dahl i sosialkomitéen, Garberg (senere Eggen) i utenriks- og konstitusjonskomitéen, Endresen i kommunalkomitéen og Rong i finans- og tollkomitéen.

Den politiske situasjon og trontaledebatten.

De borgerlige partier åpnet stortingssesjonen med en utstrakt korrespondansevirksomhet. Først skrev høire til Regjeringen og dens parti. Derefter rettet bondepartiet en høitidelig skriftlig henvendelse til Regjeringens chef. Han svarte omgående på begge skrivelser. Svaret på den siste var meget temperamentsfullt og gikk ut på at bondepartiets stilling måtte opfattes slik at det ønsket å fremtvinge en ministerkrise, til tross for at det under den nuværende situasjon ikke kunde dannes nogen borgerlig flertallsregjering.

Tonen i de siste skrivelser var av den art at høire fant sig beføiet til å spille meglerens rolle. De videre forhandlinger blev så henlagt til Handelsstandsforeningen, hvor formene for det det borgerlige samarbeide blev drøftet mellem partiførerne. Den 21 januar var det bragt på det rene at høire hadde fremsatt forslag om et slags partiråd som skulde kontrollere Regjeringens handlinger. Og venstres stortingsgruppe og Regjeringen var villig til å selge sig.

Efter det forhandlingsgrunnlag som senere — uoffisielt — blev offentliggjort, var de to partier helt enig om at «samarbeidet» med Regjeringen skulde foregå på den måte at alle viktige saker blev gjort til gjenstand for forhåndsdrøftelser mellem samtlige tre grupperes representanter i vedkommende fagkomité

sammen med chefen for velkommende departement, og videre at Regjeringen forpliktet sig til å drøfte saker av viktig prinsipiell natur med representanter for de tre grupper før proposisjon blev fremsatt. Med andre ord: overenskomsten gikk ut på å sette Regjeringen under administrasjon.

Dagen før frontaledebatten skulde begynne fikk man beskjed om at bondepartiets gruppe hadde forkastet forslaget for sitt vedkommende og aktet å stille eget forslag i Stortinget. Alle mente at denne beslutning var ensbetydende med at krise vilde inntre og at Mowinckels dager som ministerchef var talte. Det var de nok også, men neste dag bragte overraskelser som øket dagenes tall.

Overraskelsen — eller komedien — kom med statsminister Mowinckels erklæring under debatten om at Regjeringen *ikke vilde bøie sig for et såkalt negativt flertall*. Og da intet forslag ved voteringen fikk rent flertall, skaffet venstregjeringen sig derved en ny galgenfrist og blev sittende — på Mowinckels premisser!

Arbeiderpartiets mistillitsforslag.

Under frontaledebatten 23 januar fremsatte Arbeiderpartiet ved formannen, Nygaardsvold, følgende forslag:

De vanskelige økonomiske forhold med arbeidsløshet, gjeldstrykk og ulønnsomhet i flere av våre viktigste næringer gjør det påkrevd at det fra Statens side føres en mere aktiv og planmessig krisepolitikk.

Stortinget er av den opfatning at Regjeringen ikke i tilstrekkelig grad har forstått nødvendigheten av en slik politisk og økonomisk nyorientering, og uttaler:

Regjeringen har ikke Stortingets tillit.

Vår partifelle omtalte innledningsvis de taktiske manøvrer som var utspilt i den siste uke med notevekslingen mellom de borgerlige partigrupper. Jeg skal ikke, sa han, foreløpig innlate mig på å karakterisere disse forhandlinger og det politiske redningsarbeide som så uegennyttig er blitt utført i «fedrelandets» navn; kanskje det i slutten av debatten vil bli større opfordring til å komme tilbake til det.

Nygaardsvold tok derefter sitt utgangspunkt i den fremlagte frontale og rullet op et bilde av de økonomiske forhold i vårt land idag. Han gjennomgikk Regjeringens såkalte kriseforslag og stilte dem op i relasjon til Arbeiderpartiets kriseplan. Arbeiderpartiets forslag til reising av arbeidslivet hadde seiret ute i folket ved to landsomfattende valg, men **samtidig** hadde den sittende regjering lidet det ene nederlag efter det andre. Det var derfor en karikatur av **folkestyre** at denne regjering som var utgått av en av de minste grupper i Stortinget og som hadde folkets tydelig uttalte mistillit, fremdeles skulde sitte med regjeringsmakten.

I slutten av sitt innlegg uttalte han:

Det norske Arbeiderparti gikk inn i valgkampen i 1933 med et stort og omfattende krav: at Staten ved sin hjelp og støtte, ved organisering og regulering

skulde bidra til å skape nytt arbeide, nye erhvervsmuligheter og ny og øket kjøpekraft i vårt land.

Vi var, og vi er, klart opmerksom på at det ikke er nok bare å skaffe arbeide ved store bevilgninger. Skal vårt arbeids- og erhvervsliv gjenreises, må gjeldstrykket lettes og kjøpekraften økes, også for dem som nok står i sitt arbeide, men for hvem arbeidet nu gir så liten økonomisk avkastning.

Disse hensyn må gå hånd i hånd, og det gav også vårt forslag uttrykk for.

Siden den gang har dette vårt krav to ganger blitt almindelig politisk prøvd og bedømt — første gang ved stortingsvalget i 1933 og nu sist ved kommunevalget i 1934. Og begge ganger har vårt programkrav seiret, og seiret stort.

Men samtidig har den politikk som Regjeringen representerer lidt nederlag. Det har vært faneflukt fra venstres rekker.

Disse forhold bar bud om at det norske folk ikke lenger vil finne sig i at det lille venstreparti skal betrakte sig som odels- og seteberettiget til regjeringsmakten her i landet.

Og de bar også bud om at en mer aktiv og effektiv krisepolitikk har tilslutning i folket.

Tross den tilslutning som våre forslag og krav således har fått, har Regjeringen satt all sin innflytelse inn på å få disse forslag nedstemt, visstnok vesentlig av den grunn at de er kommet fra Arbeiderpartiet.

Statsministeren har så ofte forsikret om at det er et svelgende dyp mellom hans parti og vårt parti. Jeg er enig med ham i at når det gjelder opfatningen av hvad som bør gjøres for å hjelpe den del av vårt folk som lider mest under krisens virkninger, er det et dyp som det ingen forståelsens bro fører over.

En regjering som i disse tider ikke vil vise mer forståelse, mer lydighet overfor en så klar og bestemt folkemening som valgresultatene i 1933 og i 1934, kan mitt parti ikke støtte. —

Av bondepartiet blev det ved formannen, Hundseid, fremlagt følgende forslag:

«Under henvisning til parlamentarismens bærende idé, at regjeringsmakten skal representere et flertall i nasjonalforsamlingen, i forvisningen om at en fortsatt utglidning fra dette prinsipp vil undergrave vårt frie folkestyre, og i erkjennelse av at dannelsen av en flertallsregjering vil bety en styrkelse av Regjeringens handlekraft og derved tjene til å gjenopbygge folkets tillit til statsmaktens evne til å føre vårt folk ut av krisen, uttaler Stortinget at Regjeringen og de partier som vil bygge på det bestående samfunds grunn bør samarbeide om dannelsen av en flertallsregjering med den oppgave å hevde folkestyret, skape sunde økonomiske forhold, øket virksomhet og større sosial rettferdighet.» —

Hundseid uttalte at han var fullt opmerksom på det ansvar som fulgte med å gå til å velte Regjeringen; men som situasjonen nu lå an, var borgerlig politikk et dårlig bolverk mot den fremrykkende marxisme. Stortinget som engang blev betraktet som nasjonens nødanker, var blitt et truende stormcentrum, og store deler av folket vilde føle en samlingsregjering som en befrielse. «Den nuværende regjering beveger sig stadig langs kompromissets sti, den klynger sig til taburetten. Jeg finner situasjonen uholdbar, og mitt parti vil ikke være med på å opprettholde den. Den undergraver tilliten til og troen på den borgerlige politikks evne til å løse de spørsmål som er oppe i tiden.»

Statsminister Mowinkel erklærte at Regjeringen ikke fant grunn til å gå

før det var konstatert at det forelå et klart flertall mot den. Hvorfor? *Jo, fordi den var redd for en regjering av Arbeiderpartiet* — med de følger dette vilde ha. En regjering med Arbeiderpartiets grunnsyn kunde efter hans mening gjøre megen skade, selv om den *ikke* hadde flertall. Og den skade vilde han søke å hindre.

Det var dermed på det rene at Regjeringen vilde oversitte Arbeiderpartiets og bondepartiets mistillitsvota. Man var nok klar over at Mowinckel vilde forsøke dette kup. Men om han maktet å gjennomføre det i venstres gruppe, ansåes mere tvilsomt. Foreløbig hadde han kujonert sine nærmeste omgivelser, og dermed gitt venstre nådestøtet som selvstendig politisk parti.

I et senere innlegg rekapitulerte Nygaardsvold det som dannet forspillet til denne eiendommelige frontaledebatt. Det begynte med det vanlige frierbrev fra høre om også å få være med i Regjeringen. Dette stadige frieri artet sig næsten som pågåenhet, men venstre kjente høre og fant ingen vanskelighet i å avise det. Så meldte en annen liebhaver sig, og den optrådte adskillig mer truende og vilde ha saken op for åpen scene i Stortinget. Dit var man altså nu kommet efter at de hemmelige forhandlinger ikke hadde skaffet noget resultat. Om situasjonen efter statsministerens innlegg uttalte Nygaardsvold:

Statsministeren har latt oss vite at han fortsatt vil sitte tross han har to oplagte mistillitsforslag foran sig. Hans optreden i debatten blev møtt med en hånlatter, og det er ikke uten grunn. Han forlanger at Arbeiderpartiet skal godtgjøre sin adkomst til regjeringsmakten med flertallets rett, men *selv* forbeholder han sig å sitte så lenge han vil, så lenge han har en gruppe på en sjettedel i Stortinget å støtte sig til! Man kommer vel ikke i skade for å tale usannferdig når man sier at Regjeringens medlemmer efter dette anstrengt klammer sig til de taburetter de innehar. Og nogen annen opgave kan det nuværende venstreparti heller ikke tenkes å ha.

Før voteringen stilte Hambro som voteringstema for sitt parti et forslag som kort og godt gikk ut på at frontalen blev vedlagt protokollen. «idet Stortinget uttaler en beklagelse av at en samlingsregjering ikke kunde komme istand.» — Bondepartiets forslag kunde høre ikke gi sin stemme.

Ved voteringen i møtet 24 januar blev Arbeiderpartiets forslag ved parti-votering forkastet med 78 mot 67 stemmer, 5 var fraværende. Hundseids forslag fikk bondepartigruppens 22 stemmer, samt Ræders (f. f.), som også stemte for høires forslag.

Statsbudgettet og krisebevilgningene.

Venstre regjeringens forslag til budgett for 1935—36, fremlagt ved finansminister Gunnar Jahn, var opgjort med en balanse på 409.4 millioner kroner, eller 13½ million mer enn det sist vedtatte budgett. Utgiftene på driftsbudgettet var satt op med 16.8 million, mens anleggsutgifter nedsattes med 3.9 mill. og avdrag på statsgjelden med 600 000 kroner. På inntektssiden blev til gjengjeld foreslått utskrevet 15.3 mill. mer i *skatter og avgifter*.

Til krisebevilgninger blev opført ca. 42.3 millioner kroner, eller 700 000 kroner mindre enn bevilget ifjor. I proposisjonen blev retningslinjene og de viktigste foreslåtte forandringer angitt således:

Ved oppstillingen av krisebevilgningene for 1935—36 har man, stort sett, fulgt de samme linjer som for inneværende termin.

Krisebevilgningen til fiskeriene er øket med 2.15 mill. kroner, og landbrukets med 2.75 mill. Krisebevilgningene så vel til fiskeriene som til landbruket er delvis foreslått omlagt.

Bevilgningen til lindring av krisen og arbeidsledighetens bekjempelse nedsettes fra 8 mill. til 7.4 mill. Statsbanenes bevilgning til elektrisering m. v. har på grunn av forhøielse av det ordinære anleggsbudgett med 0.5 mill. kroner likeledes kunnet nedsettes fra 6 til 5.5 mill., mens bevilgningen til telegrafverket til kabelanlegg m. v. er opprettholdt uforandret med 4.7 mill.

Krisebevilgningen til lån til kommuner til konvertering av gjeld som kommunene ikke kan forrente og avdra, har kunnet nedsettes fra 2.5 millioner kroner til 2.1. Ved siden herav er det på driftsbudgettet som for inneværende termin opført tilskudd til vanskeligstilte kommuners budgetter.

Bestemmelsene om rentelettelser m. v. i Småbruk- og Boligbanken vil bli omordnet, og bevilgningen antas som følge herav å kunne reduseres fra 2 millioner til 1 million kroner. Bevilgningen til rentelettelser i Hypotekbanken har på grunn av stedfunnet konvertering likeledes kunnet nedsettes med 0.1 million.

Bevilgningen til lånekassene for jordbrukere og fiskere (3 millioner kroner) er falt bort på grunn av den omordning av disse kasser som blev gjennomført på Stortinget i 1934.

Til delvis dekning av det større tilskudd til distriktenes veivedlikehold m. v. var under veiavgiftene — ved siden av bensin- og gummiavgiften — den tidligere vektavgift for motorvogner foreslått gjeninnført. Den var beregnet å innbringe 3 millioner. *Margarinavgiften* var samtidig foreslått tatt op på budgettet med 6.5 millioner. Herav skulde 4.5 millioner anvendes til forskjellige krisetiltak i landbruket (øket forbruk av melk og flesk for mindre bemedlede, utjevning av melkeprisen og markedsregulering samt lånefond for meierier), og 2 millioner til delvis dekning av krisebevilgninger til fiskerne.

Resten av forhøielsene, ca. 5.8 millioner kroner, skyldtes økede anslag. På den annen side var den *ekstraordinære formuesskatt* foreslått redusert med ytterligere 10 pct., og anslaget nedsatt med 1 million kroner til 3.8 millioner.

Arbeiderpartiets stilling.

Arbeiderpartiets budgettplan, med forslag til økede krisebevilgninger også for kommende termin, blev trukket op i innstillingen fra Stortingets finanskomité, som blev avgitt 7 februar.

Vårt parti foreslo her Regjeringens budgettforslag forhøiet med tilsammen 60.5 millioner kroner til avhjelp av arbeidsledigheten og bekjempelse av krisen. Beløpet fordeltes i hovedposter på følgende måte:

Veibudgettet	7 mill.
Jernbanebudgettet, med elektrisering	9 «
Landbruksbudgettet	7 «
Skogvesenet	1 «
Forbygnings- og senkningsarbeider	0.5 «
Fiskerinæringen, herunder fyr- og havneanlegg	9 «
Til Regjeringens rådighet til motarbeidelse av krisen	8 «
Ophjelp av industrien	5 «
Oparbeidelse av flyplasser	2 «
Til arbeide m. v. til arbeidsløse ungdom	3 «
Til boligbygging og offentlige bygninger	2 «
Overføringsnett og prisreduksjon på elektrisk kraft	1 «
Rentelettelse for private	2 «
Gjelds- og rentelettelse m. v. for kommuner	2 «
Til øket sosialtrygd	2 «

60.5 mill.

Til dekning av dette utgiftstillegg samt til *erstatning for margarinavgiften* blev foreslått:

Kriseskatt på inntekt, alternativt — helt eller delvis — skatt på formues- inntekt	26 mill.
Omlegging av margarinavgiften til omsetningsskatt på visse varer	6 «
Øket arveavgift	2 «
Øket ekstraordinær formuesskatt	3 «
Kraftfóravgift	2 «
Sparing. vesentlig på militærbudgett	3 «
Lånemidler	25 «

Tilsammen 67 mill.

Det tillegsbudgett arbeiderfraksjonen fremla, var i størrelse praktisk talt det samme som foreslått i kriseplanen til *igangsettelse av arbeide og til støtte og ophjelp av arbeidslivet*, når en tar hensyn til det som venstre regjeringen allerede var blitt presset til å godta. Fordelingen på de enkelte budgetter og bevilgninger var også i det store og hele den samme; dog var det for fiskeriene i år foreslått en *forholdsvis* høyere tilleggsbevilgning. Som det blev uttalt i innstillingen:

Fiskeri- og jordbruksnæringene har det fremdeles som helhet svært vanskelig. Og særlig for fiskerinæringens vedkommende er vanskelighetene på mange måter større enn før. De *mange* dårlige år har uttømt alle resurser, og selv om det skulde komme bedre år, står fiskerne i en meget stor utstrekning uten ordentlige driftsmidler og uten evne til å skaffe sig slike. Det samme gjelder også i stor utstrekning en stor del av jordbruks- og småbrukerbefolkningen. Og i byene og ikke minst i industricentrene er *arbeidsløsheten* blandt ungdommen uhyggelig stor, og næsten alle arbeidsmuligheter er stengt.

De forhold som her er pekt på ligger til grunn for de forslag vårt parti i år stiller utover Regjeringens budgett. Utgangspunktet er vårt syn om nødvendigheten av positive tiltak fra Statens side bygget på tidligere års kriseforslag

med de endringer som utviklingen har nødvendiggjort. Og som begrunnelse for forslagene kan derfor også stort sett henvises til partiets kriseplan og vår fraksjons begrunnelse i spesialkomitéens innstilling ifjor. Detaljerte forslag og begrunnelse for disse vil i år bli fremmet i fagkomitéenes innstillinger.

I år som ifjor anviste Arbeiderpartiet forsvarlig *dekning* av de økede utgifter. Margarinavgiften blev foreslått ophevet og dens innbringende foreslått dekket gjennom andre vareavgifter som ikke vilde virke som en så typisk fattigmannsskatt som margarinavgiften er. Til dekning av det forhøiede budgett blev, foruten nogen mindre besparelser — vesentlig på militærbudgett — foreslått økede skatter og øket anvendelse av lånemidler. Den kriseskatt på inntekt som var nevnt, var opført som alternativ — helt eller delvis — for en renteskatt. Det var spørsmål som partiet var villig til å drøfte ut fra hensynet til å nå frem til den praktisk hensiktsmessigste ordning. Når det gjelder anvendelsen av lånemidler, forutsattes det at det etablertes et intimt samarbeide mellom Norges Bank og finansdepartementet, og at det blev knesatt en rimelig kredittutvidelsespolitikk, slik at både optagelsen av nye lån og konvertering av gamle kunde foregå glatt og til billige rentesatser.

I partiets forslag var det også tatt hensyn til det som allerede faktisk var oppnådd, både gjennom økningen av krisebevilgningene i år og ifjor, og særlig de fremskritt som var gjort i *gjeldsavviklingen for bønder og for kommuner*. De store beløp som ifjor blev opført til dette formål, var vesentlig beregnet som en engangsutgift. Ved de da vedtatte beslutninger skulde lånekassene og Kommunalbanken skaffes økede midler ved lån, midler som selvsagt i adskillig utstrekning vilde påføre Staten utgifter, både ved rentetilskudd og tap på annen måte. Man fant det derfor riktig og naturlig å se hvorledes dette vilde virke, for så senere å komme tilbake til om en ikke ad denne vei vilde nå frem til effektive gjeldsopgjør for kommuner og småkårsfolk.

Derimot anså partiet det nødvendig å foreslå øket de allerede foreslåtte beløp til *rentelettelser for private* med 2 millioner kroner, og til hjelp for *kommuner* med en lignende sum.

De enkelte budgetter.

Om forslagene til *forhøielser* bemerket fraksjonen i innstillingen bl. a.:

Veibudgettet.

Veianleggsdriften har i det forløpne år vært en del større enn tidligere. Men det har ikke vært nogen synderlig økning av den ordinære anleggsdrift — vesentlig *ådrilig betalt nødsarbeide*.

I statsbudgettforslaget for 1935—36 er veibudgett med en *bagatellmessig økning* opført med litt over 9 millioner kroner, et beløp som ikke er mer enn halvdelen av det som trenges for at det kan bli satt virkelig fart på veibyggingen i

landet. Da visse gjennomgangsveler nu kommer med på jernbanebudgettet, opfører fraksjonen 7 millioner kroner i tillegg til Regjeringens budgjettsforslag.

Jernbanebudgettet, med elektrisering.

De av Regjeringen opførte beløp er alt for små, og gir bare arbeide til noen få hundre mann mer enn i inneværende termin. Regjeringen har ikke en gang funnet å kunne imøtekomme hovedstyrets beskjedne forslag om en økning på 3.5 millioner kroner.

Arbeiderpartiets fraksjon vil atter på det sterkeste understreke nødvendigheten av en sterk økning i tempoet av anleggsdriften på de store stambaner og i elektriseringen av jernbanene. *De besluttede elektriseringsarbeider bør utstrekkes til hele Østfoldbanen, og av nye strekninger bør Vossbanen, strekningen Lillestrøm—Eidsvoll—Hamar og Vestfoldbanen komme i første rekke.* I tillegg til Regjeringens bevilgningsforslag foreslås i alt 9 millioner kroner.

Fiskerinæringen.

Fiskerne og fiskerinæringen blev ifjor avspist med særlig små og helt utilstrekkelige krisebevilgninger. Regjeringen har i år øket de foreslåtte bevilgninger en del, men det er fremdeles helt utilstrekkelig til å yde noen virkelig effektiv hjelp til fiskerne, den stand i landet som vel nu har det kummerligst av alle.

Arbeiderpartiets forslag om støtteforanstaltninger til fiskerne blev ifjor betegnet som overdrevne og unødige, men de har senere fått kraftig støtte fra de faglige fiskerorganisasjoner, som er fremkommet med sine egne kriseplaner for fiskeriene, i det vesentlige på linje med Arbeiderpartiets forslag. Man finner det derfor også i år nødvendig å opføre et meget betydelig tillegg til de av Regjeringen foreslåtte bevilgninger, i alt 9 millioner kroner ekstra, heri innbefattet sterkt økede bevilgninger til fyr- og havneanlegg.

Landbruksbudgettet.

Regjeringens forslag går ikke noget vesentlig ut over fjorårets tiltak og bevilgninger og det er endog en liten avknappning av visse bidrag til jordbruksdyrking. Under henvisning til Arbeiderpartiets forslag av ifjor anser man en tilleggsbevilgning på 7 millioner kroner for å være det minste som trenges for å fremme arbeidslivet, lønnsomheten og beskjeftigelsen på landsbygden.

Oparbeidelse av flyplasser.

Herom henvises til Arbeiderpartiets votum i innstillingen fra den forsterkede post-, telegraf- og kystfartskomiteé. Det opføres et beløp på 2 millioner kroner til oparbeidelse av flyplasser (med sikkerhetstjeneste, fyrledd og hjelpelandingsplasser) i tillegg til den av Regjeringen foreslåtte minimale bevilgning.

Ophjelp av industrien.

Det foreslås et beløp på 5 millioner kroner. Når dette beløp er satt såvidt lavt, er det bl. a. med henblikk på at garantier bør komme til anvendelse i større utstrekning.

Til arbeide m. v. for arbeidsløs ungdom.

Her foreslås det samme beløp som ifjor, idet de foranstaltninger som Regjeringen har iverksatt eller bragt i forslag, er helt igjennem utilstrekkelige til noen effektiv bekjempelse av den herjende arbeidsledighet blandt de unge.

Boligbygging.

Til støtte av boligbygging og utbedring av boliger, spesielt på landsbygden, samt til offentlige bygninger. foreslås som ifjor bevilget 2 millioner kroner.

Overføringsnett og prisreduksjon på elektrisk kraft.

Denne post er ny. Den foreslåtte bevilgning på 1 million kroner tar særlig sikte på bidrag til overføringsnett og prisreduksjon i strøk av landet hvor forsyningen med elektrisk kraft faller særlig tungvint og dyr. En er opmerksom på at beløpet er lite i forhold til det store behov som utvilsomt forefinnes mange steder i landet, men en mener det er nødvendig nu å gjøre en begynnelse i denne retning.

Gjelds- og rentelettelser for private og for kommuner.

Under hver av disse poster opføres 2 millioner kroner, tilsammen 4 millioner. Man forutsetter videre at såvel lånekassene som Kommunalbanken gis utvidede virkemidler og likeledes at reglene for oppgjør og lån gjennom lånekassene endres slik at disse kan virke hurtigere og mer effektive enn nu er tilfelle.

Om finansieringen understreket fraksjonen det samme som i 1933 og 1934: Partiets syn er at det mest uøkonomiske av alt, samfundsmessig sett, er at en så stor del av landets arbeidsføre befolkning må underholdes av dem som arbeider, uten å ha anledning til å yde nevneverdig arbeidsvederlag. Og ut fra dette syn er de krav som her stilles til den enkelte, ikke bare fullt forsvarlige, men også rentable. Det *primære* er at det blir gjort positive skritt for å avhjelpe arbeidsløsheten, mildne krisen og legge grunnlaget best mulig til rette for å skaffe bedre og stabilere arbeidsforhold for dem som arbeider i de vanskeligste næringer. Derfor er det også nødvendig at inntektene skaffes på en måte som minst mulig tynger det produktive arbeidsliv. Og om det er mulig å finne støtte for det som for oss er det primære, er vi villig til både å drøfte og ta hensyn til de reelle innvendinger som kan reises mot de enkelte poster i finansieringsforslaget. Likeledes er man under *slike forutsetninger* villig til å drøfte *andre* forslag til dekning. —

Av de borgerlige fraksjoner sluttet høire og venstre sig til Regjeringens budgett — om enn de *første* noget betinget — mens Bondepartiets medlemmer av komitéen ledsaget sin særuttalelse med en utredning i flere punkter av partiets syn på den økonomiske stilling i det hele.

Bondepartiets 7 punkter.

Denne fraksjon, som bestod av Moseid og Braadland, stilte op følgende *arbeidsoppgaver*:

1. Statsgjelden og særlig den utenlandske gjeld sammen med de ordinære offentlige utgifter bør bringes nedover. Våre administrative organer må rasjonaliseres.

2. De ekstraordinære krisetiltak til avhjelp av arbeidsledigheten søkes finansiert ved å tilveiebringe ekstraordinære inntekter, så man undgår en varig gjeldsøkning.

3. Staten og Norges Bank må samarbeide, så det innenlandske lånemarked kan bli rummeligere. Rentenivået må bringes vesentlig ned, og renten i offentlige fonds nedsettes til 4 prosent.

4. Avlastningen av de kommunale skattebyrder gjennomføres med det mål å bringe skatteprocenten end til høist 15. Adgangen til urimelige strenge reduksjonstabeller opheves. Et beløp overføres på statsbudgett for å påskynde løsningen av denne sak.

5. Statsmaktene må ved samfundsmessig regulering av produksjon, omsetning og priser legge vilkårene til rette, så de produktive næringer kan bli privatøkonomisk lønnsomme og by befolkningen gode økonomiske kår. Denne oppgave må først løses for jordbruk, skogbruk og fiskeri.

6. Jordbrukets lønnsomhet må ophjelpes etter de premisser som blev lagt for flertallets innstilling i Stortingets spesialkomité av 1934.

7. En lønnsomhetslinje må også gjennomføres for fiskeriene etter følgende linje: Vår fiskeriungdom støttes til å komme i vei med egen båt og bruk i likhet med bondeungdommen som hjelpes til egen gård. Redskapslån og nedskrivningsbidrag til anskaffelse av bruk og båt. Hensiktsmessig gjeldsordning og endrede utlånsregler for Fiskeribanken. Mer hensiktsmessig kredittordning, eventuelt ved opprettelse av en driftsbank for fiskeriene. Rasjonalisering av eksporten. Faglig opplæring for fiskeriungdommen. Egen administrasjon for fiskeriene i et eget departement.

Fraksjonen forbeholdt sig å opta de til gjennomførelsen nødvendige forslag under behandlingen i Stortinget.

Senere — 8 mars — avgav finanskomitéen budgettinnstilling nr. 2. Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen henviste til sitt tidligere fremlagte forslag om søkede krisebevilgninger og understreket på ny at Stortingets oppgave måtte være å ta effektive skritt til avhjelp av arbeidsløsheten og bedre stillingen for de vanskeligstilte næringer.

Bondepartiets fraksjon møtte op med sitt forslag om omsetningsskatt på 30 millioner kroner, hvorav 10 millioner til støtte for kommunene. Fraksjonen fremla dog ikke noget direkte avstemningstema, men uttalte at den forbeholdt sig å ta op forslag enten ved budgettbehandlingen eller ved salderingen.

Venstres medlemmer uttalte en beklagelse over den tendens som hadde gjort sig gjeldende i enkelte fagkomitéer til å sprengte budgettets ramme, og tilføiet at det iallfall ikke kunde bli tale om å gå ut over Regjeringens forslag uten at det blev anvist «forsvarlig dekning».

Betegnende for den nervøsiteten som var til stede var den henstilling til presidentskapet som blev rettet av høiregruppens næstformann, Lykke — som samtidig var finanskomitéens formann — om «å ha et øie med budgettbehandlingen i de forskjellige fagkomitéer». Det blev — sa han — stadig vekk optatt fraksjonsforslag som gikk ut over budgettets ramme med mange millioner, uten

at det forlød noget som helst om hvordan disse merutgifter skulde dekkes. En undtagelse dannede riktignok *Arbeiderpartiet*, som allerede forut hadde fremlagt et gjennomarbeidet kriseforslag med påvisning av hvordan deknningen efter dets mening burde foregå. Hvis det samme ikke blev fulgt av de andre partier som ønsket å revidere *budgettet*, kunde man, mente Lykke, komme op i høist «tilfeldige» voteringer og avgjørelser.

Overfor dette bemerket Bergsvik at komitéformannen ikke i dette spørsmål talte på finanskomitéens vegne, og han gikk ut fra at det blev forholdt som vanlig med hensyn til komitéenes *budgettbehandling*. Hvis fraksjonene ikke i hvert tilfelle blev enig om dekningsmåten, fikk man ta det spørsmål op under salderingen.

Presidentskapet besluttet i møte samme dag som innstilling II blev avgitt at finansdebatten skulde begynne 14 mars, og dette blev fastholdt tross en henstilling fra Mowinckel om ytterligere nogen dagers utsettelse.

Finansdebatten og regjeringens krisen.

Den spendte situasjon gjorde at det blev adskillig større interesse omkring finansdebatten denne gang enn selv under den dramatiske frontaledebatt. Alle var på det rene med at regjeringens krisen vilde inntrø denne gang, men helt til debatten begynte 14 mars om formiddagen rådet det uklarhet om måten det vilde skje på. Det varte imidlertid ikke lenge før man fikk klarhet.

Da president Nygaardsvold innledet med å gi ordet til statsminister Mowinckel, blev spenningen straks utløst. Også denne gang hadde statsministeren sørget for en overraskelse, idet han fremsatte sitt forslag som *kravet tillitsvotum*. Regjeringen hadde altså besluttet sig til selv å gå til «aksjon», og med fremsetelsen av dette forslag var stillingen helt klarlagt. Istedenfor å bli stemt ned ved mistillitsforslag eller søke nye utveier gjennom forhandlinger, valgte Regjeringen å tre tilbake på sitt eget forslag, som kort og godt lød:

Stortinget uttaler sig imot en forhøielse av det foreliggende budgett, som vil nødvendiggjøre en dekning ved lån eller ved nye eller økede skatter og avgifter.

Høires ordfører i finansdebatten, Lykke, gav uttrykk for sterk misnøie med Regjeringens optreden, idet han fant at Mowinckel var kommet Arbeiderpartiet og Bondepartiet i møte ved sitt forslag og hadde gjort stillingen lettere for disse partier. Hans anmodning til Mowinckel om å trekke sitt forslag tilbake blev mottatt med latter.

Hundseid erklærte at Bondepartiet ikke kunde stemme for nogen tillits-erklæring og ikke delta i noget samarbeide under den nuværende regjeringens ledelse. Han avgav en lengere skreven *erklæring*, som dannede grunnlaget for par-

tiets stilling til Regjeringen og det forlangte tillitsvotum, og som hadde følgende innhold:

Vi mener:

at Regjeringen ved ikke å ville medvirke til dannelse av en flertallsregjering har undlatt å skape sig det nødvendige parlamentariske grunnlag,

at Regjeringen bare delvis har etterkommet Stortingets beslutning om allerede ifjor å fremlegge de nødvendige forslag til begrensning av kommunenes skattøre og til bedring av den kommunale økonomi,

at stortingsmeddelelse nr. 18 er i strid med den borgerlige fraksjons fellesuttalelse i spesialkomitéens innstilling og med kriseforliket av juni 1934, likesom Regjeringen heller ikke har oppfylt det pålegg Stortinget ved enstemmig beslutning har gitt Regjeringen om å fremlegge en samlet plan for de nødvendige tiltak til bedring av jordbrukets lønnsomhet,

at Regjeringens holdning til spørsmål som angår våre fiskerier ikke viser forståelse av hvor alvorlig krisen er i denne næring,

at den nuværende krisetilstand krever en nyorientering på flere av næringslivets områder, hvilket Regjeringen ikke synes å ha den nødvendige forståelse av,

at Regjeringen i kulturelle spørsmål ikke i tilstrekkelig grad har varetatt bygdenes interesser,

at Regjeringens politikk både innad og utad savner en fast nasjonal linje. Derfor kan vi ikke stemme for tillitserklæring.

Voteringen i Stortinget over den av Regjeringen forlangte tillitsuttalelse blev foretatt ved navneoprop i møtet 15 mars. Statsminister Mowinckels forslag blev forkastet med 94 mot 55 stemmer. De 94 var Arbeiderpartiet, Bondepartiet, Ræder av Frisinnede Folkeparti og Dybdwad Brochmann av Samfundspartiet. For tillitsuttalelsen stemte høire, venstre, Alf Mjøen av Radikale Folkeparti og Lavik av Kristelige Folkeparti.

Efter denne erklæring erklærte statsministeren at Regjeringen vilde inngi sin avskjedsansøkning og henvise til Stortingets førstepresident for dannelse av den nye regjering.

Arbeiderregjeringen dannet.

Efter forkastelsen av det av regjeringen Mowinckel krevde tillitsvotum på budgettet, inntrådte regjeringskrise samme dag, og Johan Nygaardsvold fikk i oppdrag å danne den nye regjering.

De nødvendige konferanser med hensyn til regjeringsdannelsen blev straks optatt, og klokken 13 den følgende dag, 16 mars, trådte Arbeiderpartiets stortingsgruppes styre samt representanter for partiets centralstyre og Landsorganisasjonens sekretariat sammen til møte for å drøfte situasjonen.

Begivenhetene utviklet sig så slag i slag. Mandag 18 mars kunde Nygaardsvold meddele kongen at han påtok sig oppdraget, og den nye regjering blev utnevnt den følgende dag for å tiltre sine embeder den 20 mars.

Arbeiderregjeringen fikk følgende sammensetning: *Johan Nygaardsvold,*

stats- og arbeidsminister, *Halvdan Koht*, utenriksminister, *Alfred Madsen*, handelsminister, *Fr. Monsen*, forsvarsminister, *Hans Ystgaard*, landbruksminister, *Adolf Indrebø*, finansminister, *K. O. Bergsvik*, socialminister, *Nils Hjeltnet*, kirkeminister, og *Trygve Lie*, justisminister.

Regjeringens erklæring.

Allerede i møte 21 mars fremla Arbeiderregjeringen i Stortinget sin *tiltredelseserklæring*. Denne hadde følgende ordlyd:

Regjeringen, som er utgått av Det norske Arbeiderparti, er klar over at den partimessig sett ikke har et flertall i Stortinget bak sig, men den er båret frem av det sterke og voksende krav ute i folket om at statsmaktene med alvor og plan skal gripe inn i den krisen som nu i mange år har rådd i norsk nærings- og arbeidsliv.

I samarbeide med Stortinget vil Regjeringen sette all sin evne inn på kampen mot krisen, og den viser i så måte til programmet for Det norske Arbeiderparti og de framleggende partiet har utformet.

Dens nærmeste og viktigste oppgaver blir da å fremme samarbeide og organisasjon innenfor næringslivet, verne om og søke bedret lønnsomheten i alt produktivt arbeide, støtte tiltak som kan skape nye arbeidsmuligheter. og gjøre alt den kan for at flere og flere kan komme i arbeide.

Dette reisiningsarbeide vil Regjeringen bygge på et sunt, finansielt grunnlag, og den vil så langt som det står i dens makt verne det økonomiske liv i landet mot forstyrrelser fra svingninger i pengeverdien.

Den vil søke å lette byrdene for kommunene.

De byrder som reisiningsarbeidet krever må bæres av det hele samfund, og søkes fordelt under omsyn til økonomisk evne, arbeidslivets trivsel og det nasjonale fellesansvar.

Regjeringen venter at den i dette arbeide vil få tilslutning både i og utenfor Stortinget. —

Erklæringen blev behandlet i møte 26 mars. Etter at det av partiførerne fra alle sider var uttalt at Regjeringen vilde bli *saklig bedømt*, tok den nye regjeringssjef ordet. Han pekte på at de borgerlige partiførere hadde latt de prinsipielle skillelinjer ligge, og han fant heller ikke at det var nogen grunn for ham til å komme inn på dem i detalj. Det som særpreget denne debatt sammenlignet med den som blev ført ved arbeiderregjeringens tiltredelse i 1928, var at det fra alle sider var gitt uttrykk for at man vilde gi Regjeringens politikk og dens handlinger en *saklig bedømmelse*. Og med det kunde han erklære sig tilfreds.

Vår erklæring — fortsatte Nygaardsvold — peker på Arbeiderpartiets program. Programmet gir uttrykk for Regjeringens syn på samfundsspørsmålene, og det faller i alle deler sammen med det syn også på botemidlene til lindring

av krisen som partiets kriseprogram og Regjeringens erklæring viser hen på. Arbeiderpartiet har aldri lagt skjul på sit **prinsipielle** samfundssyn, og det vil heller aldri Regjeringen gjøre. Stillingen idag er imidlertid slik at det er krisespørsmålene som det gjelder å få løst fremfor alle andre ting. Og her regner Regjeringen og partiet med saklig samarbeide med de øvrige partier i Stortinget, for at man skal kunne komme et skritt videre frem.

Statsministeren uttalte videre at Regjeringen så snart som det var mulig vilde fremlegge ikke bare de forslag til forhøielser som hang sammen med budgettet, og som den nuværende situasjon krevet, men også komme med forslag til forsvarlig dekning. «Vi vet hvilke spørsmål det er som brenner, og som Regjeringen ser det som sin første oppgave å ta op i samarbeide med Stortinget. Det gjelder arbeidsløsheten, stillingen for jordbrukerne, for fiskerne, for kommunene, det gjelder den planmessige oppbygging av arbeidslivet. Jeg håper at det skal kunne skaffes tilslutning for de saker her, fordi det er nødvendig for oss alle å gå inn for dem.»

Ingen forslag fremkom, og Regjeringens erklæring blev **enstemmig** besluttet vedlagt protokollen.

Arbeiderregjeringens kriseforslag i tilleggsbudgettet.

I Arbeiderregjeringens første statsråd, 29 mars, blev det efter forslag av Socialdepartementet besluttet fremsatt proposisjon om en *tilleggsbevilgning for inneværende termin* på 2½ million kroner til disposisjon for Regjeringen til lindring av krisen og til arbeidsløshetens **bekjempelse**. Forslaget blev vedtatt **enstemmig** av Stortinget i møte 11 april efter en del debatt, hvorunder statsråd *Madsen* oplyste at Regjeringen overveide nedsettelsen av en kommisjon eller et utvalg til å ta op spørsmålet om nye arbeidstiltak og fremme av nasjonal selvberging.

Regjeringens proposisjon om *endringer i statsbudgettforslaget for terminen 1935—36* blev fremsatt i første statsråd efter påske, 26 april, og besluttet sendt til behandling av en *spesialkomité* på 13 medlemmer, hvorav 4 av Arbeiderpartiet og 3 fra hvert av de borgerlige partier. Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen blev Nordanger, Støstad, Thorvik og Oksvik.

De av Regjeringen på budgettet foreslåtte *økedede bevilgninger* til bekjempelse av arbeidsløsheten og krisen fordelte sig på departementene således:

Socialdepartementet.

Bekjempelse av arbeidsledigheten i sin almindelighet og blandt ungdommen, bedring av boligforholdene.

Under Socialdepartementet foresloes bevilgningen til **Regjeringens** disposisjon til lindring av krisen og arbeidsledigheten**s** bekjempelse forhøiet fra 7.4 millioner kroner til 10.4 millioner kroner. Til bekjempelse av **arbeidsledigheten** blandt ungdommen foresloes en ny bevilgning på 1.5 millioner kroner. Til forbedring av boligforholdene, særlig på landsbygden og i fiskeridistriktene, foresloes en ny bevilgning på 700 000 kroner.

Handelsdepartementet.

Fiskeribedriften, nedskrivningsbidrag og rentelettelser, støtte til omsetningen.

Under Handelsdepartementet foresloes krisebevilgningen til fordel for fiskeribedriften øket med 3.3 millioner kroner, hvorav bidrag til anskaffelse av fiske-redskaper og småbåter 1 million, utrustningslån 500 000, støtte til omsetning av fiskevarer 200 000, rentelettelser for fiskere med fartøiløn i Fiskeribanken og andre banker 100 000 og nedskrivningsbidrag ved anskaffelse av motorfartøier 1.5 million kroner. Til havnearbeider, vannforsyning i fiskevær. fyr- og merkevesenet m. v. foresloes en tilleggsbevilgning på 1.2 millioner kroner.

Landbruksdepartementet.

Bureising og nydyrking, skogkulturarbeider, bidrag til småbrukere, tilskudd til produksjonsmelk.

Under Landbruksdepartementet foresloes som tilskudd til produksjonsmelk til meieriene og til fjell- og gårdssmør 1 920 000 kroner, til øket beskyttelse av norsk korn 500 000, til øket bureising og jorddyrking 2 250 000 kroner, til skogkulturarbeide til arvhjelp av arbeidsløsheten 700 000 og til driftsmidler og bidrag til husreparasjoner for småbrukere som ikke har skog til byggemateriale 300 000 kroner.

Arbeidsdepartementet.

Veier og jernbanebygging, forbyggings- og senkningsarbeider m. v.

Under Arbeidsdepartementet foresloes til nye veiarbeider 3 707 600 kroner, hvorav 707 844 dekkes ved distriktsbidrag. Budgettet for jernbanebyggingen foresloes øket med 2.5 millioner kroner, hvorav 0.5 million til optagelse av arbeidsdrift på Nordlandsbanen nordenfor Mosjøen. Vestfoldbanens ombygging foresloes gitt en tilleggsbevilgning på nærmere 0.5 million kroner, sambindingsveien Haugesund—Odda—Kinsarvik—Eide en tilleggsbevilgning på 200 000 kroner. Bevilgningen til forbyggings- og senkningsarbeider samt flomskadearbeider foresloes forhøiet med 312 500 kroner.

Finansdepartementet.

Rentelettelser for vanskeligstilte låntagere.

Under Finansdepartementet foresloes bevilget 500 000 kroner til rentelettelser for vanskeligstilte låntagere i spare- og aksjebanker, samt andre låneinnretninger. Til tilfeldige utgifter i almindelighet foresloes en anslagsbevilgning på vel 1.5 millioner kroner.

Justisdepartementet.

Byggearbeider, utjevning av de kommunale skattebyrder.

Under Justisdepartementet blev bevilgningen til tinghus i Trondheim foreslått forhøiet fra 100 000 kroner til 200 000 kroner, og til utvidelse av Oslo tinghus foresloes en bevilgning på 200 000 kroner. Bevilgningen til lån til kommuner til konvertering av gjeld som kommunene ikke kan forrente og avdra, foresloes forhøiet fra 2.1 million kroner til 2.6 millioner kroner. Til utjevning av de kommunale skattebyrder foresloes en ny bevilgning på 2 millioner kroner.

Inntektene på budgettet blev foreslått øket med 31 270 344 kroner, som fordelte sig med 13 millioner på ordinær skatt på formue og inntekt (forhøielse av kriseskatten), 17.5 millioner på midlertid omsetningsavgift til kriseformal, samt mindre distriktsbidrag til visse arbeider. På den annen side fragikk nedsettelse av margarinavgiften med 2 millioner kroner, og vektavgiften på motorvogner bortfalt med 3 millioner kroner, slik at *nettoøkningen på budgettet blev 26 270 344 kroner.*

Samtidig blev foreslått bemyndigelse for Regjeringen til hvor den efter sakkyndig bedømmelse fant det forsvarlig å yde en statsgaranti for et beløp inntil 5 millioner kroner for om mulig å kunne bidra til å få nye arbeidstiltak igang eller for å hindre at eldre bedrifter må stoppe.

Ved siden av disse nye utgifter og inntekter vilde det efter innstilling fra Landbruksdepartementet bli foreslått pålagt en *kraftfóravgift*, som for kommende termin var anslått til å innbringe 3.5 millioner kroner. Kraftfóravgiften var forutsatt holdt utenfor statsbudgettet og skulde i sin helhet anvendes til tilskudd til produksjonsmelk, til meieriene samt til fjell- og gårdssmør.

De enkelte forslag er nærmere omhandlet under avsnittet om sakens behandling i Stortinget på grunnlag av spesialkomitéens innstilling.

Spesialkomitéen valgte som ordførere for de enkelte deler av Regjeringens forslag: Thorvik (a) for sakene under Handelsdepartementet, Sundby (b) for landbruket, Langeland (b) for Arbeids- og Sosialdepartementet og Nordanger (a) som ordfører for Regjeringens forslag til forhøielse av inntektene og for de spørsmål som hører under Justisdepartementet.

Av komitéen blev det under gjennomgåelsen av krisebevilgningene gjort enkelte mindre forandringer i visse detaljforslag, men stort sett sluttet Arbeiderpartiet og bondepartiet sig til Regjeringens proposisjon. Om de nevnte forandringer, som særlig gjaldt landbruksspørsmålene, blev det ført forhandlinger mellom de to partier. Det endelige resultat blev godkjent av Arbeiderpartiets stortingsgruppe i møte 24 mai.

I sine almindelige bemerkninger til det fremlagte tilleggsbudgett uttalte Arbeiderpartiets medlemmer av spesialkomitéen bl. a.:

I den kriseplan Det norske Arbeiderparti la frem for Stortinget i 1934 er de prinsipielle linjer trukket op for den politikk. som Staten efter vårt partis mening må slå inn på i bekjempelsen av den økonomiske krise som herjer vårt samfund. Hovedlinjene i denne politikk var at Staten måtte se krisens virkninger i de forskjellige grener av arbeids- og næringslivet i sammenheng, og ut fra dette gripe aktivt stimulerende og regulerende inn i landets økonomiske liv, i produksjon og omsetning, ved bevilgning av statsmidler til igangsettelse av og støtte til ny arbeidsvirksomhet, offentlig som privat, og ved fremme av planmessighet og en bedre lønnsomhet i næringer som har det vanskeligst, lønnsomhetsmessig.

Denne aktive og positive linje i samfundets krisepolitikk fikk ikke den nødvendige tilslutning under behandlingen av krisespørsmålene i Stortinget i 1934,

idet flertallet bare delvis fulgte Arbeiderpartiets linje og ellers nøiet sig med å gå noget videre enn året i forveien ved bevilgningene til krisens bekjempelse, likesom lønnsomheten for enkelte næringer blev noget forbedret. En virkelig aktiv, planmessig og på langt sikt anlagt krisepolitikk vilde Stortinget ikke sld inn på.

Følgen av dette har vist sig å bli at krisen og arbeidsledigheten har tatt mere og mere overhånd, og at de økonomiske vanskeligheter som følge derav er blitt større for både kommunene og den enkelte.

På tross av dette faktum viste det forslag til statsbudgett for kommende termin som Venstre regjeringen la frem ved Stortingets sammentreden i år, en nedgang i krisebevilgningen i forhold til inneværende termin på ca. 700 000 kroner, likesom forslaget for øvrig stort sett fulgte den samme linje som hittil har vært fulgt i krisepolitikken.

I budgettinnstilling I for iår gav Arbeiderpartiets fraksjon i finanskomitéen uttrykk for vårt partis misnøje med den førte krisepolitikk og det fremlagte budgettforslag, og i flukt hermed fremmet fraksjonen en rekke forslag om forhøielse av budgettet.

Også fra bondepartiets side blev det reist sterke innvendinger mot det fremlagte budgettforslag, og ved votering i Stortinget under finansdebatten blev følgende forslag fra den daværende statsminister nedstemt: «Stortinget uttaler sig mot en forhøielse av det foreliggende budgett som vil nødvendiggjøre dekning ved lån eller ved nye eller økede skatter og avgifter.»

Ved denne votering blev det fastslått at det i Stortinget var et flertall som ikke kunde godkjenne den daværende regjeringens krisepolitikk, og som anså den foreslåtte krisebevilgning for helt utilstrekkelig.

Ovrensstemmende med denne Stortingets stilling har den nye regjering fremlagt en rekke forslag både til økning av kommende budgett-termins krisebevilgninger og til andre tiltak til bekjempelse av krisevanskelighetene. De fremsatte forslag bygger på det syn Arbeiderpartiet alltid har hevdet i krisepolitikken og følger stort sett de samme linjer som partiets tidligere kriseplaner har fulgt.

Når det gjelder størrelsen av de bevilgninger og omfanget av de tiltak som bringes i forslag, er nærværende fraksjon helt på det rene med at disse ikke er tilstrekkelig til en effektiv bekjempelse av krisen. Men den er også på det rene med at dette ikke skyldes manglende vilje fra Regjeringens side, men har sin årsak i de politiske maktforhold som er til stede og som har gjort det umulig for Regjeringen å gå videre, hvis den skulde ha håp om å opnå flertall i Stortinget for sine forslag.

Sammenlignet med den krisepolitikk som hittil har vært ført, betyr Regjeringens forslag et betydelig fremskritt, både når det gjelder størrelsen av de beløp som fra Statens side settes inn til krisens bekjempelse, og når det gjelder den arbeids- og lønnsomhetslinje som blir lagt til rette gjennom støtten til jordbruks- og fiskerinæringen samt garantien til industrielle og andre arbeidstiltak.

Fraksjonen pekte på at i forhold til den av den forrige regjering opførte krisebevilgning utgjorde det nye budgettforslag efter innstillingen en nettoøkning som nevnt på 26 270 344 kroner plus 5 millioner i garantier til arbeidstiltak, tilsammen 31 270 344 kroner. Dette sammen med de av den forrige regjering opførte ca. 42.2 millioner kroner blev 73 470 344 kroner for kommende termin. Her-

til kom 3.5 millioner kroner som den foreslåtte kraftfôravgift forutsattes å innbringe og som kom som hjelp til krisen i landbruket. Taes denne avgift med blev de samlede krisebelvilgninger 76 970 344 kroner eller vel 34 millioner mer enn for inneværende termin.

I innstillingen om deknningen av de foreslåtte bevilgninger til kriseformål fastslo komitéens flertall — Arbeiderpartiet og Bondepartiet — i sine fellesbemerkninger at Regjeringens tilleggsforslag og dens andre proposisjoner i forbindelse hermed hvilte på den kjennsgjering at det i Stortinget var et flertall som fant at den forrige regjeringens forslag om midler for å bekjempe krisen var ganske utilstrekkelige, og at det var nødvendig at Staten gjennomførte mer effektive tiltak for å få arbeidslivet igang, fremme lønnsomheten i landets hovednæringer og lette vanskelighetene for kommunene.

«Det kan naturligvis, uttalte flertallet i denne forbindelse, være delte meninger om *dekningsmåten*. Men en meningsforskjell i dette spørsmål bør ikke være til hinder for en tilslutning til Regjeringens forslag av dem som finner at det er *tvungende nødvendighet at Staten nu setter større og mer effektive midler inn i kampen mot krisen*.

Ut fra dette syn slutter flertallet sig til Regjeringens forslag om dekning av utgiftene ved den foreslåtte økning av budgettet.»

Høyres og venstres medlemmer stemte mot så vel forhøielsen av den direkte skatt som den midlertidige omsetningsavgift. De to partier gikk bare med på en utvidelse av budgettet med 2 millioner kroner, som foresloes dekket ved å forhøie tollanslaget.

Behandlingen i Stortinget.

Den almindelige debatt om Regjeringens tilleggsproposisjon til budgettet begynte i Stortinget 5 juni. *Støstad* redegjorde som spesialkomitéens formann for den flertallsinnstilling som var levert. Han henviste til at det samlede krisebudgett for kommende temin efter flertallets forslag vilde ligge 34 millioner kroner over det som blev bevilget av Stortinget ifjor til forskjellige krisetiltak. Og det måtte sies å være et betydelig fremskritt for å hjelpe på forholdene. Efter vårt partis opfatning kunde beløpet uten skade for de offentlige finanser vært satt *høyere*. Men som det blev fremholdt i vår fraksjons *særruttalelse*, hadde man ikke under de gitte politiske maktforhold anledning til å gå lenger.

Vår partifelle kom i en replikk til høyre og venstre, bl. a. inn på disse partiers forhold til skattespørsmålene i forbindelse med utgiftsdekningen. Han minnet om at i 1933 hadde høyre veltalende ord å si om en *omsetningsavgift* som den «lempeligste» skatteform; idr spottet høyrefraksjonen og høires presse sin fortid i denne sak. Men kanskje partiet vilde ha gått på skatten også i år, hvis den kunde brukes til nedsettelse av den *direkte* skatt? Venstre hadde heller ikke veket tilbake for en vidtgående indirekte beskatning: i 1933 gjennomførte regjeringen Mowinckel en forhøielse av *forbruksskattene* på hele 17.8 millioner

kroner. Overfor dette stod den nuværende regjeringens forslag om en midlertidig omsetningsskatt på 17.5 millioner. Den *virkelige* økning i den indirekte beskatning blev dog bare 12.5 million, idet det fragikk 2 millioner i margarinavgift og 3 millioner i vektavgiften som flertallet foreslo *sløifet*.

Taleren uttalte til slutt at selv om det kunde være meningsforskjell om detaljene, måtte målet for all krisepolitikk være å komme frem til en omfattende og planmessig nyordning av det økonomiske liv; han håpet derfor at Regjeringen — om den blev sittende — til neste år vilde fremlegge et budgett som bygde *videre* på de linjer som var opstukket i tilleggsproposisjonen. Bare gjennom en positiv oppbyggende politikk vilde det være mulig å komme over på et sunt økonomisk grunnlag.

I debatten deltok videre en rekke av Regjeringens medlemmer, deriblandt finansministeren, statsråd *Indrebø*, som redegjorde nærmere for skatteforslagene. Han pekte på at av de samlede krisebevilgninger på ca. 77 millioner kroner blev 15 millioner kroner dekket ved lån, når garantien på 5 millioner kroner regnes med; resten, ca. 62 millioner kroner, dekkedes ved skatter og avgifter. Under de nuværende forhold vilde det ganske utvilsomt, uttalte han, være heldig å sette igang en rekke arbeider utover det som var foreslått og finansiere disse arbeider ved *ldnoptagelser*. Den virksomhet som på denne måte kunde settes igang, vilde komme som et effektivt tillegg til den virksomhet vi allerede har. Det hadde imidlertid hos oss hittil ikke vært mulig å få satt i verk krisetiltak i større utstrekning og finansiert på en sådan måte at disse tiltak kunde få full virkning med hensyn til økning av kjøpekraften. Regjeringen hadde i virkeligheten denne gang ikke hatt noget valg når den skulde finansiere tiltak som det var nødvendig å sette i verk — dekningsmåten måtte bli økede skatter og avgifter, bortsett fra de nevnte 15 millioner kroner i lånemidler.

I tilslutning hertil fastslo statsminister *Nygaardsvold* at den direkte beskatning Regjeringen foreslo, var et nødvendig ledd i arbeidet for å skaffe til veie arbeide for de arbeidsløse, et ledd i å skaffe til veie midler til forbedring av de økonomiske vilkår for bønder og fiskere, et ledd i bestrebelsene for å skaffe til veie midler for å lette kommunene i deres økonomi, og det var *disse* spørsmål som idag samlet alles interesse. Jeg er — sa statsministeren — klar over at med de bevilgninger som innstillingen omfatter, kan vi ikke nå frem til det som vi hadde tenkt å nå frem til: En hel og full effektiv avhjelp av arbeidsløsheten og krisen — man får ta det skrittvis, slik som den parlamentariske maktstilling er i Stortinget. Jeg håper dog og tror at vi kan nå lenger frem. *Jeg håper og tror at vi kan nå frem til hel og full avhjelp av den økonomiske krisens virkninger for den arbeidende befolkning her i landet.* —

Ved voteringen som falt i møtet 6 juni om kvelden blev det med 90 mot 51 stemmer vedtatt å legge spesialkomitéens innstilling til grunn for behandlingen.

De 90 var Arbeiderpartiet og bondepartiet med tilslutning av Ræder og Mjøen. Mindretallet som stemte for høires og venstres fellesforslag, optatt av Lykke, om en økning av budgettet med 2 millioner kroner, var høire og venstres representanter plus Bauge av samfundspartiet og Lavik av det kristelige folkeparti. 9 var fraværende ved voteringen.

Efter hovedvoteringen gikk man over til postene under de enkelte departementer. Man blev ved midnatt ferdig med Sosialdepartementet (arbeidsledighetsbevilgningen) og Justisdepartementet (kommunene) og fortsatte den følgende dag med fiskeri- og landbruksbevilgningene.

Under debatten om de siste ga statsråd *Ystgaard* en detaljert redegjørelse for de foranstaltninger som spesielt angikk landbruket. Han understreket at det hadde vært Regjeringens forutsetning å følge en linje som skapte bedre lønnsomhet for jordbruket, og fremholdt at vår prispolitikk måtte ta sikte på å holde priser på jordbruksproduktene som så nogenlunde tilsvarte engrosprisindeksen for ferdige industrivarer.

Behandlingen av dette og de øvrige særbudgetter vil finnes omtalt under de respektive avsnitt.

Ved særskilt votering over *inntektskapitlet* i Regjeringens forslag blev i møte 14 juni den foreslåtte forhøielse av kriseskatten vedtatt mot 47 stemmer. Det dreiet sig her om endringer i satsene for den direkte statsskatt for å søke tilveiebragt inntekt på ytterligere 13 millioner kroner til dekning av de vedtatte ekstraordinære utgifter. Forhøielsen blev besluttet gjort gjeldende for aksjeselskaper, sparebanker, forbruks- og innkjøpsforeninger, gjensidige livsforsikringsselskaper m. v. og for personlige skattepliktige. Forhøielsen gjaldt derimot ikke fondsskatten. For de personlige skattepliktiges vedkommende vilde forhøielsen av kriseskatten bli beregnet med fra 0.6 procent, stigende til 3 procent av den skattbare inntekt, for aksjeselskaper og andre skattepliktige med 2 procent.

Endelig blev forslaget om utligning av en midlertidig omsetningsskatt vedtatt i møte 17 juni mot opposisjonens 48 stemmer. Mindretallet stemte til og med mot de foreslåtte avgiftsfritagelser i skattebeslutningen. Under debatten gjorde ordføreren, *Nordanger*, oppmerksom på at det av krisebevilgningen vilde komme kommunene til gode et beløp på nær 14 millioner kroner, derav i veiavgifter 6.9 millioner, støtte til gjeldsoppgjør 2.6, støtte til balansering av budgettene og til skatteutjevning 4 millioner samt i rentelettelser gjennom Kommunalbanken 0.4 millioner. Resten av krisebevilgningene gikk til arbeids- og næringslivet og rentelettelser for øvrig. Den foreslåtte omsetningsavgift vilde i sin helhet gå til finansiering av Statens og kommunenes kamp mot krisen.

Arbeidsledighetsbevilgningen.

På venstre regjeringens budgettforslag var under Sosialdepartementet opført til foranstaltninger til lindring av krisen og kamp mot arbeidsledigheten 7.4 milli-

oner, hvilket av den nye regjering og flertallet i spesialkomitéen var forhøiet med 3 250 000.

Ved voteringen i møte 7 juni blev de 7.4 millioner kroner bevilget enstemmig. *Forhøielsen med 3¼ million blev vedtatt mot 46 stemmer.* Også bevilgningen til den arbeidsløse ungdom blev gitt mot 46 stemmer. Tilsammen utgjorde de tre poster 12 150 000 kroner.

Kriseforliket gjorde det altså mulig for første gang å få gjennomført en særskilt bevilgning til bekjempelse av arbeidsledigheten blandt *ungdommen*. Det var et beskjedent beløp, men det var en stimulans som styrket ungdommen også moralsk når den så at Stortinget virkelig var opmerksom på den vanskelige stilling den står i. De 3.2 millioner kroner til Sosialdepartementets disposisjon til arbeide utover i de vanskelig stilte kommuner var ikke av mindre betydning.

Samtidig blev det etter Arbeiderregjeringens forslag stillet til disposisjon et beløp av 700 000 kroner som bidrag til de vanskeligst stilte til bedring av *boligforholdene* på landsbygden og i fiskeridistriktene.

Nye arbeidstiltak.

Arbeiderregjeringens forslag om bemyndigelse for Regjeringen til å yde statsgaranti for et beløp av inntil 5 millioner kroner til *nye arbeidstiltak* eller for å hindre at bedrifter måtte stoppe blev gitt av Stortinget mot 44 stemmer — høire og venstre — uten debatt.

Senere blev det etter forslag fra Regjeringen, fremsatt ved Handelsdepartementet, bevilget på kommisjonsbudgettet 20 000 kroner til en kommisjon for nye arbeidstiltak, planlegging og selvberging samt 5 000 kroner til en centralkomité for forskningsarbeidet.

Efter Regjeringens forslag blev det senere, mot 45 stemmer, besluttet gitt garanti for et lån til den planlagte *kunstsilkefabrikk* på Notodden med inntil 500 000 kroner, og videre — mot 44 stemmer — garanti for et byggelån på ½ million kroner til det planlagte *jernverk* på Kuholmen, Kristiansand.

Den offentlige arbeidsdrift.

I Stortingets møte 14 juni blev spesialkomitéens innstilling til forhøielse av krisebevilgningene ferdigbehandlet.

Allerede i budgettinnstilling I hadde Arbeiderpartiet, som nevnt, trukket op sin linje for den generelle budgettinnstilling. Grunlaget var kriseplanen, avpasset efter utviklingen det siste år. Partifraksjonens særvotum i denne budgettinnstilling utgjorde rammen for Arbeiderpartiets alternative *statsbudgettforslag* og for forslagene under de enkelte kapitler på budgettet. Denne ramme blev så utfylt av partiets medlemmer i de forskjellige komitéer, og det forelå efter hvert en rekke sterke og vel begrunnede innstillinger på de forskjellige bevilgningsfelter

(veier, jernbaner, fiskeriene, bureising og nydyrkning o. s. v.). Linjen og kravet var overalt: større aktivitet i kampen mot krsien, større bevilgninger til å sette folk i arbeide, øket arbeidsvirksomhet som forutsetning for økede inntekter så vel for den enkelte som for stat og kommuner. Ialt foreslo vårt parti en kraftig økning — gjennomgående til bortimot det dobbelte — av *arbeidsbudgettene*.

Jernbaneanleggene.

Til samtlige jernbaneanlegg var i venstre regjeringens budgettproposisjon opført 21 504 000 kroner som ordinær bevilgning, og som inntekter i distriktsbidrag m. v. var opført 2 140 000. Hertil kom Arbeiderregjeringens forslag om en *tilleggsbevilgning på 2 500 000 kroner* til øket arbeidsdrift på Sørlandsbanen og Nordlandsbanen. Denne bevilgning var fordelt slik:

Sørlandsbanen Ø., Neslandsvatn — Grovane 288 000 kroner. Grovane—Kristiansand 200 000 kroner. Sørlandsbanen V., Krossen—Trondviken 70 000 kroner. Nordlandsbanen, Grong—Mosjøen 650 000 kroner. Nordlandsbanen, nordenfor Mosjøen 500 000 kroner. Bil- og ferjeforbindelse Haugesund—Kinsarvik—Eide 200 000 kroner. Veianlegg i Ottadalen 100 000 kroner. Vestfoldbanens ombygging 491 100 kroner.

Efter en del debatt i Stortinget blev vedtatt enstemmig den ordinære bevilgning.

Angående Regjeringens tilleggsforslag erklærte Lykke at høre vilde stemme mot denne bevilgning; Regjeringen fikk, mente han, disponere av de almindelige nødsarbeidsbevilgninger til disse arbeider hvis den fant det nødvendig.

Arbeidsministeren, statsminister Nygaardsvold, tok bestemt avstand fra en slik tanke. Det var ingen som helst mening i å bruke krisemidler til denne ordinære jernbanebygging på den måten Lykke hadde antydnet.

Ved voteringen blev Regjeringens forslag vedtatt mot 47 stemmer.

I statsråd 2 mai blev fremsatt *proposisjon om planer med overslag for strekningen Mosjøen—Mo av Nordlandsbanen*, idet det var forutsatt igangsatt anleggsarbeide på denne strekning. Et sterkt mindretall i vei- og jernbanekomiteén stemte for at planene blev godkjent bare til Nyland, og at en del av de penger som bevilgedes til vinterarbeide på Nordlandsbanen, blev anvendt til veiarbeide på strekningen Mosjøen—Fauske av Nordlandsveien. Ved behandlingen i Stortinget blev proposisjonen vedtatt med 100 mot 30 stemmer og de borgerliges angrep på Nordlandsbanen dermed slått tilbake. Med stort flertall var det dermed avgjort at denne stambane skal bygges frem iallfall til Bodø.

Veibevilgningene.

Efter vedtagelsen av vei- og jernbanekomiteéns innstilling til veibudgettet behandledes Arbeiderregjeringens forslag om en ytterligere bevilgning av 3 707 360 kroner til nye arbeider, hvorfra gikk 707 844 kroner i distriktsbidrag. Av nettout-

giften falt på nye arbeider (hovedveier, bygdeveier og veifondsveier) 2 500 000 kroner, riksveien i Nord-Norge ekstraordinært 275 000 kroner og ombygging av broer 225 000 kroner.

Det til riksveien forutsatte totalbeløp var delt mellom de tre fylker under hensyntagen til hvad det gjenstod å bevilge til gjennomgangsveien i hvert enkelt fylke. Dermed blev den samlede bevilgning til riksveien på kommende budgett 1 025 000 kroner.

Foshaug fremsatte forslag om at Stortinget samtykket i at bevilgningen til riksveien i Nord-Norge blev benyttet til *ordinært arbeide*. Dette blev vedtatt med 79 mot 66 stemmer.

Lykke uttalte at høre vilde stemme for de 275 000 kroner, mens Five erklærte at venstre stemte mot alle forhøielser.

Ved voteringen blev flertallets innstilling om de 3.7 millioner i merbevilgning vedtatt mot 42 stemmer.

Derefter behandledes innstillingen om *veitavgifter* m. v. Komitéen kunde ikke gå med på at den av den forrige regjering foreslåtte vektavgift skulde gjeninnføres, hvorved det opstod en mindreinntekt på 3 millioner kroner. Five foreslo isteden bensinavgiften forhøiet fra 10 til 12 øre.

Innstillingen om ingen vektavgift blev vedtatt enstemmig. 10 øres bensinavgift blev vedtatt mot 24 stemmer som blev avgitt for Fives forslag.

Videre blev vedtatt under Arbeidsdepartementet innstillingen fra skog- og vassdragskomitéen om bevilgning av 1 505 935 kroner til *vassdrags- og elektrisitetvesenet*, hvorav til forbyggings og senkningsarbeider samt flomskader 700 000 kroner. I tillegg hertil foreslo spesialkomitéens flertall en ekstraordinær bevilgning av 312 500 kroner. Denne forhøielse blev vedtatt mot venstres og høires stemmer.

I debatten uttalte statsministeren at han hadde bragt i erfaring at det var kommuner som satte som betingelse for arbeiderne 20 procent trekk i lønnen til dekning av distriktsbidraget. Han visste ikke om departementet hadde midler til å hindre slike kontraktsmessige forbehold, men forholdet var usømmelig og departementet vilde ta saken op.

Kommunene.

I spesialkomitéens innstilling falt under *Justisdepartementets* budgett to poster som representerte en forhøielse av den forrige regjeringens forelegg, nemlig 4 millioner kroner som tilskudd til vanskeligstilte kommuners budgetter samt *ekstraordinært* til forsøksvis og midlertidig gjennomføring av en skattentjevning, og 500 000 kroner til lån til kommuner til konvertering av gjeld.

De 4 millioner foresloes fordelt etter følgende beregning:

700 000 kroner fordelt i forhold til antatt inntekt pr. innbygger,

350 000 kroner i forhold til antall forsørgsunderstøttede i prosent av folketallet,

350 000 kroner i forhold til antall arbeidsledige i procent av folketallet og 2 600 000 kroner etter Justisdepartementets skjønn.

Spesialkomitéens flertall — Arbeiderpartiet og bondepartiet — gav skatteutjevningsutvalgets plan om avlastning og utjevning av de kommunale skattebyrder sin tilslutning, og henstilte til Regjeringen å opføre på statsbudgettet for neste år de nødvendige beløp til fortsatt gjennomføring av planen.

Mindretallet, høire og venstre, stemte for 2 millioner kroner som opført av den foregående regjering som tilskudd til vanskeligstilte kommuner, men stemte mot de 2 millioner som Arbeiderregjeringen hadde foreslått i *utjevningsskiem*.

Ved voteringen blev de 4.5 millioner vedtatt av Arbeiderpartiet og bondepartiet mot 48 stemmer, som blev avgitt for forslaget om 2 millioner.

Efter forslag av statsråd Lie blev det dessuten — mot 20 stemmer — besluttet postert et beløp på 400 000 kroner, hvorved rentefoten for lån i *kommunalbanken* kunde nedsettes — fra nu 6¼ procent til maksimum 5½ procent. Derved vilde 130 kommuner foruten flere fylkeskommuner og interkommunale kraftverker få en høist påkrevd rentenedsettelse.

Under *Finansdepartementet* var det efter forslag av Arbeiderregjeringen opført 450 000 kroner til rentelettelse for vanskeligstilte låntagere i *sparebanker* og *aksjebanker*. Dette forslag blev anbefalt av Nordanger, som videre foreslo:

«Stortinget henstiller til Regjeringen å foranledige at renten i offentlige fonds nedsettes til 4 pct.»

Ved voteringen blev de 450 000 kroner til rentelettelse vedtatt mot 47 stemmer. Derefter blev Nordangers tilleggsforslag vedtatt mot 49 stemmer.

Støtten til jordbruket.

I Arbeiderregjeringens forslag til *bedring av lønnsomheten og arbeidsvilkårene i jordbruket* blev det fremholdt som nødvendig at man ved et tilstrekkelig tilskudd til produksjonsmelken og fjell- og gårdssmør kunde heve den beregnede smørpris til et nivå som nogenlunde tilsvarte en gross-prisindeksen for ferdige industrivarer.

Departementet er — uttalt det i *proposisjonen* — av den opfatning at den beregnede smørpris for tiden bør være kr. 3.00 pr. kg. Denne pris er 5 øre pr. kg. mindre enn indekstallet idag, og nåes ved at de jordbrukere som leverer melken til produksjonsmeieriene (ysteriene), eller bor i bygdestrøk hvor forholdene (veiforbindelse og avstand) nødvendiggjør produksjon av smøret hjemme (gårdssmør), eller driver seterbruk i samme øiemed (fjellsmør) får så store tilskudd av avgiftene at den pris som opnåes fra produksjonsmeieriet eller ved salget av gårds- og fjell-smøret — tillagt ovennevnte tilskudd — gir en pris til jordbrukeren for melken, så høi som melkeprisen vilde ha vært om smørnoteringene blev satt til kr. 3.00 pr. kg. For å svare til en slik smørpris, må melken være betalt til leverandøren med 12 øre pr. liter.

Departementet foreslår i dette øiemed at det i alt ydes et tilskudd til produksjonsmelken og til fjell- og gårdssmør på 5 420 000 kroner. Herav foreslås

minst 3.5 millioner dekket ved kraftfôravgiften, mens resten foreslås dekket av margarinavgiften.

Departementet vil foreslå kraftfôravgiften holdt utenfor statsbudgettet og brukt som tilskudd til produksjonsmelken. Under nærværende post blir det derfor bare å opføre den del som ikke dekkes av kraftfôravgiften, nemlig 1 920 000 kroner.

Om margarinavgiften og smørinnblandingen uttaltes i proposisjonen:

Margarinavgiften var i regjeringen Mowinckels budgettforslag opført med en inntekt av 6 500 000 kroner. Departementet under dets nuværende chef vil foreslå andre satser for smørinnblandingsprocenten og for avgiften, og etter disse nye regler har man beregnet at margarinavgiften for kommende termin vil innbringe 4 500 000 kroner, altså 2 000 000 kroner lavere.

Efter departementets opfatning bør grunnlaget være 10 øres avgift ved 10 pct. innblanding og avgiften svinge med en øre i tillegg eller fradrag for hver procent innblandingen går ned eller op. Det forutsettes at man i størst mulig utstrekning holder sig efter følgende satser:

Januar til mai (5 måneder) 15 pct. innblanding og 5 øres avgift.

Fra juni og ut oktober (5 måneder) 7 pct. innblanding og 13 øres avgift.

Fra november og ut desember (2 måneder) 10 pct. innblanding og 10 øres avgift.

Hvis innblandingsprocenten heves til 20 pct. eller derover, bortfaller avgiften helt. Forutsetningen er at man skal bevege sig mest mulig mellom tallene 7 og 15, og beregningen over margarinavgiftens utbringende er utført etter dette.

Det ovenfor anførte grunnlag, 10 pct. innblanding og 10 øres avgift vil, i motsetning til det grunnlag som gjelder nu, skaffe en jevnere pris hele året for margarin. Det er nødvendig at smørinnblandingen varierer noget efter smørproduksjonens størrelse i de forskjellige tider av året, men denne variasjon må mest mulig håndheves således at svingningene i margarinprisen innskrenkes til det minst mulige.

Departementet bør stå frit overfor å variere smørinnblandingen i margarin efter årstidene, for at ulempene for margarinfabrikkene kan bli minst mulige. Erfaringene viser at grunnlaget for den nuværende smørordning med 20 øres avgift og 5 pct. smørinnblanding ikke tilfredsstiller behovet med hensyn til avgangen på tilført og godkjent smør. Smørinnblandingsprocenten har måttet settes høiere og er for tiden 17 pct. med en avgift av 8 øre. Departementet finner derfor ikke å kunne anbefale fastsatt noen maksimalgrenser for smørinnblandingen.

Av proposisjonen hitsettes videre i utdrag under de enkelte poster:

Til utjerning av melkeprisen og til markedsregulering foreslås i alt 1 700 000 kroner. Herav er 200 000 kroner til nedsettelse av prisen på smør som erstatning for margarin til sanatorier, sykehus, barnehjem, tuberkulosehjem o. lign. Departementet anser det nemlig å være av stor betydning å få bruken av smør innført i langt større utstrekning enn hittil ved Statens forskjellige institusjoner, sykehus o. lign.

Den av departementet i 1934 nedsatte komité til å fremkomme med forslag om en ordning av produksjons- og omsetningsforholdene for fjell- og gårdsmør bringer i forslag en rekke tiltak til en bedre ordning av disse forhold. Departe-

mentet er enig i at de av komitéen foreslåtte tiltak bør settes i verk i det vesentlige overensstemmende med komitéens innstilling, og foreslår i dette øiemed for kommende termin en bevilgning på 300 000 kroner.

Landbrukskomitéen har bl. a. foreslått en forhøielse av *trygden for bygg*. Komitéens forslag representerer i forhold til budgettproposisjonen en forhøielse av 275 000 kroner. Departementet er enig i dette forslag, men vil dessuten foreslå bibeholdt den samme støtte for *rug* og *hete* som fastsatt av Stortinget for inneværende termin. Etter dette foreslår departementet en bevilgning på budgettett på 3 500 000 kroner eller 500 000 kroner høiere enn efter Regjeringen Mowinckels forslag.

Utgiftene til *bureising* og *jorddyrking* er forhøiet med 2 250 000 kroner. Av denne forhøielse faller på nydyrkingen 1 750 000 kroner. Dette kommer av at tilleggsbidraget for Nord-Norge og det øvrige lands fiskeridistrikter og fjellbygder er forhøiet fra 24 pct. av overslaget, efter den forrige regjerings forslag, til 30 pct. — i landet for øvrig fra 20 til 23 pct. av overslaget, og hos bureisere fra 40 til 45 pct. av overslaget. Som ny post er kommet til 500 000 kroner som bidrag til våningshus på bureisingsbruk.

Om bevilgningen til *skogkulturarbeider* m. v. til avhjelp av arbeidsløsheten, bemerker departementet at skogkulturarbeider er særlig godt egnet for å skaffe en mengde arbeide utover landet, særlig i skogdistriktene. Disse arbeider vil falle forholdsvis billig for det offentlige, da en stor del av utgiftene bestrides av private. Den samlede bevilgning til disse formål økes med 700 000 kroner fra 1 110 000 kroner som foreslått av den forrige regjering. Departementet finner å måtte foreslå bidragets størrelse til de forskjellige arbeider øket, for å få det påtenkte arbeide utført i så stor målestokk som ønskelig av hensyn til arbeidsløsheten. Departementet bør utferdige nærmere regler for tilståelsen av disse bidrag og bør ha bemyndigelse til å øke bidragets størrelse inntil $\frac{1}{2}$ mot nu $\frac{1}{3}$ av arbeidets kostende for så vidt angår skoggrøfting, skogkulturarbeider og bygging av skogsveier. Også med hensyn til bidraget til reising av skog i kystdistriktene og fjellbygdene bør departementet ha anledning til å foreta en tilsvarende forhøielse av bidraget.

Videre synes å være grunn for departementet til å tre støttende til for å få ordnet *fløtningen i vassdrag*. I visse tilfelle er bidrag nødvendig for å få utført påkrevde elveforbedringsarbeider som sprengnings- og dambyggingsarbeider. Til disse formål foreslår departementet å få til disposisjon 100 000 kroner som fortrinnsvis bør søkes anvendt til nye arbeider ved vassdragene.

Det kan også være andre formål av betydning for *skognæringens* fremme, vel egnet til å skaffe beskjeftigelse for arbeidsløse og som det kan være grunn til å støtte med mindre bidrag. Departementet forutsetter at det kan være bemyndiget til å yde bidrag når den samlede bevilgning ikke overskrides.

I spesialkomitéens innstilling hadde de forskjellige fraksjoner sine særlige uttalelser i spørsmålet om lønnsomheten. Arbeiderpartiets fraksjon uttalte at når den tross de innvendinger som kunde gjøres, var med på de jordbruksmessige forbedringer som lønnsomhetslinjen forutsattes å innebære, var det i erkjennelsen av at store lag av bondestanden idag var rykket ned i fullstendig økonomisk avhengighet, og fordi at i samme monn som det kunde skapes soli-

daritet mellom bønder og arbeidere, i samme monn blev grunnlaget lagt for et fremtidig samvirke av de interesser som er felles for det arbeidende folk.

Flertallet — Arbeiderpartiet og Bondepartiet — erklærte sig enig med departementet og Regjeringen i de anviste veier til å gjennomføre at produsentene fikk den bestemte *indekspris for smør*, nemlig ved:

1. Prisen i utsalg holdes ved at det fastsettes den nødvendige innblandingsprocent for smør i margarinen og ved øket avsetning til det offentlige som ovenfor omhandlet.

2. Ved at produksjonsmelken og fjell- og gårdssmør får det nødvendige tilskudd sikres produsentene et tillegg til denne pris tilstrekkelig til at de opnår den beregnede indekspris for smør levert på produksjonsstedet. Midlene hertil tilveiebringes så langt de rekker av den på melkeproduksjonen fallende del av en nærmere bestemt kraftfóravgift og for øvrig ved en anslagsbevilgning på budgettet hvor også margarinavgiften inngår. —

Under støtten til utjevning av melkeprisen og til markedsregulering henviste flertallet til at av det beløp kraftfóravgiften var anslått å innbringe — i alt 3.5 millioner kroner — forutsattes anvendt anslagsvis 900 000 kroner i prisregulerende øiemed for flekk og egg, og at det resterende derved blev tilsvarende for lite til å dekke sin del av pristilskuddet for produksjonsmelk m. v. Komiteén fant det derfor nødvendig å *forhøje* denne post med et tilsvarende beløp, 900 000, idet den forutsatte at det efter at landsutjevningen var dekket, kunde brukes av det under denne post bevilgede til nevnte formål.

Angående begrunnelsen for hensiktsmessigheten av de foreslåtte ordninger med en kombinasjon av smørrinnblanding efter behovet, margarinavgift og kraftfóravgift henviste fraksjonen til sine almindelige bemerkninger i innstillingen. Flertallet tiltrådte Regjeringens forslag om andre sats for smørrinnblandingsprocenten og for avgiften.

Videre var flertallet enig i at den av den forrige regjering fremsatte proposisjon med forslag til visse endringer i *omsetningsloven* var trukket tilbake ved regjeringsskiftet. Man stilte sig dog ikke mot en revisjon av denne lov, men det måtte gjøres slik at landbruksorganisasjonenes effektivitet bevares. Departementets standpunkt var uttrykt i bemerkningen om at jordbrukets organisasjon var i sterk utvikling og at det ennå var vanskelig å si hvilke former for organisasjonen vilde passe best for vårt jordbruk og bli av varigere art. Departementet fant derfor at det for tiden ikke var hensiktsmessig å foreslå endringer i *omsetningsloven*, men at man ennå en tid fikk prøve den nuværende ordning inntil forholdene var blitt klarere og man hadde høstet mer erfaring.

Behandlingen i Stortinget.

Forut for behandlingen av innstillingen om de ekstraordinære krisebevilgninger vedkommende tiltak i landbruket blev det av Stortinget fattet enstemmig

beslutning om ophevelse av den hittil gjeldende *rasjonering av kraftforbruket* inntil Landbruksdepartementet hadde satt i kraft avgiften på toppforbruket av innført og innenlandsk kraftfôr.

Efter beslutningen blev departementet bemyndiget til å treffe de nærmere bestemmelser om størrelsen av de avgiftsfri mengder, om avgiftens størrelse til enhver tid inntil maksimum 6 øre pr. kg., samt til å treffe de forføininger som ansåes nødvendig for ordningens hensiktsmessige gjennomførelse.

Innstillingen om *kraftfôravgiften* blev efter en lengere debatt vedtatt mot 43 stemmer. Et forslag av Five om å undta Nord-Norge vår frarådet av flertallet og blev forkastet mot 45 stemmer. Likeså forkastedes mot 47 stemmer en foreslått henstilling til administrasjonen å søke å finne en ordning hvorved sildemel blev fritatt for avgift.

Statsråd Ystgaard henviste i anledning av dette forslag til sine uttalelser i den almindelige debatt og til hvad det var anført i premissene i innstillingen.

Videre blev votert over følgende to forslag av Bærøe (h.): 1) Det tilståes hest 600 kg. kraftfôr avgiftsfritt pr. år. 2) Det avgiftsfri kvantum til høns økes med 5 kg. utover innstillingen. Begge forslag blev forkastet mot 45 stemmer.

Man gikk derefter over til de enkelte poster på budgettet.

Under forskjellige tiltak til regulering av markedet for melk og flesk m. v. bevilgedes efter innstillingen 300 000 kroner til tiltak vedkommende fjell- og gårdssmør, 100 000 kroner til utjevning av melkeprisen og til markedsregulering, og 1 920 000 kroner som tilskudd til *produksjonsmelk* til meieriene og til fjell- og gårdssmør (anslagsbevilgning). De to siste poster blev vedtatt mot henholdsvis 39 og 40 stemmer.

Den ekstraordinære bevilgning til øket beskyttelse av norsk korn, 500 000 kroner, blev vedtatt enstemmig.

Derefter blev optatt bevilgningen til bureising og jorddyrking, hvor det blev en debatt om bidragssatsene.

Den ifjor vedtatte bestemmelse var at satsen for Nord-Norge og for fjell- og fiskeribygder i Sør-Norge skulde være 30 pct. over overslaget, mot for øvrig 20 pct. For Sør-Norges vedkommende hadde dog departementet ikke funnet å kunne praktisere dette tillegg efter bestemmelsene.

Komitéens flertall var blitt stående ved å forhøje bidragssatsen for hele Sør-Norge til 25 pct., og således at det ikke her blev noget særskilt tillegg for fjell- og fiskeridistrikter. For Nord-Norge oprettholdtes 30 pct. uforandret.

Dette blev vedtatt, idet dog høire og venstre stemte for mindretallets innstilling om at satsene for Nord-Norge blev satt til 25 pct., for øvrig 22 pct.

Flertallets innstilling om 1.8 million i tilleggsbevilgning blev vedtatt mot 43 stemmer som blev avgitt for 400 000 kroner.

Bevilgningen av de 300 000 kroner til driftsmidler og bidrag til husrepara-

sjoner til småbrukere som ikke har skog til byggemateriale, blev gitt mot 47 stemmer.

Derefter blev det *ordinære* budgett — 6 230 000 kroner til bureising og jorddyrking og ekstraordinært efter den forrige regjerings forslag 4 350 000 kroner — vedtatt enstemmig efter landbrukskomitéens innstilling. Til jordstyrene bevilgedes 200 000 kroner, til veier i bureisingsøiemed 345 000 og som tilskudd til jødselsopsamlingsanlegg (ekstraordinært) 650 000 kroner.

Også ellers blev det ordinære landbruksbudgett — til forskjellige tiltak på husdyrbrukets område — vedtatt enstemmig.

Som bevilgning til *privat skogskjøtsel* blev på det ordinære budgett bevilget 2 021 973 kroner, derav 1.1 million til skogkulturarbeider til hjelp mot arbeidsledigheten. I tillegg blev vedtatt mot 47 stemmer en bevilgning på 700 000 kroner som foreslått av den nye regjering.

Kriselovene.

Odelstinget behandlet 13 juni lovinnstillingen fra spesialkomitéen om endringer i lov om krisetiltak til støtte for landbruket angående *kraftfóravgiften, margarinavgiften og innblandingsprocenten* av smør i margarinen.

Five (v) talte mot en avgift på toppforbruket av kraftfór, under henvisning til sine uttalelser under den foregående debatt, og foreslo ot. prp. nr. 59 ikke bifalt. Forslaget blev forkastet mot 21 stemmer.

Under avsnittet i loven (§ 8) om margarinavgiften og smørinnblandingens optok Bærøe høirefraksjonens forslag fra spesialkomitéen. Five optok den forrige regjerings forslag.

Efter flertallets innstilling gikk forandringene fra den nuværende ordning ut på at margarinavgiften settes til 10 øre pr. kg., når det innblandes 10 procent smør i margarinen, og at avgiften økes eller minskes med 1 øre for hver procent innblandingen er under eller over 10.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 28 stemmer.

Til slutt forelå den av Regjeringen tilbakekalte proposisjon, tidligere optatt av Five, angående forandringer i omsetningsloven m. v. Efter flertallets innstilling blev dokumentene *enstemmig* vedlagt protokollen.

Om omsetningsloven blev det for øvrig i mai ført en lengere debatt i forbindelse med en *interpellasjon* om melkecentralene og konflikten i Fana. Debatten endte med *enstemmig* vedtagelse av et forslag av Mathiassen inneholdende en henstilling til Regjeringen om gjennom omsetningsrådet å medvirke til at det kom minnelige overenskomster istand med de melkeprodusenter som av *økonomiske* grunner og ikke av illojalitet og vrangvilje var blitt skyldig utjevningsavgift for melk.

Under debatten fremsatte Mowinckel et forslag som henstilte til Regjeringen å fremkomme med forslag til revisjon av de midlertidige jordbrukslover. Stats-

minister Nygaardsvold henviste til den revisjon av loven som Regjeringen ut fra sitt syn var interessert i å opta, så snart den så sig anledning til det. Denne revisjon måtte ikke foretas på den basis at man ødela den spire til organisasjon av landbrukets menn som var til stede; man måtte ikke bevisst med lovforandringer legge hindringer i veien for jordbrukets og bøndernes organisasjon. Statsministeren gikk ut fra at det av Mowinkel fremsatte forslag måtte ansees aldeles overflødig etter det som var fremkommet i debatten fra Regjeringens side. Ved voteringen blev forslaget forkastet med 76 mot 51 stemmer.

Fiskerinæringen.

I innstillingen fra sjøfarts- og fiskerikomiteén om fiskeribudgett uttalte Arbeiderpartiets fraksjon at statsbevilgninger til støtte for fiskerne måtte gis på nogenlunde samme måte som til jordbruket, og dette kunde skje ved at fiskerne fikk bidrag til innkjøp av redskaper og båter, bygging av fisketilvirkningsetableringer, fabrikkmessige anlegg for foredling av fiskeprodukter og til hermetisk tilberedning av fisk, samt til frakttettelse for fiskere og sammenslutninger av fiskere som vil omsette og eksportere egen fangst.

I møte 1 mars blev av komiteén avgitt innstilling angående de fremkomne forslag om forhøielse av det almindelige fiskeribudgett. Bondepartiet hadde her et eget forslag, som avvek fra Arbeiderpartiets så vel med hensyn til beløpenes størrelse som fordelingen. Det var således ikke blitt nogen felles konklusjon, og da høyre og venstre stemte for venstre regjeringens forslag, blev dette komiteéns relative innstilling.

Arbeiderpartiet foreslo prinsipielt en effektiv forhøielse under dette budgett på 7.5 millioner kroner, idet det samtidig foreslo en merbevilgning av 1 350 000 kroner til havnearbeider og 150 000 kroner under fyr- og merkevesenet. Dette dannet således fordelingen av de 9 millioner som på kriseplassen var forutsatt til de forskjellige fiskeriformål.

Hvad bondepartifraksjonens forslag om forhøielse av Regjeringens budgett med 3 millioner angikk, forbeholdt vår fraksjon sig å ta standpunkt til disse forslag under sakens behandling i Stortinget, forsåvidt våre forslag skulde bli nedstemt.

Av venstre regjeringen var foreslått til kriseforanstaltninger på dette budgett i alt 4.2 millioner kroner, en ikke så liten forhøielse fra ifjor, men det store aber var at størstedelen — 3 millioner — skulde gå til rentefrie lån til anskaffelse av fiskeredskaper og småbåter. Slike lån er også tidligere blitt ydet, til tross for at beløpene burde regnes som bidrag, som ikke skulde betales tilbake, altså på lignende måte som bidragene til bureising og nydyrking.

Ved Arbeiderregjeringens budgettforslag blev det bragt orden i dette. Beløpet blev foreslått forhøiet med 1 million til 4 millioner, og samtidig blev det

slått fast at det skulde være bidrag, ikke lån. Handelsdepartementet anbefalte også at Stortinget gjorde rent bord og fattet beslutning om å ettergi de lån som hittil var bevilget, men ikke tilbakebetalt.

De nye forslag som kom fiskerne til gode var i alt på 4.5 millioner kroner. Til nedskrivningsbidrag ved anskaffelse av motorfartøier blev foreslått bevilget 1.5 millioner kroner; utrustningslånene blev forhøiet fra 0.5 til 1 million kroner og *havnebyggingen* øket med omkring en halvdel. Fyr- og merkevesenet og fiskeværernes vannforsyning blev likeledes tilgodesett. Foruten disse store bevilgninger hadde Handelsdepartementet under arbeide en rekke organisatoriske og handelsmessige tiltak.

Spesialkomitéens flertall innstilte på den foreslåtte forhøielse fra 3 til 4 millioner av bevilgningen til rentefrie lån til anskaffelse av fiskeredskaper og småbåter. Om støtten skulde gis i form av bidrag eller lån, eller kombineres slik at det blev begge deler — idet det sattes en inntekts- og formuesgrense for tildeling av bidrag — overlotes til departementets bestemmelse. For øvrig falt de viktigste forholdelser under Handelsdepartementet på følgende poster: Utrustningslån 500 000, støtte til omsetning av fiskevarer 150 000, rentelettelser for fiskere med fartøislån i Fiskeribanken og andre banker 100 000, havnearbeider 909 000 kroner, derav anlegg i drift 323 000 og nye anlegg 585 800, fiskeværers vannforsyning 50 000, fyr- og merkevesenet tilsammen 200 000 kroner, hvorav 100 000 til anskaffelse av en ny oljebåt.

Ved behandlingen i Stortinget blev proposisjonen og innstillingen vedtatt.

Angående spørsmålet lån eller bidrag uttalte Regjeringen i proposisjonen at erfaringen hadde vist at man ikke kunde regne med at disse folk evnet å tilbakebetale den hjelp som hittil var ydet dem fra det offentliges side, og anbefalte at Stortinget fattet beslutning om å ettergi de lån som hittil var bevilget, men ikke tilbakebetalt. Arbeiderpartiets fraksjon i sjøfarts- og fiskei-komitéen hadde også straks tatt standpunkt mot bidragsformen, da disse lån i realiteten blev betraktet av fiskerne som et bidrag som ikke skulde betales tilbake. I tilslutning hertil optok komitéens formann, Thorvik, ved behandlingen forslag om at den samlede bevilgning — således også de 3 millioner — skulde anvendes i form av direkte bidrag, mens Kaarbø (v.) oprettholdt den forrige regjerings proposisjon som forutsatte rentefrie lån. Thorviks forslag blev vedtatt mot 44 stemmer.

For øvrig kan nevnes at det som en av de første regjeringshandlingar blev tatt skritt fra administrasjonens side til avhjelp av den øieblikkelige nødstilstand i fiskerhjemmene, idet det i de første dager av april blev stilt til disposisjon for fylkesmennene i Finnmark, Troms, Nordland og Nord- og Sør-Trøndelag fylker et beløp av 10 000 kroner hver for dette øiemed. Det var forutsetningen at disse 50 000 kroner skulde dekkes av nødsmidler, og Regjeringen

forbeholdt sig at det blev stilt ytterligere 50 000 kroner til disposisjon, hvis det skulde vise sig nødvendig.

Efter forslag av Regjeringen blev det også i år, på foranledning av Handelsdepartementet, besluttet ydet statsgaranti for utlån også under de store torskefiskerier i 1936, så vel for lån til fiskere og lag av fiskere til tilvirkning av egen fangst som til fiskeopkjøpere til tilvirkning av fisk, med et beløp av inntil 1 million kroner for hver gruppe.

Landsplanen for flyanleggene.

Det var først da Arbeiderpartiet ifjor la frem sitt forslag i kriseplanen om en bevilgning av 2.5 millioner kroner til *flyplasser* at denne sak for alvor blev aktuell. Og Stortinget besluttet enstemmig å henstille til Regjeringen å fremkomme med forslag om en landsplan for flyplassene.

Det som venstre regjeringen til slutt la frem var imidlertid overmåte magert. Det viste sig også at den ekspertkomité som blev nedsatt av den forrige regjering, i det vesentlige sluttet sig til innstillingen fra den forsterkede post- og telegrafkomité som i høstsesjonen behandlet saken og fremla en landsplan for oparbeidelse av flyplassene. Ekspertkomitéen var enig i at flyrutene her i landet måtte drives også med landfly, og at det måtte oparbeides flyplasser på de foreslåtte steder. Innstillingen fra den gikk således Regjeringen og særlig statsminister Mowinkel sterkt imot, mens Regjeringen visstnok hadde håpet å få støtte for sitt standpunkt nettop fra dette hold.

Under behandlingen i Stortinget 8 april optok H. Halvorsen Arbeiderpartiets prinsipale forslag om en bevilgning av 2.1 million kroner, fordelt på 7 forskjellige flyplasser. Han fremholdt at det som for vårt parti kanskje hadde den største betydning under denne saks behandling, var hensynet til arbeidsløsheten. Når man var gått så sterkt inn for den, var det fordi man ved å oparbeide disse plassene kunde få satt tusener av arbeidere i beskjeftigelse.

Subsidiært stemte våre partifeller i komitéen for et forslag av Mjøen om bevilgning av 825 000 kroner, som dermed dannet komitéens innstilling.

Statsråd Mønsen uttalte i debatten at den nuværende regjering var enig i komitéflertallets syn på utviklingen av dette vårt nyeste kommunikasjonsmiddel, og at den anså opgaven for å være så viktig at den ikke lenger tålte utsettelse. En realisasjon av landsplanen slik som den forelå idag, var ikke bare nødvendig for en direkte lufttrafikkforbindelse med utlandet, men den var også nødvendig for å gi foretagendet en nasjonal ledelse som svarte til de naturlige forhold i vårt land.

Regjeringen hadde helst sett — uttalte statsråden — at Arbeiderpartiets forslag fra komitéen var blitt Stortingets beslutning; det gikk videre i bevilgninger enn innstillingen, hvilket vilde medføre et raskere tempo i utbyggingen av landsplanen. Det var også maktpåliggende å forkorte tiden så meget som mulig, ikke minst av hensyn til arbeidsledigheten. Den foreslåtte bevilgning var jo også spredt

utover det hele land. Men som stillingen var, vilde Regjeringen på det aller sterkeste anbefale vedtatt iallfall komitéens innstilling som Arbeiderpartiets fraksjon subsidiært hadde gitt sin stemme.

Angående avgjørelsen av konsesjonssaken uttalte statsråden, at Regjeringen hadde funnet det nødvendig å bringe den sak i orden så snart som det var mulig, da hver dag som gikk betydde tapte penger og tapte muligheter. Det var derfor allerede i statsråd 5 april meddelt konsesjon til Det norske luftfartsselskap Fred Olsen og Bergenske A.s på drift av kystlufttruten Oslo—Vestlandet—Tromsø og en eventuell luft rute Norge—Amsterdam. Konsesjonen var gitt for tidsrummet 1 mai 1935—1 mai 1945, og på betingelse av at selskapet godtok de vilkår som senere vilde bli fastsatt av Regjeringen, når bevilgningsspørsmålet var avgjort av Stortinget.

Debatten kom til avslutning 10 april. Etter at et utsettelsesforslag, stilt av Joh. Ludwig Mowinckel, var forkastet mot 49 stemmer, blev innstillingen om rammen for planen vedtatt mot 53 stemmer.

Som Statens tilskudd til oparbeidelse av flyplasser, ialt 7, blev efter innstillingen bevilget 825 625 kroner med 73 stemmer mot 67. For Arbeiderpartiets prinsipale forslag om ca. 2.1 million stemte Arbeiderpartiet og Peersen.

I den samlede bevilgning på 1 225 525 kroner inngikk 150 000 til Fornebo og 200 000 som bidrag til forsøksdrift m. v.

Til slutt blev det vedtatt å bemyndige Regjeringen til å begynne landsplanens gjennomføring efter at det ved forhandlinger med kommunene var oppnådd overenskomst om utgiftenes fordeling.

Senere blev det i statsråd 31 mai fremsatt proposisjon om valget av Kongsgårdjordene ved Kristiansand som flyplass for Sørlandet. Også her — hvor det var kryssende lokale interesser — blev det stilt utsettelsesforslag. Dette blev forkastet mot 60 stemmer, hvorefter proposisjonen og flertallets innstilling blev vedtatt mot 52 stemmer.

H. Halvorsen optok til slutt Arbeiderpartiets forslag om at 70 pct. av anleggsutgiftene skulde bæres av Staten og 30 pct. av kommunen — istedenfor som innstilt 60 og 40 pct. Forslaget blev anbefalt av statsråd Monsen og vedtatt med 72 mot 68 stemmer.

Derefter besluttedes enstemmig å bemyndige Regjeringen til å avslutte overenskomst med Kristiansand kommune overensstemmende med vedtaket og til å igangsette arbeidet efter planen.

Regulering av hvalfangsten.

I statsråd 14 juni blev den vedtatte nye lov om hvalfangst sanksjonert og satt i kraft. Det var en både praktisk og prinsipielt meget betydningsfull nyordning som Stortinget her efter Regjeringens initiativ var gått til, idet Regjeringen fikk vidtgående fullmakt til å ordne næringens forhold bl. a. ved å begrense de enkelte

selskapers fangst og materiell og forby norske menn og selskaper å delta i hvalfangstforetagender som ikke vilde innordne sig under fellesordningen.

Proposisjonen i saken, som blev behandlet for lukkede dører, bygde på en *varig* lov til avløsning av de tidligere lovbestemmelser. Den viktigste bestemmelse inneholdtes i paragraf 4, hvorefter kongen blev gitt fullmakt til:

å forby fangst av hval innen bestemte farvann,

begrense fangsttiden til bestemte tidsrum av året. Disse tidsrum kan være forskjellige for de forskjellige fangstfelter,

begrense produksjonen, samlet eller for hvert enkelt selskap, eller for hvert enkelt kokeri,

begrense fangst- og produksjonsmateriellet, og

forby norske borgere eller innvånere av riket, eller norske selskaper, å medvirke til eller delta i sådan fangst av bardehval som ikke er underkastet eller er tilknyttet forpliktelse til gjennomførelse av likeså strenge fredningsbestemmelser og regulerende bestemmelser som de til enhver tid gjeldende i henhold til denne lov.

Proposisjonen blev vedtatt i begge avdelinger enstemmig på ett punkt nær, hvor det var foreslått at kongen kunde kreve sikkerhet for mannskapenes tilgodehavende og stille betingelser for deres arbeidsvilkår. Forslaget herom, som blev vedtatt ved første gangs behandling av *Odelstinget*, blev begrunnet av statsråd Madsen som fremholdt at bestemmelsen i tilfelle vilde bli anvendt med den største konduite, og at det ikke skulde skje til skade for noget selskap eller til begunstiggelse av noget mannskap; bestemmelsen var ment å praktiseres ut fra idéen om hvalfredning og begrensning av produksjonen, altså bevarelse av hvalbestanden.

Til tross for denne bestemte uttalelse blev paragrafen forkastet av Lagtinget og utgikk av loven. idet Odelstinget fant å måtte bøie sig for Lagtingets anmerking.

I statsråd 21 juni blev det, i henhold til den gitte fullmakt, utferdiget nærmere bestemmelse om regulering av hvalfangsten for kommende sesong. I forbindelse hermed blev det bestemt at Handelsdepartementet kunde kreve sikkerhet av hvert enkelt selskap for mannskapenes tilgodehavender.

Nødsarbeidslønnen

Om nødsarbeidsbetalingen blev det av Arbeiderpartiets fraksjon i vei- og jernbanekomitéen fremsatt et forslag som var overensstemmende med det forslag Stortinget ifjor sendte Regjeringen til behandling, men som Venstre regjeringen ikke hadde utredet og fremlagt på ny. Under behandlingen av veibudgettet blev forslaget optatt av Anders Lothe som medlem av komitéen. Det fremkom i debatten forslag om å sende saken over til Regjeringen, mens et annet forslag gikk ut på å la den behandle av socialkomitéen. Begge forslag blev trukket tilbake, og det blev vedtatt å legge forslaget ut til avgjørelse i et senere møte.

Fornt var det av våre partifeller i socialkomitéen tatt forbehold om revi-

sjon av reglene for nødsarbeidsbetalingen. Fraksjonen fremholdt i innstillingen om *arbeidsledighetsbevilgningen* at hvor Staten ydet lån eller tilskudd til kommuner til igangsettelse av ekstraordinære arbeider, eller hvor Staten selv iverksetter slike arbeider, måtte lønsspørsmålene avgjøres ved forhandling mellom vedkommende myndigheter og de angjeldende arbeidere gjennom deres organisasjon.

Ved voteringen i møte 20 juni over Lothes forslag blev punkt 1 i forslaget vedtatt — i noget endret form — mot 3 stemmer, sålydende:

Stortinget anmoder Regjeringen om å sørge for at nødsarbeidsbetalingen blir satt så høi at både arbeideren selv og hans familie kan leve av lønnen uten samtidig å måtte ty til fattigvesenet.

Som punkt 2 var foreslått: Skattetrekk ved nødsarbeide som blir satt i gang ved statsmidler eller ved dagsverkstilskudd fra Staten, må ikke være over 10 procent. — Forslaget blev vedtatt mot 41 stemmer.

Videre blev mot 37 stemmer vedtatt punkt 3 i forslaget om at maksimumsgrensen for dagstilskudd fra Staten til kommunalt nødsarbeide blev hevet til kr. 2.50.

Gjennomførelsen av vedtaket blev efter sesjonens avslutning drøftet i regjeringskonferanse, hvorefter det blev utsendt rundskrivelse fra Socialdepartementet til kommunene og til de respektive statsadministrasjoner (fortrinsvis vei- og havneanleggene) med meddelelse om de nye satser som var gjort gjeldende. Den samlede forbedring av lønnsvilkårene blev beregnet til 25 å 30 procent, tildels også mer.

Klasselover som opheves.

De lovfestede avstemningsregler.

I et brev til Socialdepartementet av 22 januar henstilte Arbeidernes faglige Landsorganisasjon til Regjeringen at det blev fremsatt proposisjon om å opheve de regler om *avstemning over meglingsforslag* som blev innført i arbeidstvistloven ifjor. Landsorganisasjonen fremla et forslag til hovedavtale med Norsk Arbeidsgiverforening som også inneholdt regler om avstemning over tarifforslag, og fremholdt at disse regler var fullt betryggende.

Overensstemmende hermed blev proposisjon fremsatt 1 februar av den daværende regjering, og forut for erklæringsdebatten 26 mars blev det holdt møte av Odelstinget til behandling av socialkomitéens innstilling om ophevelse av de ifjor vedtatte avstemningsregler i arbeidstvistloven og om godkjenning av de regler for avstemning over tarifforslag som inneholdtes i hovedavtalen mellem Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen (proposisjonens § 35).

Fra høires side blev det i debatten gjort gjeldende at det var nødvendig at reglene i loven av ifjor blev bibeholdt og gjort gjeldende for organiserte

bedrifter og arbeidere som idag stod *utenfor* de to hovedorganisasjoner eller som eventuelt kom til å melde sig ut. Disse burde, mente høre, ha lovens bestemmelse å falle tilbake på, hvis de ikke kunde bli enige om regler som vedkommende departement kunde godkjenne.

Under debatten uttalte socialministeren, statsråd Bergsvik: Den nuværende regjering er enig i konklusjonen i den forrige regjerings forslag, og den har intet å bemerke til de forandringer flertallet har gjort i sin innstilling. Hvad selve saken angår, skulde det være liten grunn til overfor denne forsamling å gå inn på den og tale om den sne som falt ifjor; både Odelstingets og Lagtingets medlemmer kjenner til hvad det siden har passert. Det som alle her må være enige om, er å ønske at partene i år må komme frem til en ordning av tariffene uten arbeidsstans. Flertallets forslag vil jevne veien mot dette mål, mindretallets derimot vil, om det blir vedtatt, skape irritasjon og gjøre en fredelig løsning vanskeligere.

Ved voteringen blev innstillingen lagt til grunn mot 30 stemmer og loven derefter vedtatt enstemmig. Loven blev vedtatt også av Lagtinget i møte 29 mars og sanksjonert i statsråd samme dag.

Ugildhetsloven.

I statsråd 5 april blev av Arbeiderregjeringen fremsatt proposisjon om ophevelse av de såkalte «ugildhetsbestemmelser» i kommunestyrelovene.

Disse bestemmelser blev vedtatt ved lover av 24 juli 1932, og gikk som bekjent ut på at «ingen kan gjøre tjeneste som kommunestyremedlem eller være medlem av utvalg, styre, råd eller komité, hvis han i løpet av de siste 12 måneder for sig, ektefelle eller barn under 15 år har mottatt understøttelse av sådan art at den efter fattiglovgivningens bestemmelser virker avbrytende på hjemstavnshverd. Betales den i løpet av de siste 12 måneder således mottatte understøttelse tilbake, inntreer han straks i tjenesten.»

En del representanter av Arbeiderpartiet hadde tidligere fremsatt privat lovforslag om ophevelse av disse bestemmelser. Videre var til statsmaktene kommet inn en rekke protestskrivelser fra kommunestyre og forskjellige organisasjoner.

Det uttaltes i proposisjonen at erfaringene i den tid bestemmelsene hadde vært gjeldende, hadde vist at de virket urettferdig og urimelig, særlig under de nuværende vanskelige forhold, og at de derfor burde opheves.

Venstre behandlet saken i gruppemøte og besluttet å stemme for ophevelse sammen med Arbeiderpartiet.

Under behandlingen i Odelstinget 25 mai erklærte justisministeren, statsråd Lie, at alle de representanter som var blitt rammet av lovbestemmelsen, nu automatisk vilde tre inn i sine rettigheter igjen. Årene 1927, 1931 og 1932

betegnet, sa han, svarte år i vår lovgivnings historie på dette område og et brudd på de grunnsetninger som et demokratisk samfund må bygges på. Det forslag Arbeiderregjeringen nu hadde fremmet, var et skritt i retning av gjenoprette det brudd som da blev begått.

Proposisjonen blev vedtatt ved voteringen med 65 stemmer mot 35. Mindretallet var høre og bondepartiet. Lagtinget tiltrådte Odelstingets beslutning enstemmig.

Tukthusloven (§ 222, II).

I statsråd 12 april blev fremsatt proposisjon om ophevelse av straffelovens §222, II, den såkalte *tukthuslov*. Denne lovbestemmelse, som blev utferdiget 4 juli 1927, lød således:

Med løfter fra 25 til 25 000 kroner eller med fengsel inntil 1 år straffes den som bevirker eller søker å bevirke at nogen opsier eller oppgir sitt arbeide eller ikke søker eller ikke antar arbeidere:

- a) Ved å forulempe ham eller hans husstand ved trusler eller voldsom, fornærmelig eller påtrengende adferd,
- b) ved å forfølge ham fra sted til sted,
- c) ved å gi offentlig opplysning om hvem som arbeider eller har arbeidet eller har søkt arbeide under arbeidsstans,
- d) ved å hindre ham i hans arbeide eller erhverv ved utilbørlig adferd.

På samme måte straffes den som ved boikott søker å tvinge nogen arbeider eller arbeidsgiver til å gå inn i en sammenslutning av arbeidere eller arbeidsgivere.

Hornsruds regjering fremsatte i 1928 proposisjon om ophevelse av denne lovbestemmelse, men Odelstinget besluttet ikke å ta proposisjonen under behandling før straffelovskomiteéns betenkning forelå.

Straffelovskomiteén hadde derefter i en innstilling av 14 januar 1932 behandlet saken efter at komitééns formann, professor Skeie, hadde gitt en utførlig utredning om «Ulovlige midler i kampen om arbeidsvilkår». I tilslutning til formannens utredning foreslo komitéén enstemmig at den omhandlede lovbestemmelse blev ophevet. Et flertall i komitéén fremhevet dog ønskeligheten av at visse endringer som formannen hadde antydnet i reglene om påtale av ærekrenkelse og krenkelse av privatlivets fred kom under overveielse i forbindelse med ophevelsen av straffelovens § 222, II.

I justiskomiteén sluttet et flertall på 6 medlemmer — Arbeiderpartiets representanter med tilslutning av Bjørnson (b.) og Stray (v.) — sig til proposisjonen. Høires medlemmer foreslo proposisjonen ikke tatt under behandling. Stray hadde i innstillingen en særbegrunnelse, men var enig med flertallets konklusjon om at paragrafen utgikk av straffeloven.

Saken blev behandlet i Odelstinget 13 juni. Det blev først stemt over mindretallets forslag om utsettelse. Det blev forkastet mot 25 stemmer — høre

og enkelte av bondepartiet. Derpå blev innstillingen om tukthus-paragrafens ophevelse vedtatt mot 2½ stemmer.

Lagtinget fattet enstemmig beslutning om ophevelse. Dermed var den borgerlige streikbryterparagraf i straffeloven utgått efter 8 års kamp.

Skoleordningen.

Odelstinget begynte den 8 februar behandlingen av den nye skoleordning.

Proposisjonen til lov om de høiere almenskoler blev behandlet av kirke- og skolekomitéen i høst. I store trekk sluttet komitéens flertall sig til proposisjonen, som bygget på den 7-årige folkeskole som grunnlaget. På denne skulde så bygges på den ene side et 5-årig gymnasium og på den annen side en 3-årig realskole til avsløsning av den nuværende middelskole. I de to første år av realskolen og gymnasiet blev undervisningen helt lik, slik at elevene kunde gå over fra realskolens annen til gymnasiets tredje klasse eller omvendt. Det skulde kunne dessuten opprettes 2-årige ett-sproglige realskoler med adgang for ungdom som fylte disse betingelser og som kunde lese et annet fremmed sprog i tillegg. Videre var det forutsetningen at det skulde leses engelsk i folkeskolens to øverste klasser.

Debatten bragte to utsettelsesforslag — et fra komitéens medlem Trædal (b) og et fra høire ved Knut Jacobsen. Såvel skolekomitéens formann, Svensen, som Steinnes frarådet at denne sak nu blev sendt ut på ny ørkenvandring. Utsettelsen blev forkastet med 68 mot 41 stemmer.

Alexander (v) optok derpå sitt forslag fra skolenævnden om 6-årig grunnskole, og Jacobsen (h) foreslo at den høiere skole skulde bygges på 5-årig folkeskole. Det blev mot 23 stemmer vedtatt å legge innstillingen (7-årig folkeskole) til grunn, og mot dette stemmetall blev altså Alexanders og Jacobsens forslag forkastet.

Under den fortsatte behandling av loven fremsatte Arbeiderpartiet ved Steinnes forslag om at *samfundslære* blev gitt en selvstendig plass, sidestilt med de andre fag i den høiere skole. Forslaget, som var frarådet av komitéens borgerlige flertall, blev vedtatt av Odelstinget med 56 mot 42 stemmer.

Av våre partifeller blev videre foreslått: «Dersom avgangsprøven i et eller flere fag opprettholdes, undtas religion til eksamen artium.»

Dette var ikke noget annet enn det som tidligere var befulgt, og som proposisjonen opprettholdt ved å foreslå: Ved eksamen artium holdes ingen prøve i religion. Det borgerlige flertall i komitéen hadde imidlertid strøket dette, og foreslo at religionshistorie eller kristendomskunnskap blev sidestilt med de andre fag som eksamensfag.

Steinnes optok mindretallets forslag der som nevnt falt sammen med proposisjonen. Han pekte på at man nu stod overfor en avkortning av studietiden fra folkeskole og frem til eksamen artium med et år for to gymnastypers ved-

kommende. Vi har dessuten — sa han — krevd å få inn nytt stoff og nye fag som vi mener ungdommen må få kjennskap til. Vi vil videre peke på at den høiere almenskole skal bygge på avsluttet folkeskole, hvor religionsundervisningen har langt større timetall i 6. og 7. klasse enn f. eks. i den 4-årige middelskoles 1. og 2. klasse. Under disse omstendigheter finner vi flertallets krav om flere timer i faget, og at det nu skal bli *eksamensfag* i gymnasiet, mindre vel begrunnet.

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag vedtatt og flertallets innstilling forkastet med 48 mot 46 stemmer. Av de borgerlige stemte Peersen og Ant. Jakobsen av venstre foruten Bjørnson for vedtaket.

Videre var det strid om spørsmålet om *skolepengene*. Arbeiderpartiets fraksjon i komitéen foreslo:

Ved statsskolene avgjør Stortinget for de forskjellige skoleslag om det skal være skolepenger og i tilfelle disses størrelse og deres avkortning for søsken.

Elever av 4-årige gymnas og 6-årige vintergymnas er i alle tilfelle fritatt for skolepenger når elevene ikke kan bo hjemme under skolegangen. Det samme gjelder elever ved realskoler som opprettholdes av Staten med særlig sikte på å tilgodese landsungdom.

Dette forslag blev vedtatt med 47 stemmer mot 46, som stemte for flertallets forslag sålydende:

Ved statsskolene fastsetter Stortinget skolepengenes størrelse og deres avkortning for søsken. Elever av 4-årig gymnas, 6-årig vintergymnas og vinterrealskoler er fritatt for skolepenger når de ikke kan bo hjemme under skolegangen. Det samme gjelder elever ved de 2-årige realskoler som opprettes av Staten.

Steinnes uttalte at partiet ved sin formulering av bestemmelsen hadde villet holde adgangen åpen for Stortinget til efter hvert å overflødiggjøre skolepengene, og han håpet man snart vilde komme så langt at de falt bort iallfall for en rekke skolearters vedkommende.

I innstillingen tok Arbeiderpartiet videre stilling mot de meningsløse eksamensavgifter. Proposisjonen foreslo dem opprettholdt. Med 48 mot 45 stemmer blev vedtatt mindretallets — Arbeiderpartiets — forslag sålydende:

Stortinget avgjør om det skal være eksamensavgifter. Forsåvidt sådanne innkreves, må de ikke settes høiere enn nødvendig for dekning av utgiftene til de prøver som er nevnt i denne lov o. s. v. som innstillingen.

For øvrig dreide debatten sig om *overstyrets* (departementets) ansettelsesmyndighet. Her hadde komitéflertallet villet undta de private skoler. Steinnes optok departementets endrede proposisjon som lød:

Ved *eksamensberettigede* privatskoler kan, og ved kommunale skoler uten statsstøtte eller ordinær sådan, skal overstyret overta myndigheten til å ansette bestyrere og lærere, i tilfelle med samme tittel og på samme vilkår som gjelder for tilsvarende stillinger ved kommunale skoler med ordinær statsstøtte.

Efter en del innlegg, hvorunder statsråd Liestøl og komitéens formann for-

met hver sitt subsidiære forslag, gikk statsråden imidlertid fra sitt gode forsett om å fastholde proposisjonen, og det blev med 48 mot 47 stemmer (arbeiderpartiet) vedtatt et kompromisforslag som for de private skolers vedkommende gikk ut på at overstyret — som nu — kunde overta ansettelsesmyndigheten «hvis vedkommende skoles styre ønsket det».

Ved behandlingen i *Lagtinget* blev et forslag om lovbeslutningens henleggelse forkastet med 22 stemmer mot 16 (Høire, Bondepartiet og venstremennene Aas og Rygh). Flertallet utgjorde Arbeiderpartiets 17 og 5 av Venstre. Høire og Bondepartiet sluttet altså enstemmig op om den høiere skoles motstand mot reformen, mens Venstre delte sig.

Det blev i *Lagtinget* gjort flere anmerkninger, idet det bl. a. var flertall for at samfundslæren skulde utgå som eget fag og religion istedet innføres som eksamensfag i gymnasiet. Ved den fornyede behandling i *Ødelstinget* uttalte vårt partis ordfører at tross Arbeiderpartiet ikke var enig i disse anmerkninger, vilde det ikke opta noget avvikende forslag nu for ikke å bringe loven i fare ved en tilbakesendelse til *Lagtinget*. Lovbeslutningen blev derpå vedtatt enstemmig i den form den forelå fra *Lagtinget*.

Av *Stortinget* blev det i møte 4 mai efter forslag av Lars Moen vedtatt en henstilling til Regjeringen om å fremkomme med forslag til styrkelse først og fremst av landsfolkeskolen samt å utrede og i tilfelle fremkomme med forslag vedkommende ungdomsopplæringen. Bondepartiet stemte for et særforslag av Trædal, som tok sikte på å få den vedtatte lovs ikrafttreden utsatt, og som den nye kirkestatsråd, Hjelmtveit, erklærte ikke å kunne akseptere.

Under behandlingen av *kultur- og skolebudgettene* for terminen 1935—36 uttalte statsråden:

De budgetter vi her står overfor er ikke forberedt av den nuværende regjering, og det har ikke vært anledning til for oss å gjennomgå dem i detalj. Regjeringen har måttet nøie sig med å se på budgettet i det store og hele og ta stilling til de endringer som er foretatt av komitéen. Det vil ikke fra Regjeringens side bli reist nogen innvending like overfor de forhøielser som her er foretatt, likesom de forslag som er stilt av forskjellige mindretall om større tilleggsbevilgninger heller ikke vil møte nogen motstand. Når det gjelder de større forhøielser vil vi henstille til vedkommende mindretall å undlate å opta dem, idet vi kan forsikre at Regjeringen ved sin behandling av budgettforelegget til neste år vil se med velvilje på de spørsmål som er reist i forbindelse med disse mindretallsforslag. I det hele: Får Regjeringen med forberedelsen av det kommende budgett å gjøre vil den overfor alle poster som finnes berettiget og økonomisk forsvarlig, søke å foreslå de forhøielser på disse budgetter som det med den økonomiske tilstand i landet nu er mulig.

I tilslutning hertil uttalte vår partifelle under behandlingen av innstillingen om lærerskolene at han hadde det håp at det skulde være mulig å komme med forslag om en rimelig utvidelse av lesetiden i landsfolkeskolen; dette var en faktor man måtte ta med i betraktning når man skulde søke å få en oversikt over hvad

det vilde kreves fremtidig av lærerutdannede folk. Han antydte nedsettelsen av en komité på f. eks. 5 medlemmer av representanter for lærerskolene og folkeskolen med det oppdrag å utrede alle de spørsmål som stod i forbindelse med lærerutdannelsen. Det som det herunder måtte tas sikte på, var først og fremst antallet lærerskoler og hvilke som skulde måtte nedlegges; videre om de som opprettholdtes, skulde være enkeltskoler eller dobbeltskoler — ledsaget av økonomiske beregninger over nødvendig nybygging ved de skoler som holdtes oppe. Dessuten måtte det avgjøres om elevantallet i klassene skulde være 30 eller 24, og fremlegges utredning angående forholdet mellom vanlige 4-årsklasser og de 2-årige studentklasser. Sist, men ikke minst, måtte utredningen omfatte spørsmålet om kompensasjon for de skoler som blev nedlagt. I den forbindelse forutsatte han at man også måtte komme inn på en planlegging for den høiere skole etter den nye skolelov som var vedtatt.

Skattespørsmål.

Den ekstraordinære formuesskatt.

Odelringet behandlet 16 februar inustilling fra kommunalkomitéen til lov om utskrivning av ekstraordinær formuesskatt for terminen 1935—36.

Nordanger uttalte at det i komitéen var enstemmighet når det gjaldt selve loven, men Arbeiderpartiet vilde straks si fra om at det tok avstand fra venstre-regjeringens forslag om ytterligere å nedsette denne skatt. Etter det forslag som forelå fra departementet i år, vilde det bli en samlet reduksjon av de oprinnelige satser på 50 procent. Arbeiderpartiet vilde overfor dette hevde at forutsetningene for loven måtte fastholdes, og forbeholdt sig å foreslå en forhøielse av satsene når spørsmålet kom frem for Stortinget, for å skaffe økede midler i kampen mot arbeidsledigheten.

Da skattebeslutningen blev behandlet av Stortinget i et senere møte optok Alvestad forslag om de satser skatten hadde for budgettåret 1931—32, hvorved avgiften var beregnet å innbringe ca. 7½ million, mot proposisjonens 3,8 millioner. Han understreket at når det gjaldt bekjempelsen av arbeidsledigheten ved igangsettelse av arbeider måtte alle være med.

Innstillingen om ytterligere 10 procents nedsettelse blev vedtatt med knepent flertall, 68 mot 66 stemmer, som blev avgitt for Arbeiderpartiets forslag. De 66 var Arbeiderpartiet samt Lavik og Dybwad Brochmann.

Arveavgiften.

I innstillingen om arveavgiften hadde Arbeiderpartiet forbeholdt sig å foreslå en økning fra 6 til 8 millioner kroner som forutsattes å ramme særlig de store og middelstore arvelodder i de forskjellige klasser.

Alvestad oplyste at mindretallet ikke vilde opta forslag om forhøielse av

arvebeskatningen nu, efter den behandling forslaget hadde fått i budgettinnstillingen og finansdebatten. Han henstilte imidlertid til Regjeringen i forbindelse med neste års budgettforelegg å utrede og fremlegge forslag om en endring ut fra Arbeiderpartiets syn, bl. a. at progressen blev gjort avhengig så vel av arveloddens størrelse som av arvemottagerens formuesforhold.

Den kommunale tillegsskatt.

Ved behandlingen av tillegsskatten til kommunene på større inntekter optok Ulrik Olsen partiets forslag om å senke inntektsgrensen til 10 000 kroner. Ved voteringen blev flertallets grense, 12 000 kroner som nu, vedtatt med 50 mot 45 stemmer.

Hornsrud henstillet under debatten til den nye regjering å ta op spørsmålet om å innarbeide denne progressive beskatning i de *ordinære skattelover*. Han minnet samtidig om det forslag han fremsatte i 1919 om obligatorisk fritagelse for skatt av den del av inntekten som måtte ansees nødvendig til livsophold. Dette forslag blev dengang enstemmig vedtatt av Odelstinget og burde nu komme til utredning så Odelstinget fikk anledning til å ta stilling til saken.

Skatten og utligningsbeløpet.

Av Arbeiderregjeringen blev fremsatt forslag om forandring i skatteloven gående ut på at Finansdepartementet skulde ha anledning til å samtykke i at det anvendes en skatteprocent på op til 15 uten at andragende derom er vedtatt med $\frac{2}{3}$ flertall av herredsstyre eller bystyre. Forslaget begrunnes med at det ikke var rimelig at et *mindretall* innen kommunestyret skulde kunne motsette sig bevilgninger som flertallet fant påkrevd, f. eks. til avhjelp av arbeidsløsheten, når skattøren derved ikke blev bragt til å overstige 15.

I Odelstinget blev forslaget forkastet med 54 mot 53 stemmer (Arbeiderpartiet, Mjøen og Lavik). Også i Lagtinget motsatte det borgerlige flertall sig denne rimelige endring.

Forskjellige skattelovsforslag.

I kommunalkomiteén sluttet alle fraksjoner så nær som bondepartiet sig til skatteutjevningsutvalgets forslag om at det i fylkene — til kontroll med ligningsarbeidet — skulde opprettes *skatteinspektørstillinger*, som skulde avløse sekretærstillingene ved fylkesskattestyrene. I disse styrer skulde inspektøren fungere som næstformann. Forslaget blev vedtatt av Odelstinget med 79 stemmer mot 18 (bondepartiet, Stray og Dybwad Brochmann).

For øvrig utsattes til neste år de spørsmål som hang sammen med en videre gjennomførelse av *skatteutjevningen*.

Med hensyn til den nye *skattetrekksordnings* ikrafttreden blev denne vedtatt å skulle utstå til juli 1936.

Videre blev vedtatt den foreslåtte lovendring om *sparebankers kommuneskatt*, gående ut på, at hvis en sparebank har sitt hovedkontor i en annen kommune enn de som er å betrakte som interessert i banken, deles skatten med 20 procent til kontorkommunen og 80 procent til hjemstedskommunen.

Militærbevilgningene.

Arbeiderpartiets representanter i militærkomitéen uttalte i innstillingen til militærbudgettet at det på bakgrunn av den økonomiske krisetilstand landet for tiden befant sig i, burde være maktpåliggende å beskjære utgiftene til militærvesenet mest mulig og anvende det beløp som på denne måte innspartes til å bekjempe krisen og arbeidsløsheten. «Over hele landet stilles det sterke krav om hjelp til den nødstedte befolkning, og særlig er kravet sterkt og tungtveiende når det gjelder å skaffe den opvoksende slekt nyttig og samfundsbyggende arbeide og utdanning. Det er verd å peke på at det intet steds fra landet er kommet krav om økning av bevilgningene til militærvesenet, undtatt et par henvendelser fra forsvarsforeninger. Kravet fra folket går ut på at militærutgiftene skal *nedover* og at årets våbenøvelser skal *sløfies*.»

Det blev av våre partifeller pekt på at *hærens* budgett allerede var foreslått øket i venstre regjeringens proposisjon med 630 000 kroner: dertil kom en forhøielse med 183 000 kroner som komitéen hadde foretatt, slik at forhøielsen utgjorde ca. 800 000. For *marinen* representerte de foreslåtte forhøielser et lignende beløp, slik at man her allerede kom op i over halvannen million. Men komitéens flertall nøiet sig ikke med det, idet det antydte ytterligere forhøielser — efter 2 alternativer. Og begge disse forslag vilde trekke efter sig nye bevilgninger som Stortinget vilde være bundet til i de nærmest kommende år. Efter det prinsipielle forslag vilde den samlede forhøielse på militærbudgettene komme op i ca. 2½ million kroner, efter det subsidiære over 2 millioner, eller nøiaktig 2 165 000 kroner.

Arbeiderpartiet fant ikke ved denne anledning grunn til å opta det tidligere flere ganger fremsatte forslag om et *sivilt vaktvern*, men innskrenket sig til å konstatere at forsvarsordningen av 1933 *hittil* hadde vist sig å være en organisasjon på papiret. Ingen av de *forutsetninger* ordningen av 1933 bygget på var nemlig opfylt. Og dog var det uttrykkelig slått fast at det normalbudgett som var satt op var å betrakte som et *minimum*. Efter det som nu forelå, var det innlysende at flertallet som stemte for denne «minimumsordning» ikke dengang var klar over rekkevidden av beslutningen. Skulde disse forutsetninger holdes, måtte budgettet forhøies med ca. 3 millioner kroner ut over Regjeringens forslag. Denne forhøielse av budgettet torde ikke flertallet ta ansvaret for, og det våget heller ikke å ta noget bestemt standpunkt i komitéen til en forøkelse ut over Regjeringens forslag, men forbeholdt sig «fritt slag» ved behandlingen i Stortinget.

Under den prinsipielle debatt hadde *statsråd Monsen* ordet til et lengere inn-

legg hvori han redegjorde for Arbeiderpartiets og Regjeringens syn på militærspørsmålet og den foreliggende situasjon. Han belyste herunder de faser som forsvarspolitikken hadde gjennomgått siden vi fikk ordningen i 1909—11 og slo fast at de borgerlige taires sterke påstander ikke var i overensstemmelse med den utvikling man hadde vært vidne til. Det blev også i debatten gitt et innlegg av *utenriksministeren*, som nettop var vendt tilbake fra det avholdte utenriksminister-møte i Kjøbenhavn. Han uttalte herunder bl. a.:

Vi kjenner alle de vanskelige spørsmål og motsetninger som foreligger i europæisk politikk, og som i de senere år har ført til øket militær oprusting. Når situasjonen er denne, er det allikevel en glede å se at det på alle kanter er sterke krefter for å holde fredstanken oppe, og her vil de nordiske land yde den innsats de evner. Vi vil arbeide det vi kan mot all kapprusting, og vi vil selvsagt av all vår evne stritte imot både at det blir krig og at vi skulde bli trukket inn i krig, om den ulykke skulde hende. *Vi vil og nå holde oss utenfor*, av den enkle grunn at vi aldri kan bli militærmakter. Vi må også stille oss slik at vi heller ikke kan bli *et lokkende bytte for makter som vil drive krig*. Vår oppgave må være å sette all evne inn på det vi kan kalle den indre nasjonale styrke, det som løfter folket og binder det sammen, ut fra den erkjennelse at vi som folk bare kan *leve gjennom fred*, og at vi ikke på nogen måte kan eller vil følge med i den kapprusting som foregår. Jeg har også det håp at fredens krefter skal vise sig å være de sterkeste og bli de seirende i den internasjonale politikk. —

Hærbudgettet.

Den første votering under hæren gjaldt *øvelsene*. Olsen-Hagens forslag på Arbeiderpartiets vegne om *sløfning* av årets øvelser blev forkastet med 77 stemmer. Med samme stemmetall forkastedes det subsidiære forslag om å nedsette øvelses-tiden til 48 dager. Derefter blev innstillingen om 72 dager vedtatt mot 67 stemmer (Arbeiderpartiet).

Man tok så op til votering de forskjellige poster under innstillingen, hvor flertallet (Mjøens subsidiære forslag) foreslo anvendt utover proposisjonen 50 000 kroner til befalsøvelser, 285 000 til regulering av rekrutt-tilgangen til regimentene og 230 000 til vinterøvelser, tilsammen 565 000 kroner. Efter at et par av postene var forkastet med 87 mot 57 stemmer, frafalt flertallet de øvrige foreslåtte tilleggs-bevilgninger.

Bortsett fra denne forhøielse på vel $\frac{1}{2}$ million som komitéens borgerlige flertall hadde foreslått bevilget utover proposisjonen, blev innstillingen vedtatt i sin helhet — for en rekke posters vedkommende som vanlig mot Arbeiderpartiets stemmer.

Efter at beslutningen om våbenøvelsene — en utvidelse fra 60 til 72 dager — var fattet og forslaget om ikke å opta elever i år ved de militære skoler var forkastet med samme stemmetall, optok Arbeiderpartiet sine dissenser fra komitéen om reduksjon på forskjellige poster.

Under linjens bevæbning og materiell foreslo Aslak Nilsen bl. a. strøket de

opførte 25 000 kroner til bombekastere for infanteriet og 25 000 kroner som begynnelsesbevilgning til nytt artillerimateriell. Likeså foreslo han innspart 160 000 kroner på posten nytt krigsteknisk materiell og anskaffelser til luftvernregimentet, hvortil var opført henholdsvis 60 000 og 100 000 kroner. Begge forslag blev forkastet.

Arbeiderpartiet stemte også imot de innstilte 20 000 kroner til anskaffelse av stålhjelmer og gassdrakter.

Under hærens forpleining foreslo komitéens flertall (Arbeiderpartiet og bondepartiet) at man gikk over til natursmør istedenfor margarin ved de militære avdelinger. Etter at et forslag om å forbigå posten var forkastet, blev bevilgningen på budgettet av de 190 000 kroner hertil vedtatt mot 49 stemmer.

Til det frivillige skyttervesen bevilgedes 140 000 kroner og til «Leidangen» 15 000 kroner som ifjor, begge poster mot Arbeiderpartiets stemmer. Et forslag av Olsen-Hagen om at det blev truffet bestemmelse om oppløsning av Leidangen blev forkastet mot 66 stemmer.

I forbindelse med behandlingen av en forespørsel av Alf Mjøen uttalte statsråd Monsen at det var hans hensikt på neste års budgett å foreslå *Leidangen nedlagt*.

Til idrett ved hærens avdelinger var opført 12 000 kroner, som blev bevilget enstemmig, idet det ikke blev optatt nogen dissens.

Den samlede besparelse under *hæren*, som var foreslått av Arbeiderpartiet, utgjorde vel 4 millioner kroner, hvorav på øvelsene 3.1 million kroner. Det øvrige fordelte sig vesentlig på anskaffelser og på hærens skoler og kurser.

Efter forkastelsen av forslaget om *innstilling* av årets rekruttskole undlot Arbeiderpartiet å opta sin dissens for *marinens* vedkommende om sløfning av de opførte tokter og øvelser.

Derimot foreslo våre partifeller under marinen en reduksjon på 140 000 kroner av det foreslåtte beløp på 1 040 000 kroner til forskjellige anskaffelser under nybyggingskontoen. Denne post var i departementets forslag forhøiet fra ifjor med 90 000 kroner, fordelt omtrent likt på nybygging av fly og anskaffelse av miner. Forslaget om å opføre 900 000 blev forkastet med 70 mot 62 stemmer.

For øvrig blev *innstillingen* -- med tillegg av det beløp som anslagsvis vil medgå ved overgangen til natursmør — vedtatt uten dissens.

Under *kystartilleriets* budgett som var opført med 1.5 millioner kroner, foreslo Alb. Christiansen på mindretallets vegne strøket bevilgningen på 150 000 kroner til arbeidet på festningsanleggene i ytre Oslofjord. Bevilgningen blev gitt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Som ekstraordinære utgifter i anledning av overgangen til den nye forsvarsordning blev bevilget 5 750 000 kroner under hæren og 1 090 000 under marinen. Innstillingen herom blev vedtatt uten debatt.

Opsynsskibene og den militære nybygging.

Militærkomitéen hadde foreløbig forbigått bevilgningen til nybygg av fartøier, hvortil var opført i proposisjonen 2 640 000 kroner, en forhøielse på 640 000 kroner fra inneværende termin. Spørsmålet blev senere behandlet i en særskilt innstilling, bl. a. i forbindelse med reparasjonen av «Fridtjof Nansen».

Komitéens flertall innstilte på bevilgning av 1 110 000 kroner til fortsatt bygging av torpedobåt, 815 000 kroner til torpedobåt nr. 2, 800 000 kroner til reparasjon av det forliste opsynsskib og 615 000 kroner til bygging av to nye opsynsskib av størrelse 200—250 tonn, ialt som nevnt 2 640 000 kroner.

Foruten om posteringen av de forskjellige bevilgninger hvor høire og venstre hadde dissenterende forslag, var det **strid** om størrelsen av opsynsskibene. Innstillingen, hvis ordfører var Alfons Johansen, blev vedtatt i sin helhet overensstemmende med departementets forslag.

Utenrikske saker.*Stillingen til Folkeforbundet.*

Arbeiderpartiets gruppe besluttet i møte 20 januar at den iår skulde stemme for bevilgningen til Folkeforbundet. En medvirkende årsak til denne beslutning var fagkongressens stilling til Arbeidsbyrået i Genf og ønskeligheten av også på denne måte å støtte samarbeidet internasjonalt og mellom de nordiske folk.

Under behandlingen av beretningen om Folkeforbundets 15. forsamling i Genève i 1934 understreket gruppens formann, Størstad, at når Arbeiderpartiet ikke iår optok forslag om Norges utmeldelse, hadde det for det ene sin årsak i den alvorlige situasjon uten i verden og videre i Sovjet-Samveldets inntreden, som betegnet en styrkelse for Folkeforbundet på mange måter. Selv om Arbeiderpartiet fremdeles hadde liten tro på forbundets evne til i en gitt situasjon å hindre et krigsutbrudd, vilde man ikke ved sin stemmegivning legge nogen vanskelighet i veien for det arbeide som det kunde være mulig å fremme; man fikk håpe på tross av alle de sterke motsetninger som bundet i kapitalistiske interesser, at det måtte lykkes gjennom Folkeforbundet å kunne utføre et arbeide til gagn for folkene.

Utenriksminister Koht uttalte i et innlegg at han hørte til dem innen Arbeiderpartiet som fra først av hadde vært stemt for at Norge skulde tilslutte sig Folkeforbundet. Men i årene som var gått var hans følelser for forbundet riktignok kjølnet, når man så hvordan Stormaktsinteressene rådte grunnen innen forbundets politikk. Når vi nu imidlertid hadde dette forbund, var det efter hans mening en plikt for alle som var med, å gjøre det best mulige og sette inn all den fredsvilje og internasjonale forsoningsvilje enhver kunde ha. Han betraktet det i så henseende som gledelig at Sovjet-Samveldet nu var kommet med. Enhver slik utvidelse vilde kunne gi Folkeforbundet større verd, og han håpet at de for-

handlinger som blev ført i denne tid vilde lede til at også Tyskland atter kom med — til gagn for Tyskland selv og til gagn for det fredelige samarbeide i Europa.

Forbud mot utførsel av våben og ammunisjon til krigførende land.

I tilslutning til en meddelelse som var sendt Stortinget av den forrige regjering om forholdet med eksporten fra Norge av krigsmateriell til Bolivia og Paraguay, gav departementet en redegjørelse for spørsmålet om leveranse av krigsmateriell til utlandet i sin almindelighet fra de militære fabrikker, Raufoss Ammunisjonsfabrikker, Kongsberg Våbenfabrikk og Marinens Minevesen.

Den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomité innstilte — mot Høires stemmer — på en henstilling til Regjeringen om å la utrede og eventuelt komme med forslag til en omlegging til civil produksjon ved de militære verksteder, så langt som dette kunde skje, idet det blev å ta hensyn til å sikre fast arbeide for dem som var knyttet til denne industri.

Samtidig innstilte et flertall i komitéen — samtlige borgerlige — på følgende beslutning:

Eksport av våben og ammunisjon må bare tillates til land som ikke befinner sig i borgerkrig eller krig, med mindre denne av Folkeforbundets kompetente organer er erklært for legal forsvarskrig.

Arbeiderpartiet, som her dannet et mindretall, foreslo: *Det innføres forbud mot eksport av våben og ammunisjon til land i krig eller borgerkrig.*

Vegheim, komitéens ordfører, uttalte at mindretallet ikke hadde kunnet slutte sig til den forrige regjeringens syn og disposisjoner i denne sak. Regjeringen hadde latt sitt standpunkt diktere av de økonomiske fordeler som eksporten av ammunisjon og våben førte med sig. Også mindretallet var opmerksom på denne side av saken, men det fant å måtte legge den største vekt på dens moralsk-prinsipielle side: selve fredsidéen og avskaffelsen av krigen som middel til å løse mellempolkelege konflikter. Dette prinsipp burde ikke være til fals for penger. Folkeforbundspaktens bestemmelser skulde også være oplagt forpliktende for hver enkelt av de tilsluttede stater. I henhold hertil hadde forbundet besluttet å gjøre gjeldende paktens § 16 overfor Bolivia og Paraguay ved å forby innførsel av ammunisjon og våben og annet krigsmateriell til de to land som var i konflikt. Men denne beslutning hadde til slutt måttet opgis, fordi den blev sabotert av en rekke land, deriblandt Norge.

Taleren fremholdt at tross alle de vanskeligheter av forskjellig slag som meldte sig, måtte man fastholde forbundspaktens prinsipielle syn på krigen og kampen mot den. Forbundsstatenes oppgave var klar: å avskaffe krigen som middel til løsning av mellempolkelege konflikter. Det skjedde imidlertid ikke ved å opprettholde og utvide rustningsindustrien, men ved å innskrenke og innstille den.

Utenriksminister Kohlt oplyste at spørsmålet om de nøytrale staters stilling til eksport av våben og ammunisjon til krigførende land, for tiden var under drøftelse i en særskilt kommisjon, som arbeidet for avrustningskonferansen i Genève. Det forelå her bl. a. til behandling et forslag fremsatt av den russiske regjering.

Han pekte på de mange protester som var innsendt fra alle kanter til regjering og storting, og som gav uttrykk for den uvilje som rådet mot den slags eksport; det var en naturlig reaksjon som hadde sin store moralske verdi. *Regjeringen vilde*, uttalte han, *ikke være med på å selge våben til stater som var i krig, selv om vi fikk tillatelse til det av Folkeforbundet*. Regjeringen vilde også legge godviljen til og gjøre alt den kunde for å få i stand en omlegging av driften ved de militære fabrikker, som komitéen hadde uttalt sig for.

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag om forbud mot eksport av våben og ammunisjon til land i krig eller borgerkrig forkastet med 64 mot 54 stemmer. Derefter blev innstillingen vedtatt mot 45 stemmer.

Henstillingen til Regjeringen om å utrede en omlegging til *civil produksjon* blev til slutt vedtatt mot 30 stemmer. Senere blev det i statsråd gitt forsvarsdepartementet bemyndigelse til å opnevne en kommisjon på 5 medlemmer representerende de industrielle, kommersielle og sociale interesser på området, til å utrede dette spørsmål og eventuelt fremkomme med forslag.

Portugal-traktaten.

Efter beslutning fattet av Stortinget i møte for lukkede dører blev handels-traktaten med Portugal ratifisert i statsråd 1 mars. Det foreligger ingen opplysninger om behandlingen i Stortinget, men traktatens enkelte bestemmelser som er offentliggjort, viser at Norge har måttet forplikte sig til å innføre et overveldende kvantum portvin som det ikke er marked for her. Vi skal innføre 2 890 000 liter hetvin årlig, hvilket er 600 000 liter mer enn i det siste år. Dessuten har den norske regjering måttet forplikte sig til ikke å legge ny toll på en rekke portugisiske varer, særlig sydfruktur, som innføres til Norge. Det Norge har opnådd er at norske skib skal ha nasjonal behandling. Det vil si de skal slippe med de samme avgifter i havnene som portugisiske og engelske skib.

Vår utenrikske representasjon.

Under behandlingen av utenriksbudgettet uttalte utenriksministeren sin tilfredshet med at komitéen var gått med på de forslag departementet hadde stilt om styrkelse av vår representasjon på et par steder, og at komitéen hadde anbefalt å gå til ytterligere styrkelse der hvor det kunde trenges mest. Regjeringen vilde ta op de forskjellige spørsmål og komme med forslag så langt som dette var mulig. Det var mange måter på hvilke vår representasjon i utlandet kunde styrkes — ved å skaffe bedre arbeidsvilkår for de tjenestemenn som var satt til å arbeide uet, ved å overveie å utvide vår representasjon både i og utenfor Europa, særlig der hvor det trengtes for vår *handel*, og endelig ved å skaffe mer arbeidshjelp for legasjonene. Det lå allerede en rekke krav inne om det. — Utenriksministeren uttalte sig også i sympati med komitéens uttalelse om en lavere aldersgrense for de utenrikske tjenestemenn, og antok at disse vilde stille sig helt lojale til en forandring her når det blev aktuelt.

Regjeringsprotokollene.

Det militære avansement.

Av protokollkomitéen blev i innstillingen til Odelstinget uttalt kritikk over et par militære embedsansettelser. Det gjaldt klagen fra rittmester Juell og kaptein Gottwaldt for å være forbigått ved avansement — henholdsvis til oberst og kommandørkaptein. I forbindelse hermed blev det ført en del debatt om det militære avansement.

I debatten om kaptein Gottwaldts sak uttalte Ødgaard at det var en almindelig opfatning i Horten at det hadde utviklet sig et system hvorefter sjøoffiserene skulde hjelpe hverandre til forfremmelse, og at personlig vennskap og slektskapsforhold spilte dominerende inn, i stedet for at det var den norske *marines* interesser som vel skulde være det avgjørende. Men marinen var her gjort til hvad man hadde kalt et familierederi. Av 25 høiere sjøoffiserer var 11 oplyst å være svogre, 8 var sønner av høiere sjøoffiserer, 10 var gift med døtre av høiere sjøoffiserer eller embdsmenn på Horten, og 7 hadde vært kongelige adjutanter eller overadjutanter! Når man så disse forhold måtte protokollkomitéen nødvendigvis bli betenkelig og si fra.

Senere blev det av president Hambro rettet sterke angrep på marineledelsen i forbindelse med kritikken over kommandør E. Ottos utnevning til kommanderende admiral. Også protokollkomitéen festet sig ved det lite betryggende forhold at marinens øverste chef blev utnevnt uten at nogen ansvarlig militær myndighet hadde kunnet uttale sig. Kommandør Otto var nemlig fungerende kommanderende admiral, da stillingen blev kunngjort ledig. Og da han selv var ansøker, kunde han ikke foreta nogen innstilling, men måtte oversende ansøkningsen til departementet uten uttalelse.

For senere å undgå en lignende situasjon pekte komitéen på det av tidligere protokollkomitéer flere ganger omtalte spørsmål om et avansementsråd. Et sådant måtte da også uttale sig om valg om kommanderende admiral.

Statsråd Monsen oplyste at spørsmålet om avansementsråd var tatt op til behandling i departementet, og at det således vilde bli anledning til senere å komme tilbake til det.

Det kunde tenkes — fortsatte statsråden — at departementet tok hele forholdet op til undersøkelse ved en komité; men skulde man komme til bunds i det, måtte komitéen i tilfelle utstyres med myndighet til å holde forhør i rettslige former. Og da vilde det mest effektive synes å være at Odelstinget, eller kanskje rettere Stortinget, besluttet å ta saken op til granskning. Hvis president Hambro vilde ha fremmet en slik undersøkelse måtte dette være den rette vei, og han forutsatte da at det eventuelt blev fremmet forslag til Stortinget om nedsettelse av en undersøkelseskommisjon som fikk i oppdrag å ta hele dette område op til behandling og undersøkelse.

Kommunene.

Odelstinget behandlet særskilt protokollkomitéens innstilling om de kongelige resolusjoner vedkommende kommunevesenet. Innstillingen omfattet approbasjons-

nektelser og de administrerte kommuner: videre var det, efter opgave mottatt fra Justisdepartementet, gitt en redegjørelse med statistikk over kommunenes gjeldsforhold og Statens tilskudd til de vanskeligstilte.

Komitéens flertall, Arbeiderpartiets medlemmer og Dybwad Brochmann, bemerket i innstillingen at det for enkelte kommuners vedkommende ikke hadde vært nødvendig å sette disse under administrasjon. Videre uttalte flertallet at det ikke var enig i alle de stedfunne approbasjonsnektelser. Approbasjon burde i hvert fall være gitt for Halden, Hamar og Skis vedkommende, hvor dette var nektet av departementet.

Statsråd Lie uttalte at Justisdepartementets prinsipielle syn på disse saker vilde han få anledning til å hevde ved behandlingen av saker som om ikke lenge kom frem i Stortinget. Han håpet at det skulde lykkes for Justisdepartementet — i samarbeide med de andre departementer — å hindre at nogen kommune fremtidig blev satt under administrasjon.

Jordlovens revisjon.

I innstillingen om departementets avgjørelser om søknader i henhold til jordloven uttalte protokollkomitéen at den efter å ha gjennomgått de trufne avgjørelser, fant at disse var i overensstemmelse med loven i den nuværende form. Men arbeiderfraksjonen uttalte samtidig at erfaringen til hvert år viste at loven stort sett ikke var blitt til hvad den var tenkt, nemlig et reelt middel til løsning av jordspørsmålet. Derfor var det fraksjonens bestemte opfatning at loven snarest måtte op til revisjon.

Vårt land har — uttalte våre partifeller i innstillingen — millioner mål dyrkbar, men udyrket jord som det må bli langt lettere å komme i besiddelse av for dem som vil ta fatt på nydyrking og som vil bygge selvstendig heim.

For at dette kan skje må jordlovens bestemmelser i langt større grad gå i favør av de jordløses interesser, de som vil ta fatt på jorddyrking og som duger hertil. Retten til å kreve jord må bli langt sterkere utbygget enn tilfelle er i den nuværende jordlov.

Gjennem jordloven bør knesettes det prinsipp at nybrottmenn og nyreisingslag gratis kan erverve nydyrket jord. Man vil særlig peke på Statens udyrkede, men dyrkbare strekninger.

Det er intet mer skikket middel mot arbeidsledighet først og fremst på landsbygden enn å gi de arbeidsledige som vil og kan arbeide med jord adgang hertil.

Fraksjonen mener at man vil være et langt stykke på vei til å gjøre loven bedre skikket til å løse det brennende jordspørsmål ved at man får gjennomført en endring i flukt med hvad som er foreslått av Chr. Hornsrud, likesom den også nevner forslaget fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

1 mai som flaggdag.

I anledning av Regjeringens flagg-resolusjon, som påbød offisiell flagging 1 mai, blev det av Lykke (h) på vegne av høires gruppe gitt uttrykk for misbil-

ligelse av at Regjeringen hadde benyttet den lovlige adgang den hadde til å instituere arbeidernes festdag som norsk nasjonaldag. Han trodde at det av mange blev betraktet som et maktmisbruk, og det var efter hans mening all grunn til å få en lov som satte en «stopper» for den slags.

Statsminister Nygaardsvold uttalte at han oppfattet det slik at det som hadde mishaget Lykke mest var at 1 mai skulde være sidestilt med 17 mai med hensyn til offisiell flagging. Man hadde dog flere offisielle flaggdager enn den 17. Regjeringen fant, med den innstilling den hadde og det kjennskap den hadde til arbeiderklassen og dens betraktninger om 1 mai, at det ikke var mer enn rett og billig at *landets flagg blev heist på en sådan dag for å hedre den tanke som lå bakom dagen.*

Det er så ofte blitt sagt — fortsatte taleren — at arbeiderklassen ikke vil respektere landets flagg, og at det er blitt «misbrukt». For min del vil jeg si, og jeg tror jeg har hele Regjeringen med mig i den opfatning, at det er av stor betydning at landets flagg blir tatt med i de demonstrasjoner som den organiserte arbeiderklasse har den dag. Dermed vil man kunne få den forståelse, som er den riktige, at arbeiderklassen på ingen måte hverken forhåner eller vil misbruke landets flagg, det norske, men at den setter det høit ved å ta det med i sine demonstrasjoner ved siden av det internasjonale merke.

Statsministeren sluttet med å si at Regjeringen ikke kunde love å ta resolusjonen om 1 mai som offisiell flaggdag tilbake — det var på ingen måte uttrykk for noget ønske om å begå maktmisbruk, men et uttrykk for den opfatning at man pliktet å hedre arbeidernes festdag på denne måte.

Mowinckel (v) uttalte i et innlegg venstres tilfredshet med flagg-resolusjonen i statsråd som han fant helt naturlig. — Debatten endte i et munnhuggeri mellem Hambro og Peersen om «sildesalaten», og noget forslag blev ikke fremsatt.

Statens tjenestemenn.

Av socialkomitéen blev avgitt innstilling om boliger for Statens tjenestemenn. K. F. Dahl optok i tillegg til innstillingen Arbeiderpartiets forslag om bemyndigelse for Statsbanenes hovedstyre til å avskrive foreløbig 150 000 kroner på boliglån i Statsbanenes Felleskasse. Hovedstyret hadde, i likhet med ifjor, anbefalt en nedskrivning av felleskasselånene med hele 450 000 kroner som måtte anses for tapt. Han uttalte at tjenestemennene hadde krav på å bli ydet den støtte de var blitt lovet under opgangstider. Mange av dem befant sig nu i en overordentlig vanskelig stilling med å skaffe renter og avdrag til sine boliger som er opført i den dyreste tid. Restlånene i Jernbanenes Felleskasse lå for den overveiende del langt over eiendommens virkelige verdi.

Statsråd Indrebø uttalte at det var forutsetningen at man til neste år skaffet til veie og fremla de oppgaver vedkommende disse låneforhold som departe-

mentet fant påkrevd, og at spørsmålet om ytterligere nedskrivning av Felleskassens pantelån da blev optatt til videre behandling.

Dahls forslag blev forkastet med 71 mot 66 stemmer.

Under behandlingen av innstillingen om dyrtidstillegg og barnetillegg minnet Moss som sakens ordfører om at pensjonistenes dyrtidstillegg i de siste år var blitt urimelig beskåret. Ifjor stemte Arbeiderpartiet for å opretholde procentsatsen 40, som da blev besluttet nedsatt til 35. Den forrige regjerings proposisjon for i år gikk ut på at de 35 procent fortsatt skulde gjelde, men komitéen fulgte denne gang Arbeiderpartiet og foreslo satsen ført tilbake til 40. Innstillingen herom blev vedtatt enstemmig av Stortinget.

Stortinget besluttet enstemmig å utsette til neste år en rekke andragender om lønnsoprykning og om antesiperte alderstillegg som var behandlet i St.prp. nr. 65. I forbindelse hermed pekte administrasjonskomitéen på det påkrevde i at det blev forelagt en samlet redegjørelse for hvilke botemidler det kunde pekes på overfor de vanskelige *avansementsforhold*, med forslag og opgave over de hermed forbundne utgifter. Komitéen gikk ut fra at Regjeringen vilde fremme denne utredning, likesom administrasjonen forutsattes å gi den utredning om en nedsettelse av *aldersgrensen* som Stortinget anmodet om i 1934.

Stortinget bevilget etter forelegget 7 millioner kroner som tilskudd til pensjonskassene. Som komitéens ordfører omtalte Bøe den gjeldende pensjonsordning og frarådet den tanke som var reist om å forhøie innskuddsprocenten. For øvrig henviste han til komitéens uttalelse om at administrasjonen nu for alvor måtte opta spørsmålet om Statens pensjonskasses økonomiske stilling, og at de av departementet nevnte undersøkelser forutsattes forelagt Stortinget med forslag neste år.

Senere blev det bevilget 20 000 kroner til den komité som var opnevnt for å utrede forskjellige spørsmål vedkommende Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse m. v. Komitéen skal bl. a. behandle spørsmålet om nedsettelse av aldersgrensen for medlemmene av de to kasser med 5 år.

Efter innstilling fra administrasjonskomitéen blev gjennomført en bedring av lønns- og arbeidsvilkårene for visse lavere lønnede telegraftjenestemenn. Proposisjonen i saken var fremsatt på foranledning av en henvendelse fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Norsk Telegraf- og Telefonforbund.

Riksringkastingen.

Stortinget vedtok 19 februar efter 3 timers debatt enstemmig følgende forslag, fremsatt av president Nygaardsvold:

«Stortinget henstiller til Regjeringen å la samtlige dokumenter vedrørende det gamle kringkastingsselskap og granskningskomitéens innstilling, bilagt med Riksadvokatens uttalelse og departemenets innstilling i saken, oversende Stortinget.

Foranledningen til forslaget fremsettelse var en interpellasjon av Samfundspartiets representant. En rekke øvrige spørsmål som blev trukket inn i debatten, blev utskutt til behandlingen av innstillingen om kringkastingens budgett.

Årets annen kringkastingsdebatt gikk av stabelen noget senere med behandlingen av en interpellasjon av Ørud (b), hvorunder Hambro (h) fremsatte følgende forslag som besluttedes utlagt for å avgjøres i et nytt møte:

Det henstilles til Regjeringen å fastsette en sådan instruks for riksprogramchefen og programrådet i Norsk Riksringkasting at det optrekkes bestemte regler for eventuelt bruk av Riksringkastingen for partipolitiske utredninger, og at enhver form for agitasjon mot Staten, statsmaktene og grunnloven utelukkes. Det forutsettes at instruksen blir meddelt inneværende storting. —

Efter dette måtte man regne med at man fikk ytterligere en debatt om kort tid — foruten debatten om kringkastingens budgett og beretning samt endelig Ræstad-saken. Under disse forhold fant Arbeiderpartiet ikke nogen grunn til å delta i ordskiftet, og det blev vesentlig et oppgjør mellem medlemmene av Bonde-laget og Regjeringens representant, statsråd Liestøl.

Ved den behandling som fulgte senere — efter Arbeiderregjeringens tiltreden — om Norsk Riksringkasting drift, anleggsmiddelet, kringkastingsstyrets beretning og Hambros forslag om politikk i kringkastingen, uttalte Kirke- og Utdanningsdepartementets nye shef, statsråd *Hjelmtveit*, om den kritikk som hadde reist sig mot Kringkastingen at den forekom ham sterkt ensidig betonet. Kringkastingen måtte ikke bli organ for nogen bestemt åndsretning, den skulde være for *alle*. Derfor skulde den også ta ethvert mulig hensyn til lytterne. Men det var ikke det samme som å gi svakt organiserte lytterforeninger innflytelse på sammensetningen av f. eks. programrådet. Når det gjaldt programvirksomheten, var det hans inntrykk at utviklingen var gått i den riktige retning, og det var skjedd påtagelige forandringer til det bedre særlig i de siste år. *Midlet måtte være at det blev alltid hørt under taket og rundt mellem veggene*. Om truslen om lytterstreik på et bestemt spørsmål uttalte han at det vilde føre til Kringkastingens oppløsning om man her skulde gi efter.

I anledning av komitéens henstilling ifjor til Regjeringen — gjentatt i år — om å opta Kringkastingens administrasjon og fremtidige drift til ny overveelse, mente han at dette arbeide burde forberedes av en særskilt komité, hvis mandat måtte ligge innenfor den nu gjeldende og av Stortinget vedtatte kringkastingslov.

Til slutt uttalte statsråd *Hjelmtveit* sig kort om Hambros forslag. Han mente at politikken i Kringkastingens programmer hadde vært en utmerket post, som hadde samlet stor interesse. Å gi bestemte regler på dette område i form av «instrukser» som skulde gardere mot feil, var utelukket: det vilde alltid bli rum for det subjektive skjønn hos dem som avgjorde spørsmålet. Imidlertid var spørsmålet om retningslinjene jo optatt til behandling, og det forekom ham da naturlig at for-

slaget, for så vidt det blev fastholdt, blev *oversendt Regjeringen for siden å forelegges riksprgramrddet og programutvalget.*

Hambro uttalte sig enig i at behandlingen av hans forslag i Stortinget var overflødiggjort på det nuværende tidspunkt; han gikk da ut fra at resultatet av overveielene i utvalget blev gjort bekjent for Stortinget næste år. Under denne forutsetning kunde han avvente den prinsipielle debatt som senere vilde komme.

Oversendelsen til Regjeringen blev derpå vedtatt enstemmig — efter en debatt som sluttet klokken 1.30 om morgenen.

Haarvårdstad hadde foreslått en henstilling til Regjeringen om å foranledige at skoler og ungdomslag som drev studiearbeide måtte bli fritatt for lytter- og stempeavgift. Dette blev vedtatt enstemmig.

Grunnlovsforslag.

Stemmerettsalderen.

I møte 8 mars blev det ført en debatt om stemmerettsalderen ved stortingsvalg, hvorunder Støstad optok Arbeiderpartiets forslag fra konstitusjonskomiteén om å nedsette aldersgrensen fra 23 til 21 år.

I innstillingen innvendte det borgerlige flertall at det ikke forelå noget folkekrav i spørsmålet. Det berodde, sa Støstad, på hvordan man så det. Tok man i betraktning de som var nærmest interessert i spørsmålet, selve den yngre generasjon, måtte man si at det var et folkekrav. Og Arbeiderpartiet sluttet med sin styrke op om reformen.

Støstad tilføide at det vilde være klokt av Stortinget å vedta Arbeiderpartiets forslag og gjøre en urett god igjen; det vilde være til en moralsk styrkelse for ungdommen og også til styrke for vårt politisk-parlamentariske liv. Og det siste var kanskje ikke det minst viktige i denne forbindelse.

Ved voteringen stemte 66 for Arbeiderpartiets forslag og 64 imot, mens 20 var fraværende. Blandt flertallet var bare Stray (v) av de borgerlige samt Dybwad Brochmann. Det var altså en forbedring fra stillingen i 1932, da bare 46 stemte for, men allikevel ikke nok til å tvinge igjennem en forandring, idet grunnloven som bekjent krever $\frac{2}{3}$ flertall.

Stemmerettens suspensjon.

Videre blev behandlet bestemmelsen i paragraf 52, a, om stemmerettens suspensjon ved offentlig tiltale for straffbare handlinger.

Nygaardsvold, sakens ordfører, minnet om at Stortinget så langt tilbake som i 1924 hadde anmodet Regjeringen om å utrede spørsmålet. Først i 1932 tok Justisdepartementet saken op og forela forslag til forandring av de paragrafer i grunnloven hvor bestemmelsene om suspensjon i forbindelse med stemmerett og valgbarhet var omhandlet. Proposisjonen knyttet imidlertid spørsmålet sammen med flere andre paragrafer — med det resultat at det i komiteén ikke var flertall

for *nogen* forandring. Arbeiderfraksjonen sluttet sig til det såkalte B-alternativ, som han optok, og hvorefter suspensjonsinstituttet blev ophevet.

Forslaget fikk 68 stemmer, mens 65 stemte mot og 17 var fraværende. Av de borgerlige stemte Seip, Rygh og Edland av Venstre foruten Dybwad Brochmann og Alf Mjøen for forslaget.

I det av vårt parti fremsatte forslag inngikk videre en forandring i det forhold at en kvinne plutselig skulde tape sin stemmerett i det øieblikk hun giftet sig med en utenlandsk statsborger. Resultatet blev altså at de norske kvinner som gifter sig med utlendinger, også fikk vente. Heller ikke opnåddes flertall for nogen forandring i spørsmålet om *stortingsmenns immunitet*.

Valgordningen.

Konstitusjonskomitéen var denne gang enstemmig om å innstille til forkastelse det foreliggende grunnlovsforslag om ophevelse av skillet mellem land og by med hensyn til representasjonen. Premissene var imidlertid forskjellige, og tre fraksjoner i komitéen gav i innstillingen uttrykk for sitt syn på de spørsmål om forandringer i vår valgordning som knyttet sig til grunnlovens §§ 57 og 58. I motsetning til de borgerlige medlemmer uttalte arbeiderfraksjonen at den såkalte «bondeparagrafbestemmelse» stilte sig hindrende i veien for en rimelig og med de nuværende forhold mere stemmende representantfordeling. Allikevel var man villig til å drøfte en revisjon av valgordningen og representantfordelingen med bibehold av den nuværende bestemmelse i § 57, forutsatt at man ad den vei kunde *finne frem til en mer rettferdig representantfordeling enn den nuværende*.

Ved voteringen blev grunnlovsforslaget forkastet enstemmig. Likeså forkastedes enstemmig forslaget fra Valen (v) om innførelse av et system med mandatfordeling på partiene i større distrikter.

I forbindelse med det *siste* forslag foreslo Valen nedsatt en fåtallig nevnd til å utarbeide forslag om en *ny valgordning*. — Støstad festet oppmerksomheten ved at Venstre ikke hadde vist nogen interesse for en rettferdigere valgordning før man — nødt og tvungent — gikk til å lovfeste forholdsvalgprinsippet i 1919. Den gamle ordning med flertallsvalg i enmannskretser førte til langt urimeligere resultater enn den man nu hadde. Men da følte Venstre sig på berget og var fornøid. Han var imidlertid enig i tanken om å nedsette en fåtallig komité som fikk i oppdrag å ta for sig valgordningskommisjonens innstilling av 1919 og de eksisterende valgordninger i andre land og søke å tilpasse for vårt land et system som var praktisk og brukbart.

Den nye valgordningsnevnd blev senere *enstemmig* nedsatt bestående av 5 medlemmer, med Olsen-Hagen som Arbeiderpartiets representant. Det blev videre besluttet å utsette *Stortingets oppløsning* til 10 januar 1936 for å gi komitéen anledning til å avslutte sitt arbeide med fremsettelsen av de nødvendige forslag innen utløpet av samlingen.

Fiskerilover. — Utvidet sykestrygd.

Odelstinget vedtok mot 15 stemmer sjøfarts- og fiskerikommisjonens innstilling om forlengelse av den midlertidige lov om *utførsel av storsild og vårsild*. De 15 stemte for et forslag av Vinje (h) om at loven ikke skulde fornyes.

Komitéen beklaget i innstillingen at det ennå ikke hadde vært mulig å fremlegge forslag til nyordning av omsetningen av storsild og vårsild. Handelsdepartementet hadde imidlertid på forespørsel erklært at proposisjonen om nyordningen kunde foreligge så tidlig at den kunde behandles av komitéen til høsten. Under disse omstendigheter fant man det nu unødvendig å gå inn på alle de spørsmål som har vært reist i forbindelse med loven og klagene over den.

I forbindelse med forlengelsen av *medisinallovgivningen* for Nordland, Troms og Finnmark fylke, samt ny lov om medisinalavgift for det hele land i forbindelse med gjennomførelse av fiskernes sykestrygd uttalte Steffensen i Odelstinget som sakens ordfører at de forskjellige avgifter gikk op i betydelige beløp pr. år, og at det efter komitéens mening var en for stor avgiftsbeskatning på en så vanskelig stilt næring som fiskeriene var idag. Det man særlig måtte legge vekt på ved en revisjon var at avgiftene blev omlagt slik at man muligens kunde bruke en større del av de avgifter som gikk til andre områder, til dekning av fiskernes egne premier og muligens til en del av den premie som kommunene nu måtte betale, og som man var ganske klar over fra begynnelsen av vilde skape en hel del vanskeligheter.

Statsråd Madsen var enig i at spørsmålet om avgiftene måtte utredes og undersøkes, og antydte nedsettelsen av et fåtallig utvalg med representanter fra fiskeridistriktene, som kunde samle inn og bearbeide materiale også fra andre land, til snarest mulig forelegg for Stortinget.

Videre blev vedtatt sjøfarts- og fiskerikomitéens innstilling om forlenget gyldighet av den midlertidige lov om *utførsel av hermetisk nedlagt brisling og sild*. I innstillingen var bl. a. omhandlet spørsmålet om opprettelse av et råd til løsning av de forskjellige stridsspørsmål som kunde opstå. Komitéen henstilte til departementet å opta spørsmålet til drøftelse med de interesserte parter og på grunnlag herav treffe bestemmelser som tilgodeså så vel partenes som de samfundsmessige interesser.

Komitéens medlemmer av Arbeiderpartiet uttalte i anledning av et av Olsen-Hagens m. fl. fremsatt lovforslag om avgift på eksport av hermetikk til fordel for et arbeidsledighetsfond for industriens arbeidere, at dette spørsmål burde vies all mulig oppmerksomhet.

Man har, uttalte fraksjonen, intet å innvende mot at det løses i forbindelse med en almindelig arbeidsløshetsstrygd, men mener at utpregede sesongbedrifter dog kommer i en særstilling, idet bedrifter av denne art skaper så vanskelige forhold i forskjellige kommuner både for arbeiderne og den kommunale økonomi, at spørsmålet krever sin snarlige løsning, uten hensyn til om en almindelig arbeidsløshets-

trygd samtidig kan løses. Og industrier som skaper så ustabile forhold, må være forberedt på å bære iallfall en del av de byrder en sådan industris egenart skaper.

Under debatten uttalte statsråd Madsen sin tilslutning til at det blev nedsett et slikt råd som komitéen anbefalte, likesom han var enig i nedsettelsen av et utvalg for å drøfte spørsmålet om et arbeidsledighetsfond for industrien.

Sykestrygdloven.

Under behandlingen av loven om fiskernes sykestrygd stod det strid om den av de borgerlige i socialkomitéen foreslåtte bestemmelse i § 95 hvor det var satt en frist for betalingen av premien, slik at hvis denne frist oversattes, opphørte medlemmets rettigheter uten videre overfor trygdekassen. mens kassens styre hadde adgang til å dispensere fra regelen.

Betalingsfristen for fiskernes premieandel, 9 kroner året, var foreslått satt til 3 måneder.

Komitéens mindretall, Arbeiderpartiets medlemmer, stemte mot denne bestemmelse.

Under debatten blev det pekt på at paragrafen vilde være et brudd på selve prinsippet i loven, idet denne bygget på at fiskerne skulde være *trygdepliktige*, likesom den vilde være en enestående anomali i vår sociale forsikringslovgivning. Om hvordan systemet i praksis vilde virke, uttalte Kr. Berg, at hvis et medlem ikke hadde betalt premie for eksempel ved mars måneds utgang, mistet han rettigheter, og hvis han da ikke betalte den uoppholdelig, vilde han være uten rettigheter i kretssykekassen året ut. Men når året var gått, kom kretssykekassen til kommunen og fordret premie for hele året allikevel, fordi de ikke var gått ut som medlemmer av kretssykekassen. Altså måtte kommunene betale i alle tilfelle medlemmenes premie. Men medlemmene mistet *rettighetene*. Det blev fastslått at det eneste fundament loven hadde var tvunget medlemsskap. Og proposisjonen og samtlige utredninger fra Rikstrygdeverket gikk samstemmig ut på dette. Uten tvunget medlemsskap vilde hele lovverket bli illusorisk.

Den nevnte bestemmelse som ikke var foreslått av departementet eller Rikstrygdeverket, men av ordføreren, Peersen, blev forkastet av Odelstinget med 52 mot 44 stemmer og av Løgtinget med 20 stemmer. -- Resten av loven blev vedtatt enstemmig.

Statsråd Bergsvik uttalte i debatten at det at man nu endelig fikk en sykestrygd for fiskere var et av de største løft som var tatt for fiskerne. Hvis det var praktiske mangler ved ordningen, vilde departementet gjøre sitt beste for å rette på det. Han gjorde oppmerksom på at loven jo var foreslått av den forrige regjering. Man fikk nu prøve loven efter det innhold den hadde fått, og i tilfelle senere opta til drøftelse de forandringer som måtte vise sig nødvendige.

Fiskerisakene under ett departement.

Under behandlingen av bevilgningen til Norges Svalbard- og ishavsundersøkelser pekte Vegheim som medlem av utenriks- og konstitusjonskomitéen på den mangel på plan og system som var i arbeidet for å undersøke de muligheter kysten byr på.

Denne mangel på plan og system trer særlig tydelig frem, sa han, i forbindelse med Svalbards budgett. Det eksisterer ikke mindre enn 3—4 forskjellige institusjoner som arbeider på samme felt eller iallfall på felter som er nær beslektet, nemlig Norges geografiske opmåling, sjøkartverket, Norges geologiske undersøkelser og endelig Svalbard- og ishavskontoret. Hvordan er så arbeidet fordelt på de forskjellige departementer og komitéer? Jo, post-, telegraf- og kystkomitéen har Norges geografiske opmåling og en del av sjøkartverket, sjøfart- og fiskerikomitéen behandler resten av sjøkartverket, universitets- og fagskolekomitéen har med de geologiske undersøkelser å gjøre og endelig har utenriks- og konstitusjonskomitéen Svalbard- og ishavsbudgettet. I denne rasjonaliseringens tidsalder er denne decentralisasjon nokså meningsløs.

I anledning av Vegheims innlegg uttalte handelsministeren, statsråd Madson, at han var enig i å forenkle det mest mulig, og det skulde bli gjort. Det vilde være av interesse om ett departement hadde samtlige budgetter og saker og at også én komité hadde samtlige budgetter og saker som spesielt vedrørte Svalbard. Han tilføide at utgiftene til en rekke av disse ting gikk på fiskeribudgettet, selv om de ikke hadde noget direkte med fiskeri å gjøre.

Berg pekte på ordningen når det gjaldt f. eks. sjøoploddingen og kartleggingen i det hele, og tok ordet for at Handelsdepartementet fremtidig fikk med disse saker, også kartverket og Svalbardkontoret, og at departementet til neste år fremla forslag for Stortinget om bygging av et kombinert havforsknings- og opplodningsfartøi, slik som sjøfarts- og fiskerikomitéen hadde nevnt i sin innstilling.

Under behandlingen av Svalbard-budgettene blev det opplyst at departementet hadde stilt til disposisjon et beløp av 39 200 kroner til de foreslåtte opplodningsarbeider i 1935. Midlene vil bli utredet av inneværende termins bevilgning på fiskeribudgettet til fremme av fiskeeksporten. Likeså blev det meddelt at det var stilt til disposisjon et bidrag på 12 400 kroner til motorskipet «Korsvik», som skulde til Vest-Grønland, til anskaffelse av ekkolodd.

Trønderplagen og opsynet.

I forbindelse med bevilgningen av 300 000 kroner som anslagsbevilgning for drift av opsynsskib nordpå redegjorde Alfons Johansen som militærkomitéens ordfører for opsynets organisasjon, oppgaver m. v. samt forskjellige spørsmål vedkommende denne tjeneste, som nu strakte sig over nærmere 500 nautiske mil fra Lofoten til Grense—Jakobselv. Han understreket at departementet måtte gis anledning til å leie flere fartøier hvis det skulde vise sig nødvendig. Man regnet med at det til kommende vinter måtte anvendes minst 5 fartøier i likhet med siste vinter til opsynstjenesten.

Husleiereguleringen for Oslo.

Den 14 april utløp gyldigheten av den ennå gjeldende rest av loven om husleieregulering i Oslo. Loven omfattet beboelsesleiligheter på inntil 2 rum med eller uten kjøkken, og rum til drift av hotell og pensjonat.

14 januar fremsatte Alfred Madsen, Olaf Johansen og fru Helga Karlsen forslag om ytterligere forlengelse av den gjeldende lov for Oslo med 2 år. Oslo bystyre hadde med 48 mot 36 stemmer anbefalt forlengelsen.

I statsråd 8 mars blev det avgitt meddelelse til Odelstinget om at Regjeringen ikke fant å kunne tilrå at det fremsattes proposisjon om nogen forlengelse. Arbeiderregjeringen fremsatte 29 mars forslag om 1 års forlengelse. I proposisjonen uttalte Socialdepartementet:

I en sak som denne, som gjelder Oslo alene og ikke berører det øvrige lands interesser, bør det tillegges avgjørende vekt hvorledes de kommunale myndigheter m. fl. stiller sig til spørsmålet om behovet for en forlengelse av loven. Under henvisning til de grunner som av disse myndigheter anføres mot en ophevelse av reguleringen i Oslo, finner departementet ikke å kunne tilråde et sådant skritt. Det er så meget mer grunn til å vise forsiktighet her, som en ophevelse av reguleringen når det gjelder 1 og 2 værelses leiligheter, vil ramme den minst økonomisk velstilte del av befolkningen, for hvem en eventuell stigning i leienivået vil føles langt tyngre enn for den del av befolkningen som bebør større leiligheter. Det må også erindres at den rådende store arbeidsløshet og den krisesituasjon som for tiden hviler over større deler av vårt erhvervsliv, ytterligere har svekket betalingsnivået — særlig hos den del av Oslos befolkning hvis interesser her berøres. De har derfor så meget mer krav på statsmaktens beskyttelse. Man bør se tiden noget an før man går til det alvorlige skritt helt å frigi husleien i Oslo fra reguleringsloven. Som en kriselov må spørsmålet om ophevelse av loven sees i sammenheng med den almindelige økonomiske situasjon. Loven bør derfor i år ikke fortsatt gjøres gjeldende for en årrekke, men foreløpig bare for ett år — altså til 14 april 1936.

Saken blev behandlet av Odelstinget i møte 5 april med det resultat at de borgerlige gikk sammen om å nekte forlenging gyldighet av loven ett år. Fra Arbeiderpartiets side blev det levert innlegg av K. F. Dahl, støttet av socialministeren, statsråd Bergsvik, som rettet en appel til Odelstinget om å følge de kommunale myndigheters uttalelse. Men samtlige borgerlige partier var blitt innpisket til å følge komitéflertallet og dermed sette sig ut over Oslo bystyres henstilling om forlengelse. Ved voteringen blev innstillingen om reguleringslovens ophør vedtatt med 57 stemmer mot 53 som blev avgitt for proposisjonen.

Senere blev av odelsting og lagting enstemmig vedtatt Arbeiderregjeringens proposisjon til midlertidig lov om *innskrenkning i adgangen til utkastelse av leieboere i Oslo*. Loven gjelder til 1 juli 1936.

Andre lovsaker.

I statsråd 5 mai blev det efter foredrag av Socialdepartementet fremsatt **proposisjon** om forandringer i *Småbruk- og Boligbankloven*. Proposisjonen bygget på forslag fra et nedsatt utvalg til revisjon av småbruk- og boligbanklovgivningen og gjaldt i det vesentlige bankens utlånsvirksomhet i vanskeligstilte kommuner.

Efter dette forslag som blev vedtatt enstemmig av Odelstinget, blev det åpnet adgang for vanskeligstilte kommuner til å yde lån av Småbruk- og Boligbanken uten kommunegaranti.

Likeså blev vedtatt, med 52 mot 47 stemmer, Regjeringens forslag om ophevelse og bestemmelsen om at kirker og kirkesamfund som driver økonomisk virksomhet skal være fritatt for beskatning.

Venstre-regjeringens proposisjon om at den midlertidige lov om *voldgift i arbeidstvister ved Vinmonopolet* skulde forlenges, var trukket tilbake av Arbeiderregjeringen, men blev optatt som privat lovforslag av Mowinckel. I socialkomitéen innstilte det borgerlige flertall på at venstre-regjeringens proposisjon bifaltes, mens Arbeiderpartiet stemte mot. Ved voteringen i Odelstinget blev mindretallets forslag forkastet med 54 mot 44 stemmer (Arbeiderpartiet). I sammenheng med denne sak uttalte våre partifeller at det burde opprettes et ansettelsesråd for Vinmonopolets funksjonærer og arbeidere og de henstillet til Regjerigen å fremme forslag herom.

Under behandlingen av den nye *hotell-lov* blev det efter forslag av Arbeiderpartiet besluttet at hotellbevilling efter loven skal gis av kommunestyret, eller efter dettes bemyndigelse av formannskapet, efter at politimesteren og helserådet er gitt anledning til å uttale sig.

Enkelte større lovarbeider, deriblandt venstre-regjeringens proposisjon til ny *arbeidervernlov*, blev besluttet ikke tatt under behandling i år.

Private lovforslag av Arbeiderpartiet.

Av Nygaardsvold, Nordanger og Madsen blev fremsatt forslag for Odelstinget om ophevelse av bestemmelsen i kommunevalgloven om at en velger skal ha bodd 2 år i vedkommende kommune før han har stemmerett.

Av Madsen, Johan E. Pettersen og Olaf Johansen blev fremsatt lovforslag om at ansettelse og avskjedigelse av funksjonærer i A.s Vinmonopolet ikke som nu skal foretas av styret, men av et særskilt ansettelsesråd.

Samtidig blev det av de tre forslagsstillere med tiltreden av P. O. Thorvik fremsatt forslag til lov om tilsyn med dampkjeler, trykkbeholdere og rørledninger på land med skjerpede krav til kjelepåsernes utdannelse.

Arbeidernes Jeger- og Fiskerforbund hadde sendt Odelstinget et lovforslag om gjeninnførelse av almindelig fri rovdyrjakt og premiering som før. Forslaget blev vedtatt til fremsettelse av Oscar Nilssen, Mikkola og Johan E. Pettersen.

B. Olsen-Hagen, Helga Ramstad, Aslak Nilsen og Helga Karlsen fremsatte forslag til forandring i lov om syketrygd av 6 juni 1930. Forslaget tok sikte på å åpne adgang for trygdekasser til å yde bidrag til Mødrehygienekontoret hvor sådant opprettes.

Av Hornsrud, Albert Moen, Mathiassen, Foshaug, Bonnevie og Oksvik blev fremsatt lovforslag om begrensning i retten til å pantsette jord og skog for derigjennem å sikre og bevare jord og skog for den enkelte eier og for vår landbefolkning som helhet.

Forskjellige budgetter.

Under behandlingen av Socialdepartementets budgetter blev vedtatt en del mindre, men påkrevde forhøielser efter forslag av våre partifeller og med anbefaling av Regjeringen.

Idrettsbevilgningen hvorom det forelå en flertalls- og mindretallsinnstilling fra helsekomitéen, blev mot 51 stemmer besluttet utsatt i påvente av innstillingen fra den nedsatte komité som skulde behandle statens stilling til idrettsarbeidet.

Ved behandlingen senere i sesjonen av bevilgningen blev det mot Arbeiderpartiets stemmer besluttet at hele bidraget skulde gå til «Norges landsforbund for idrett».

Statspolitiet og politiordningen.

I venstreregjeringens **proposisjon** var under Justisdepartementet opført det samme beløp til statspolitiet som blev bevilget ifjor, nemlig 610 000 kroner, hvorav 89 200 kroner ekstraordinært. — Arbeiderpartiets medlemmer av justiskomitéen henviste til den stilling de inntok ifjor *mot* det foreslåtte tillegg, som de ikke fant nødvendig eller berettiget. Imidlertid var departementet siden gått i gang med organiseringen av reservekorpset av lensmannsbetjenter og hadde truffet de nødvendige ordninger i den anledning, for at dette korpset skulde bli en del av den endelige politiordning. Da den tilleggsbevilgning som blev gitt ifjor, således måtte ansees for bundet, fant Arbeiderpartiet ikke i år å burde stemme imot.

Senere blev det i Statsråd 14 juni fremsatt preposisjon om den fremtidige ordning og organisasjon av politiet i sin helhet, bygget på de hovedlinjer som var fastsatt ved Stortingets vedtak av 1934. Saken besluttedes enstemmig utsatt og sendt Justiskomitéen til behandling og avgivelse av innstilling mellom sesjonene.

Telefon og telegraf.

Under behandlingen av telegrafverkets budgetter gjorde statsråd Madsen oppmerksom på at Arbeiderregjeringen hadde foreslått takstnedsettelse på jernbanen, bl. a. av hensyn til bilrutene, men også ut fra den tro at det var forretningsmessig riktig å sette takstene ned. Det var hans opfatning at dette **syn** også kunde anvendes på *telefon og telegraf*. Handelsdepartementet hadde således

foreslått at luftposten til Tromsø bare skulde koste 20 øre. Det var en utjevning som her blev gjennomført, og det vilde være samfundsmessig riktig å arbeide henimot en billigere og bedre kommunikasjonsordning for de lengst bortliggende distrikter av landet. Når det gjaldt telefontrafikken, burde grunnlaget for utjevningen være at staten overtok all telefon og erhvervet monopol på den som nu på telegraf og post.

Anleggsbudgettet var foreslått med 3 972 000 kroner til ordinære arbeider, til nyanlegg og utvidelse av telegraf og rikstelefon, radiostasjoner, abonnentanlegg og opførelse og utvidelse av nye stasjonsbygninger. Dessuten var det som ekstraordinær krisebevilgning opført til kabelanlegg 2 870 000 kroner, til nye telefonforbindelser i tilknytning til kabelanleggene 364 000 kroner, til nye telefonforbindelser til distrikter som ikke omfattes av de opførte kabelanlegg 616 000 kroner, som tilleggsbevilgning til telegrafbygningen i Drammen 100 000 kroner, til automatcentral i Drammen 450 000 kroner og til utvidelse av telegrafbygningen i Trondheim 300 000 kroner, tilsammen som krisebevilgning 4.7 millioner kroner.

Komitéen hadde drøftet mulighetene av å kunne medta på dette budgett også de øvrige av telegrafdirektøren foreslåtte anlegg som ikke var foreslått av departementet, men da det dreiet sig om et forholdsvis stort beløp, ca. 202 500 kroner, var det ikke lykkes å opnå enighet om å gå til en slik forhøielse. Under disse omstendigheter fant Arbeiderpartiet det nytteløst i år å opta noget avvikende forslag.

Konkurransen i tankskibsfarten.

I ekstraordinært statsråd 16 mai blev sanksjonert en lov om begrensning i adgang til å pantsette tankskib. Saken var behandlet i to hemmelige møter i Stortinget. Loven tar sikte på å hindre tankskibsrederne i å pantsette tankskibene i utlandet, hvor skibsverkstedene har gått med på å gi lån helt op til 90 procent. Den nye lov begrenser adgangen til pantsetting til 50 procent.

Ved denne foranstaltning vil det gis norske skibsverfter muligheter for å konkurrere med de utenlandske skibsverfter, og den vil også bety en beskyttelse for tankskibsfarten og for de sjømenn som er beskjeftiget i denne.

Diverse.

Efter forslag av arbeiderregjeringen blev det opførte beløp til fri retts hjelp enstemmig forhøiet med 50 000 kroner og bevilgningen til hjelp ved naturskader med et lignende beløp. Komitéen sluttet sig hertil.

Under en interpellasjon om lånekassene blev det fra talere av Arbeiderpartiet bl. a. fremholdt at det måtte føres nøie innseende med at det ikke blev opnevnt gjeldsmeglingsmenn som hadde økonomisk interesse i vedkommende kreditorinstitusjon.

Det blev fattet enstemmig beslutning om opprettelsen av et professorat i arbeidslære ved Universitetet. Professoratet besettes efter konkurranse og ved en bedømmelseskomité med flertall av utenlandske sakkyndige.

Innstillingen fra administrasjonskomitéen om bevilgning til kongehuset blev vedtatt enstemmig uten debatt.

Et forslag av Olsen-Hagen om å henstille til Regjeringen å opta de militære overgangsbestemmelser til revisjon gjennom et utvalg (som anført bl. a. i skrivelse fra Norges befalslag) blev forkastet med 64 mot 64 stemmer, idet presidenten, Hambros stemme gjorde utslaget.

«Riksarbeidsskolene».

Stortinget behandlet som en av de siste saker et forslag fra høire om bevilgning av 800 000 kroner til «riksarbeidsskoler».

Høire hadde stemt mot å øke krisebevilgningene ut over venstre-regjeringens budgettproposisjon. Arbeiderregjeringens forslag om 1½ million til ungdomsarbeider stemte også høire imot. Det nektet å være med på å anvise dekning for de økede bevilgninger. Men allikevel var partiet freidig nok til å komme med forslag om å binde 800 000 kroner av de gitte bevilgninger til riksarbeidsskoler, et spørsmål som ennå ikke var utredet.

Socialkomitéens borgerlige flertall slukte uten videre høires forslag.

Under debatten uttalte socialministeren at hvis det til kommende budgettår kunde skaffes større midler til bekjempelse av ungdomsarbeidsløsheten, var det forutsetningen at spørsmålet om mer direkte statstiltak til opplæring og arbeide m. v. for ungdommen måtte optas til behandling; dette hadde departementet meddelt allerede i skrivelse til spesialkomitéen i mai, og det var her i overensstemmelse med den uttalelse i saken som forelå fra arbeidsformidlingsinspektøren. Taleren anså saken avgjort i år i og med spesialkomitéens behandling og Stortingets beslutning. Så sent som det nu var, kunde det heller ikke bli tale om nogen rasjonell anvendelse av midlene til de skisserte skoler.

Steen henviste til Socialdepartementets uttalelse til komitéen om at det vilde opta saken til nærmere utredning og behandling, og foreslo at saken ikke gav anledning til nogen forføining nu fra Stortingets side. Å beskjære den gitte bevilgning på den måte høires forslag gikk ut på måtte Arbeiderpartiet bestemt fraråde.

J. L. Mowinckel foreslo: «Regjeringen bemyndiges til å ta op spørsmålet om riksarbeidsskoler til nærmere undersøkelse og i tilfelle igangsette en eller flere slike skoler».

Statsminister Nygaardsvold uttalte at det var gitt at Regjeringen vilde søke å benytte de bevilgninger, som var gitt, på beste mulig måte for å komme ungdommen til hjelp, men man kunde ikke binde et så stort beløp som 800 000 kroner til et formål som var så dårlig utredet. *Innstillingen fra komitéen kunde derfor ikke aksepteres av Regjeringen.* Derimot hadde Statsministeren ikke noget imot at Mowinckels forslag blev vedtatt.

Komiteéns flertallsinnstilling blev forkastet ved voteringen 112 mot 32 stemmer. Derefter blev Mowinckels forslag vedtatt mot 67 stemmer.

Saker som utsettes.

Til stortingets presidentskap var kommet henvendelse fra nedemnevnte komitéer om bemyndigelse til å tre sammen i høst:

1) *Justiskomiteén* til behandling av den kgl. proposisjon om omordning av politiet samt de utsatte saker: om forandringer i varemerkeloven og patentloven samt domstollovene.

2) *Kommunalkomiteén* til behandling av de gjenstående punkter i Ot. prp. nr. 11, 1934 (skattelovene) og nye proposisjoner vedkommende skatteutjevningen m. v., idet komitéén går ut fra at disse nye proposisjoner vil bli fremsatt i høst.

3) *Sjøfarts- og fiskerikomiteén* til behandling av proposisjon til lov om navigasjon samt om navigasjonseksamen m. v. samt proposisjon til lov om fornyelse av midlertidig lov om utførsel av storsild og vårsild av 6 juli 1933 (spørsmålet om en ny varig lov). Handelsdepartementet har erklært at et nytt lovforslag vil bli utarbeidet i løpet av sommeren.

4) *Sosialkomiteén* til behandling av lov om arbeiderværn.

5) *Vei- og jernbanekomiteén* til behandling av Statsbanens øverste administrasjon.

Det blev efter innstilling av presidentskapet gitt samtykke til at disse komitéer trådte sammen mellom sesjonene. Den samme bemyndigelse blev gitt for den forsterkede Utenriks- og konstitusjonskomité.

Budgettets saldering. — Et oppgjør på fallrepet.

Som siste sak forelå i møte 25 juni finanskomiteéns innstilling om saldering av budgettet.

I den forrige regjerings budgettproposisjon var de samlede utgifter opført med 409.4 mill. kr. I tilleggsproposisjoner var foreslått ytterligere 26283 043 kr., tilsammen 435 683 043 kroner.

Inntektene var av den forrige regjering opført med 409.4 mill. kr. og av den nye regjering øket med 31 005 130 kr., ialt 440 405 130 kroner.

Efter regjeringens forslag skulde det altså bli et overskudd på 4 722 087 kroner.

Stortinget hadde samtidig øket utgiftene med 1 622 470 kr. og nedsatt inntektene med 3 473 955, ialt 5 096 425 kr. Når man fra dette beløp trekker de 4 722 087 kr., fremkommer et underskudd på 374 338 kr. Til dekning herav nedsattes kontoen tilfeldige utgifter med 355 513 kroner og økedes tilfeldige inntekter med 18 825 kroner.

Budgettet balanserte med en inntekt og utgift på 436 950 000 kroner.

Av den forrige statsminister, J. L. Mowinckel, blev det på fallrepet reist en politisk debatt i forbindelse med budgettsalderingen og krisebevilgningene.

Statsminister Nygaardsvold uttalte bl. a.:

Vi har fulgt Arbeiderpartiets program — det har vi gått inn for, og det vil vi også gjøre herefter. Det å sette folk i arbeide — og lønnsomt arbeide — er den store oppgave som også innen andre partier har vunnet tilslutning.

Arbeiderregjeringen har tatt et stort løft ved å foreslå de økede bevilgninger, men Høire og Venstre har stemt i mot våre forslag. Jeg har imidlertid ikke inntrykk av opposisjonen har vært særlig sterk mot regjeringens forslag, jeg har nærmere et inntrykk av at hverken Høire eller Venstre kan drive opposisjon, så tannløs og blodløs som deres opposisjon har vært.

Jeg tar hele behandlingen av regjeringens kriseplan som en tilslutning til regjeringens politikk — stort sett. Vi vil fortsette denne linje og forsøke å stimulere det arbeidsliv som kan trives her i landet. Oppgaven vil være å fortsette kampen og arbeidet for å bedre vilkårene for det arbeidende folk både i industri og landbruk og fiskerinæringen.

Budgettoppgjøret blev vedtatt, overensstemmende med regjeringens forslag, mot Dybwad Brochmanns stemme.

Register for Stortingsgruppens beretning.

	Side
<i>Gruppens styre</i>	65
<i>Presidentvalgene</i>	65
<i>Den politiske situasjon og trontaledebatten</i>	66
<i>Statsbudgettet og krisebevilgningene</i>	69
<i>Finansdebatten og regjeringskrisen</i>	76
<i>Arbeiderregjeringen dannet. Erklæringsdebatten</i>	77
<i>Den nye regjerings kriseforslag i tilleggsbudgettet</i>	79
<i>Arbeidsledighetsbevilgningen</i>	85
<i>Nye arbeidstiltak</i>	86
<i>Den offentlige arbeidsdrift</i>	86
<i>Kommunene</i>	88
<i>Støtten til jordbruket. Kriselovene</i>	89
<i>Fiskerirevingen</i>	95
<i>Landsplanen for fly-anleggene</i>	97
<i>Regulering av hvalfangsten</i>	98
<i>Nødsarbeidslønnen</i>	99
<i>Klasselover som opheves</i>	100
<i>Skolordningen</i>	103
<i>Skattespørsmål</i>	106
<i>Militærbevilgningene</i>	108
<i>Utenrikske saker</i>	111
<i>Regjeringsprotokollene</i>	114
<i>1 mai som flaggdag</i>	115
<i>Statens tjenestemenn</i>	116
<i>Rikskringkastingen</i>	117
<i>Grunnlovsforslag</i>	119
<i>Fiskerilover. Utvidet syketrygd</i>	121
<i>Husleiereguleringen for Oslo</i>	124
<i>Andre lovsaker</i>	125
<i>Forskjellige budgetter</i>	126
<i>Budgettets saldering</i>	129

ORGANISASJONSKART

over

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS

HERREDS og BYPARTIER

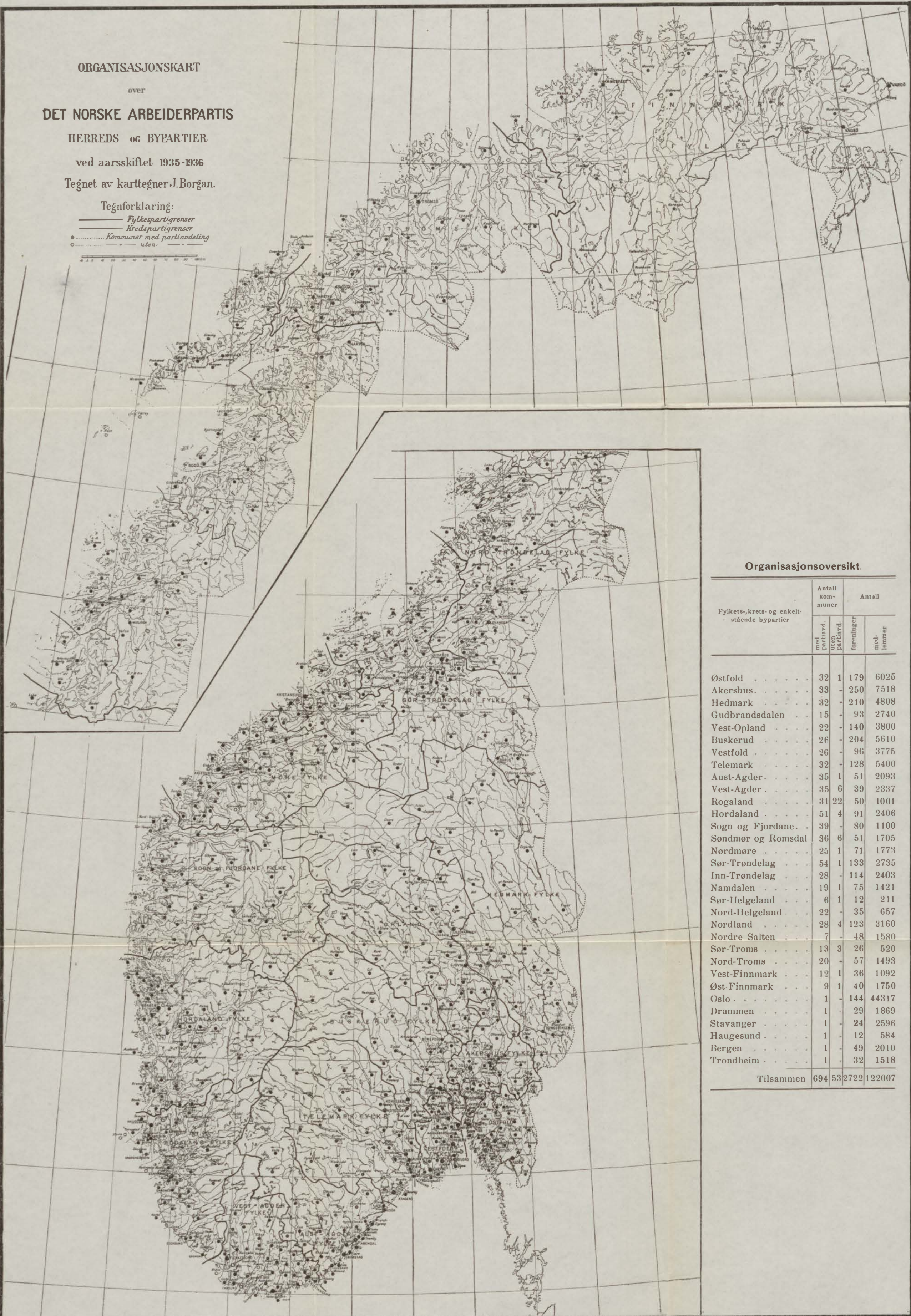
ved aarsskiftet 1935-1936

Tegnet av karttegner J. Børgen.

Tegnforklaring:

- Fylkespartigrænser
- Kredspartigrænser
- Kommuner med partiandelen uten

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Organisasjonsoversikt.

Fylkets-, krets- og enkeltstående bypartier	Antall kommuner		Antall	
	med partifard. uten partifard.	foreninger	med-	lemmer
Østfold	32	1	179	6025
Akershus	33	-	250	7518
Hedmark	32	-	210	4808
Gudbrandsdalen	15	-	93	2740
Vest-Opland	22	-	140	3800
Buskerud	26	-	204	5610
Vestfold	26	-	96	3775
Telemark	32	-	128	5400
Aust-Agder	35	1	51	2093
Vest-Agder	35	6	39	2337
Rogaland	31	22	50	1001
Hordaland	51	4	91	2406
Sogn og Fjordane	39	-	80	1100
Søndmør og Romsdal	36	6	51	1705
Nordmøre	25	1	71	1773
Sør-Trøndelag	54	1	133	2735
Inn-Trøndelag	28	-	114	2403
Namdalen	19	1	75	1421
Sør-Helgeland	6	1	12	211
Nord-Helgeland	22	-	35	657
Nordland	28	4	123	3160
Nordre Salten	7	-	48	1580
Sør-Troms	13	3	26	520
Nord-Troms	20	-	57	1493
Vest-Finnmark	12	1	36	1092
Øst-Finnmark	9	1	40	1750
Oslo	1	-	144	44317
Drammen	1	-	29	1869
Stavanger	1	-	24	2596
Haugesund	1	-	12	584
Bergen	1	-	49	2010
Trondheim	1	-	32	1518
Tilsammen	694	53	2722	122007

